

СВЕТЪТЪНЪНЪЗЪ ЛАЗАРЪ

ЧАСОПИСЪ РЪШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЗА ДУХОВНИ ПРЕПОРЪДЪ

ГОДИНА II ПРИЗРЕН 1994 БРОЈ 1 (5)

ISSN 0354-3927

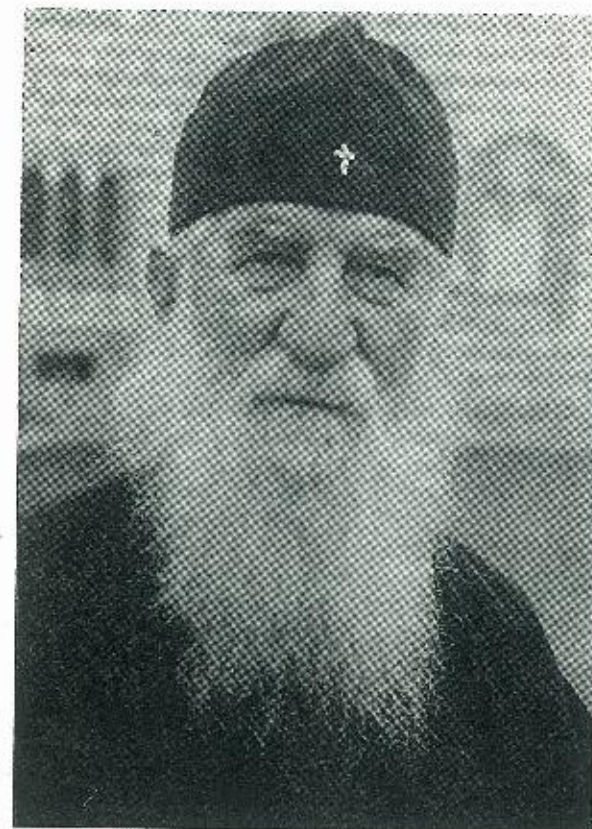

личная библиотека
Арх. Наум

СВЕТЪ КНЕЗ ЛАЗАР

ЧАСОПИС РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЗА ДУХОВНИ ПРЕПОРОД

ГОДИНА II ПРИЗРЕН 1994 БРОЈ 1 (5)

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског др Артемија

Издаје: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА

Главни и одговорни уредник:
Протосинђел Атанасије Ракита

Уреднички одбор:
архимандрит Јован (Радосављевић)
протојереј Зоран Грујић
јеромонах Сава (Јањић)
јеромонах Симеон (Виловски)
Г. Живко Подгорац

Технички уредник:
Војислав Јовичић

Тираж: 3000

Часопис излази четири пута годишње

адреса издавача: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА
38400 ПРИЗРЕН

Штампа: ГП „НОВИ ДАНИ“, Београд, Војводе Бране 13

УМЕСТО УВОДА

ИЗ ДО САДА НЕПОЗНАТЕ РИЗНИЦЕ
СВЕТОГ ВЛАДИКЕ НИКОЛАЈА

СРЕДА

Света Среда свети дане
Као јавор шири гране
Па закрили испоснике
И све Божје угоднике.

Света Среда Богу се жалила
Како су је премрзли људи
Да би своје угодили телу.

„О мој Боже — плакала је Среда —
„Петак људи држе и не држе
„Али мене сасвим поништише.
„Па Те молим, мој прмили Творче
„Творче Сунца, Звезда и времсна,
„Избриши ме из твог Календара.
„Боље да ме међ данима није
„Него да се свако мени смије“.
Онда Господ вако наредио
Свом анђелу да објави свету:
„Ко год Петак пости и поштује
„Тај предпрату Раја заслужије.
„А ко пости и Петак и Среду
„Тај се пушта у средину Раја
„И у радост којој нема краја“.

СВЕТА СРЕДА:

Село Вевчани изнад Струге има много цркава, као ни једно друго село у околини. И има три свете воде:

Свете Петке
Свете Недеље и
Свете Среде.

Нисмо чули да игде још ово има.
Ко је тешко болестан, тога носе редом на све три воде. А
ко се огрепши радећи у Недељу, тај иде на воду свете Недеље.

А ко се огрешио мрсећи Петак или Среду, тај иде на воду свете Петке или свете Среде.

Обично сви страдалци иду на све три воде.

Каква је била Света Пречиста.

Свети Амвросије овако пише о светој Богородици:

„Била је девојка не само телом но и духом (то јест све су јој помисли и жеље биле целомудрене, чисте и свете).

„У срцу смирена,
„На језику богомудрена,
„На говору небрза, но лагана
„Са сваком човеком говораше као да са самим Богом говори,
„Никога није вређала,
„Свима је желела добро
„Никога се није гуњала
„Никоме се није подсмејала
„Но све које је видела, хвалила је
„Са њених уста текле су речи благодати, благе и светле.
„Сва у свему девојка.
„Њено лице изражавало је цено унутарње савршенство, и милост и незлобије“.

Довде свети Амвросије.

А свети Епифаније и св. Никифор овако пишу:

„У сваком посту била је чесна и постојана.

„Слушала је радо другог кад говори, а сама говорила је мало и само што је најпотребније.

„Благоглаголива. Сваком је одавала чест и почитаније. Без смеха, без омућења, и свагда без гнева.

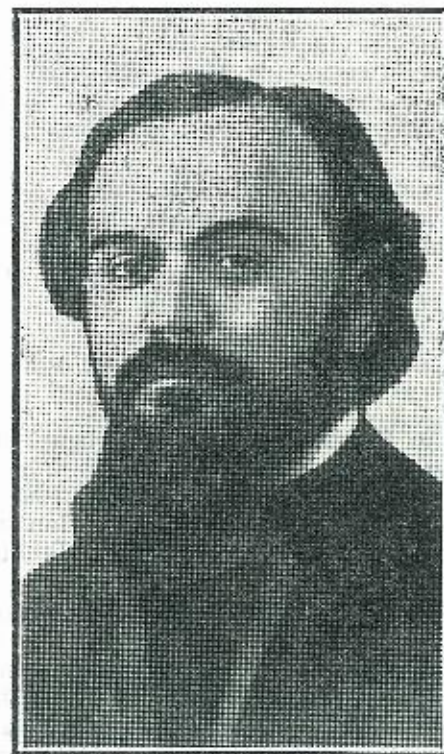
„Раста је била средњег.
„Лице јој као зрно пшенично (т.ј. по боји и по облику).
„Коса јој златожута.
„Очи оштре.
„Зенице као зрела маслина.
„Обрве наднесене и врло прве.
„Нос мало издужен (не кратак).
„Усне као цвет руже.
„Сладкоречија испуњена.
„Лице не округло но мало издужено.
„Руке и прсти подужи.
„Бејаше сасвим без горчости.
„Проста, нимало притворна.
„Никакве ласкавштине у себи није имала. Показивала је велико смирење.

„Одежде које је носила беху просте, и природног изгледа као што и сад показује покров на њеној глави (на иконама).

„Укратко речено: у свима делима њеним беле присутна благодат Божија премнога“.

Довде св. Епифаније и Никифор.

А свети Игњатије Богоносца пише св. апостолу Јовану из Антиохије у Јерусалим о томе како многи, нарочито жене, желе видети Мајку Онога који је наш Спаситељ.

Владика Николај из младих дана

„Многе, вели, жене од нас желе предузети пут до Јерусалима да би само удостојиле се видети и посетити Ону која је својим прсима дојила Господа Исуса Христа. И да би неку тајну сазнале од ње.

„Прноси се код нас славе, пише свети Игњатије, како је она девствена мати Божија испуњена сваке благодати и добродетели. И говоре о њој, да је у време гоњeња и беда весела, и при немаштини и недостатку нежалосна.

„На оне који њу злобе не гнени се а чини им добро.

„Кад је све добро, кротка је а не поносита.

„Према бедњима милосрдна.

„И помаже их колико може. (Пред смрт наредила је да се две њене хаљине даду двома удовицама које су њу служиле).
„Али је врло оштра према онима који су противни нашој вери.

„Она је учитељица новог благодетства,

„Она је свима верним Наставница у сваком добром делу.

„Највише љуби смерне, јер је и сама смерна у свему, што сведоче сви који су је видели“.

У другом писму пише св. Игњатије светом Јовану Јеванђелисту:

„Ако ми буде могуће доћи ћу до тебе да видим све верне свете а нарочито да видим Мајку Исусову, о којој сви говоре да је чесна, прељубазна и чудовишна. И сви је желе видети. А ко не би желео видети и с њом беседити која нам роди Бога Истину?“

Довде говори св. Игњатије Богоносца.

Још се говори да је Она видела како убијају Чивути св. Стефана архијереја, и како се молила Господу Христу за Савла гонитеља, злога вука, обрати у јагње, и у апостола. И Господ је њој услишио ту молитву.

Мати Божија — радница
(поука монахињама)

Вели се да је Пресвета извезла својим рукама *омофор* и *нарукнице* светом Лазару Четвородневному, и однела и дала лично на Кипар са св. Јованом Јеванђелистом.

Свети Дионисије Арсеопатит, ученик Павлов, који је отишао у Јерусалим нарочито да види Мајку Божију и остао код ње три године, овако пише:

„Невероватно је али признајем пред Богом, да нико од људи не би могао својим умом постигнути оно што сам ја својим не само душевним него и телесним очима видео и разумео.

„Видео сам мојим очима Богообразнију и над свима духовима небесним Најсветију Матер Христа Исуса Господа нашега што ми се дарова да видим по благодати врховног апостола (Павла) и по благодати њеној неизреченој.

„Исповедам пред свемогућством Божијим опет и опет, и пред благодаћу Спаситељевом, и пред преславном честиности Дјеве Матере Његове, да када са Јованом, врхом свих јеванђелиста и пророка, који у телу живећи као сунце на небу сија, уведен бејаш пред лице богообразне пресвете Дјеве, тако велико и безмерно божествено сијаније мене облиста, не само споља него и изнутра, и таквих ме предивних и различитих мириса (аромати) благоуханијем испуни, да то тешко могах поднети не само моје немоћно тело него и дух. Изнеможе срце моје, изнеможе дух мој у мени од славе и њене божанствене благодати. Заклињем се Богом и пречесном утробом њеном девичанском и оним који је у њој поживео, да ми нису била у уму Боже твоја учења и закони, помислио бих да је она ис-

тинити Бог, и поклонити бих се њој као Богу. Јер се не може ни замислити умом човечијим већа слава и чест код оних људи које је Бог прославио него што је оно блаженство које осетих ја недостојни“.

Довде свети Дионисије.

Невидљива. Чувши Јевреји да света Дева Марија често иде на Голготу на гроб Сина свог (основаније хаџилука), наредиле да је ухвате, као и многе који њој следоваху.

Али Бог учини њу *невидљивом* те стражари са заклетвом потврдише својим старешинама да *Она не долази*.

Вјестно же буди сије:

да се празновање Успенија Пресвете Богородице установи у време цара Маврикија, и то са „всјаким торжеством“.

Треба читати Синаксар Успенију Пресвјатој Богородици. На пратњи Пресвете Богородице од Сиона до Гетсиманије појали су апостоли псалом 113: Во исходје Израилевје от Египта, завршујући сваки стих са *Алилуја*.

Могао би се овај исти псалом појати на пратњи умрле монахиње, и то на глас 6.

Успеније Пресвете Богоматере овечано се прославља у свим светињама: У ⁺Раковици, Каленићу, Љубостињи, Велућу, у Охрид, Дебру, Скопљу, у Трнову код Битоља, ⁺Пећска Патријаршија. У ⁺Свете Пречисте код Кичева. ⁺Свете Пречисте у Поречу. ⁺Моштаница у Босни и у многим другим манастирима и црквама. Велики је сабор народни у ⁺Враћевиници на коју слава (св. Борбе је слава) и код безбројних других светих манастира и црква.

Сестринство

⊕
⊙ Љубостиње 1942. године

Спаси Господи рабини твоја:

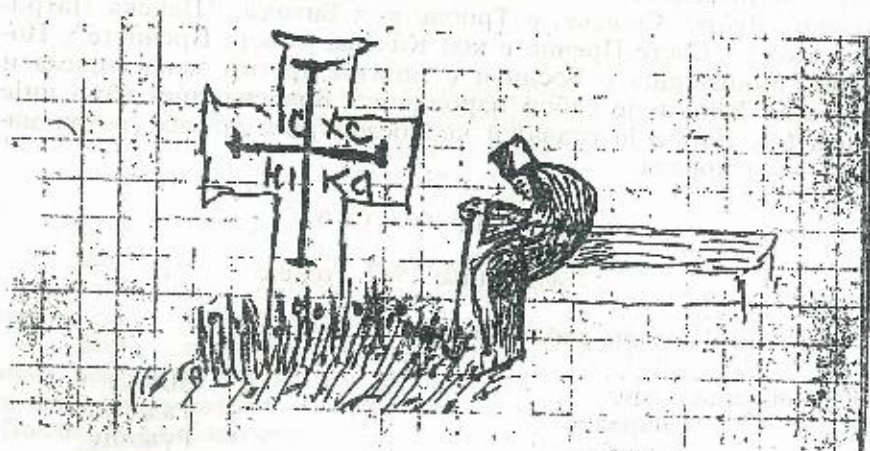
1. Монахињу	Сару	14. "	Милку
2. "	Варвару	15. "	Радојку
3. "	Јулијану	16. "	Ружицу
4. "	Ану (малу)	17. "	Косану
5. "	Ану (велику)	18. "	Ружицу
6. "	Ангелину	19. сестру	Милицу
7. "	Анастасију	20. "	Љубинку
8. "	Марину	21. "	Јеленку
9. "	Параскеву	22. "	Наделу
10. "	Антонину	23. "	Наталију
11. "	Агришину	24. "	Нату
12. сестру	Разуменку	25. "	Веру
13. "	Чарну	26. "	Милијану

⊕ У рукопису на овом месту стоји знак за манастир.

27.	"	Радмилу	33. Монахињу Недељу
28.	"	Видосаву	(Ово није по реду него
29.	"	Дупанку	по сећању).
30.	"	Петрију	И упокој Господи:
31.	"	Миланку	34. Монахињу Евгенију
32.	"	Стану	35. Монахињу Христосију

/Евгенија се упокоји на Лазареву суботу, а
Христосија на Св. Тројицу/(обс 1942.г.).

За штампу приредио
+ Еп. Артемије

Један од цртежа из рукописа који се објављује

ДОГМАТИКА

НА БРАНИКУ ПРАВОСЛАВЉА

*Заштита вере Христове „већа је,
цењенија и славија од свих до-
бротелних“.*

Свети Григорије Богослов

*Заштита вере Христове „већа је
од свих чудеса, спасоноснија од
свих молитава и подвига“.*

Свети Григорије Двојеслов

*„Боље је дати да ти се језик од-
сече, него ли ћутати и не бранити
праву веру, када покушавају
да је искваре“.*

Свети Теодор Студит

Свети и богоуспени Оци наши чија су уста изрекла горе наведене мисли, дошли су до тог знања опитно борећи се до крви за очување чисте и неискварене вере коју нам је Христос Бог наш предао да је чувамо, по њој живимо и њоме се спасавамо. Свети Максим Исповедник уистину је дао да му се језик одсече у грлу, али није могао пристати да ћути када су покретатељи Истине покушавали да искваре праву веру.

Тако је било некад. У новије време, нажалост, све је више оних, авај, и међу православцима, који заборављају ово отачко Предање и из ових или оних разлога спремни су да иду на компромисе са јересима, на уступке на и на чисту издају Православне вере и Цркве, доливајући све више и више јеретичку мутну воду у вино православно. Историја савременог Екуменизма то недвосмислено потврђује.

У свему томе утешно је и за Православље и Православне спасоносно што још увек има, Богу хвала, будних православних Савести, које су спремне да у свако доба ступе у одбрану ПРАВЕ ВЕРЕ, и да поднесу све могуће жртве у тој праведној и светој борби.

Текст који следи, плод је таквих будних савести данашњих подвижника Свете Горе Атошке, где су сви они једнодушно подигли глас ОПОМЕНЕ у одбрану праве вере од оних жалосних православца, који су спремни на сваки компромис и издају и највеће Светиње зарад неких овоземних циљева.

Повод, пак, за настанак овог ваистину светоотачког исповедничког текста било је објављено званично САОПШТЕЊЕ мешовите Комисије за дијалог Православних и Римокатолика, донето на Конференцији која је одржана од 17 — 24. јуна

1993. г. у Баламанду (Либан), а које садржи ставове потпуно супротне светоотачко-канонском Предању Цркве Православне. Та Коференција је одржана под председништвом аустралијског Митрополита Г-на Стилијаноса (Цариградска Патријархија), и на њој је била заступљена већина Православних аутокефалних Цркава.

У тој Комисији, која је у својој дрскости „преступила ме-бе које поставише Оци наши“ нису биле заступљене следеће помесне Цркве Православне: Јерусалимска, Српска, Бугарска, Грчка, Грузијска и Чехословачка.

Наша Српска Црква (вероватно и остале) добила је позив за ту Коференцију, али је прећутно одбила да на њој учествује.

Собзиром пак на озбиљност изјава које су тамо потписане у име Православне Цркве (начелно), и собзиром да наша Света Црква никоме није дала пуномоћје и сагласност да је тамо заступа и да у њено име потписује све оно што је потписано, сматрамо да је сада дужна да заузме јасно свој став према то-ме Саопштењу из Баламанда, да га осуди као неважеће и тиме даде пуну подршку ГЛАСУ САВЕСТИ православно, тако јасно и светоотачки смело израженог у протестном тексту Светогораца, који ниже у целини објављујемо у преводу.

Епископ рашкопризренски
+ АРТЕМИЈЕ

Свештена општина
Свете горе
Атос

Кареја 8-г децембра 1993.

Његовој најбожанскијој светости
Васељенском Патријарху
Оцу нашем и Владици
Господињу, Г. Вартоломеју
Цариград

Свесвети Оче и Владико,

Сједињење Цркава или тачније сједињење неправославних са Једном, Светом, Католичанском Православном Црквом нашом јесте и за нас пожељно, на испуњење молитве Господње: „да сви буду једно“ (Јн. 17, 21), коју увек схватамо и прихватамо по Православном тумачењу. Као што подсећа професор о. Ј. Романидис „... Христос се овде моли да Ученици Његови и ученици ученика Његових буду једно у виђењу славе Његове, још у овом земаљском животу као чланови тела Његовог, тј. Цркве...“

Стога увек кад нас посећују неправославни Хришћани, према којима показујемо љубав у Христу и гостољубље, свесни смо са болом да смо раздвојени у вери и да не можемо због тога да имамо црквено општење.

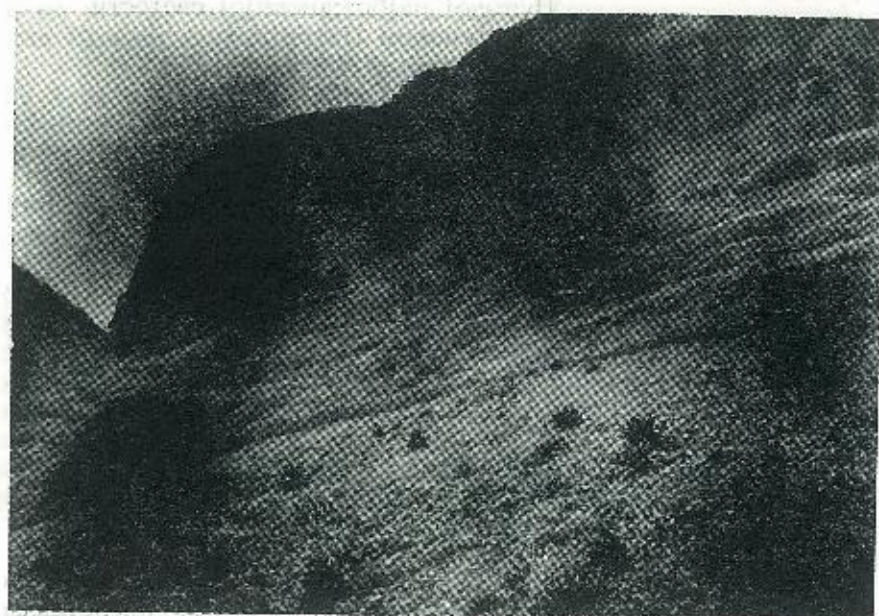
Шизма, деоба између Православних и Противхалкидонаца у почетку, и Православних и Западњака касније представља заиста трагедију, на коју не треба да се привикнемо, и због које не треба да останемо мирни.

Отуда разумемо настојања која бивају у страху Божјем и сагласно Православном Предању, која имају у виду сједињење, које никако није могуће да настане прећуткивањем или минимизирањем Православних Догмата или допуштањем злославних или неправославних (догмата), зато што једно такво сједињење неће бити сједињење у Истини, па према томе нити ће бити коначно од Цркве примљено, нити ће га Бог благословити, будући да, по отачким речима „добро, није добро, ако не бива на добар начин“.

Супротно, произвешће нове раздоре, нове деобе и патње и у овом самом већ сједињеном телу Православља. На овом месту, рекли бисмо да против великих промена догађаја у земаљама православног присуства и пред бурним паролним током на светској лествици, требало би Једна, Света, Католичанска „саворна“ и Апостолска Православна Црква, с једне стране појачавајући везу (повезаност) помесних Цркава да се преда усрдном старању рањених удова и духовном образовању истих и с друге стране са пуном самосвешћу да објављује и проповеда палом човечанству јединствену искупитељску силу и благодат своју.

У овом духу пратимо, колико нам дозвољава наша монашка особеност, развој у названом екуменском кретању и раз-

говоре, уверавајући се да се понекад правилно управља реч Истини, а некад да бивају компромиси и уступци о основним питањима вере.

Гора кунана

— 1 —

Тако су изазвали у нама најдубљу тугу поступци и изјаве представника Православних Цркава, које су нечувене до данас и потпуно супротне нашој светој Вери.

Најпре ћемо навести случај Најблаженијег Патријарха Александријског, који је бар у два случаја изјавио да ми Хришћани треба да признамо Мухамеда као пророка, и нико до данас није опозвао овог тако жалосно промашеног Патријарха, који продужава да предстоји Цркви у Александрији, као да се ништа није догодило. Продужујемо дакле, даље од свехришћанског синкретизма у сверелигијски синкретизам.

Друго, наводимо случај Патријарха Антиохијског, који је без свеправославне одлуке отишао у тајинско општење са противхалкидонцима у Антиохији, нако није решено најважније питање да неки од њих не примају после 3-ег остале Свете Васељенске Саборе а посебно 4-ти Васељенски у Халкидону, који и представља непомирљиви темељ Православља.

Нажалост и по овом случају нисмо видели ни један једини протест од стране других Православних Цркава.

Међутим најважнији проблем се ствара са неприхватљивом променом става Православних као што проистиче из садржине

заједничког саопштења у Баламанду (Либан) у јуну (1993. г.) сабране мешовите комисије за дијалог Православних и Римокатолика, које усваја ставове противправославне на које (то саопштење) ћемо углавном да скренемо пажњу Ваше Светости.

Најпре треба да исповедимо да изјаве, којима повремено прибегава Ваша Светост о унији као несавладивој сметњи за продужетак дијалога Православних и Римокатолика, нас је успокојавала.

Међутим горе поменути текст даје утисак да се изјаве Ваше мењају и унија се амнестира и призива се за сто богословског дијалога, и поред изричите супротне одлуке 3-ће свеправославне Конференције на Родосу, по којој: „је уважено потпуно удаљавање од Православних земаља свих унијатских агената и пропагандиста Ватикана пре започињања дијалога и подвођење и утеловљење такозваних унијатских цркава у цркву Рима“, јер „унија и дијалог су несместиви истовремено“¹.

Да су, пак, наше стрепње оправдане, поред осталог сведочи и чланак Преосвећеног Митрополита Димитријадског Г-на Христула у часопису „Пирејска Црква“, из којег иске одломке и придодајемо².

— 2 —

Ипак највећу саблазан изазивају, Светости, еклисиолошке тезе реченог текста. Навешћемо овде основна нека само одступања.

У параграфу 10-ом читамо: Од реакције (према Католичкој цркви, која се бавила мисионарством на терет Православних, која се и представљала као једина која располаже залогом спасења) Православна црква, стигла је постепено у усвајање истог виђења ствари, сагласно са којим спасење се налази искључиво и само у њеном крилу. Да би, пак, осигурали спасење „одбачене браће“ стигли су дотле да поново крштавају хришћане и да заборављају право верске слободе и личну верску одлуку људи; једна перспектива према којој је та епоха била више мање осетљива³.

Не можемо као Православни да прихватимо ово гледиште, будући да наша Света Православна Црква није почела да верује да она искључиво има спасење од реакције према унији, него и пре уније, у епохи у којој је због догматских разлога и почела шизма. Православна Црква није чекала унију да би

¹ Јован Кармирис, Догматски и симболички споменици Православне Католичанске Цркве, Том 2, Атина 1968, стр. 1007—1008.

² Преосв. Митрополита Димитријадског Г-на Христула: „Унија, једна препалићени метод сједињења“; у часопису „Пирејска црква“, бр. 32, Октобар 1993, стр. 36—37.

³ Текст 7-е Потпуне и мешовите Комисије за Теолошки Дијалог међу Црквама Православном и Католичком (BALAMAND, ЛИБАН, 17—24. јуна 1993.): „Унија, метод сједињења у прошлости, и данашње грађење пуног општења“, у: „ЕПИСКОПСИС“, бр. 496, (30-09-1993), стр. 27.

задобила самосвест да она представља неизмењено трајање Једне, Свете, Католичанске (=Саборне) и Апостолске Цркве Христове, јер је увек имала ову самосвест, као и свест да се Папизам налази у јереси. Ако није често користила термин „јерес“, то је чинила зато што по светом Марку Ефеском: „Латини су не само цизматици, него и јеретици, а то је прештала Црква наша јер је народ њихов многобројан и јачи од нас“ и „нису хтели (они пре нас) да ликују над Латинима као јеретикима, очекујући њихов повратак, и држећи се пријатељства“⁴.

Када су, међутим, унијати и Римски комесари насрнули на наш Исток да врше прозелитизам недозвољеним углавном средствима међу напаћеним Православцима, као што чине и данас, Православље је требало за заштиту свога стада а не са прозелитским циљевима, као што је чинио Рим, да објави своју истину.

Тако свештени Фотије више пута карактерише FILIOQUE као јерес и оне који у то време верују као злославне⁵.

Свети Григорије Палама каже за западњака Варлама да дошавши у Православље није примио „истовремено одговарајуће освећење од наше Цркве... које би обрисало ономашњу нечистоћу“⁶.

Очигледно свети Григорије сматра Варлама за јеретика који има потребу у освећујућој благодати ради уласка у Православну Цркву.

Формулисање односног параграфа, баца неоправдано одговорност и на Православну Цркву, да би се отупиле одговорности паписта. Када су Православни прекрштавали Римокатолике или Унијате без њихове воље, газећи њихову верску слободу? А иако постоје неки изузеци, заборављају Православни који су потписали текст да они који су прекрштавани без воље њихове били су потомци оних Православаца који су насилу поунијађени, као што је било у Пољској, Украјини, Молдавији. (Види и параграф 11-и текста).

У параграфу 13-ом читамо:

„Стварно, углавном од почетка Свеправославних Конференција и 2-ог ватиканског концила, изнова откривање и оцењивање „толико од Православних колико и од Католика, Цркве као заједнице, коренило су се промениле предпоставке и, дакле, основни ставови. И од обе стране се признаје да оно што је Христос поверио Цркви својој — исповедање апостола вере, саучествовање у истим тајнама, пре свега у јединственом свештенству које обавља јединствену Жртву Христову, апос-

⁴ Јован Кармирис, Нав. д. Том 1, у Атини 1960, стр. 419.

⁵ Упореди: Посланица 5, Митрополиту Акилијском, у: „Посланице Фотија“, издање Ј. Валета, Лондон 1864, стр. 189, 192, 196. Уп. и следеће: „Не само „де“ него и против Духа, или боље против целе Свете Тројнице, претераност која не жалости, хула...“ (циркуларна посланица к Источним Архиепископским Столицама, у Ј. Кармирис, Нав. д. Т. 1, стр. 327).

⁶ Светог Григорија Паламе, Тријаде 3, 15.

толико прејемство Епископа — не може се посматрати као својственост само једне од напих пржава. У овим оквирима, јасно је да свака врста прекрштавања се искључује“⁷.

Изнова откривање Цркве као заједнице има сигурно некакав значај за Римокатолике, који пред Њорсоаком у који су запади кроз апсолутистичку еклисиологију принуђени су да се окрену дијалектички и према заједничарству као карактеру Цркве. Тако поред једне крајности апсолутизма стављају другу — парламентаризма, крећући се увек на истом човекоцентричном нивоу. Православна међутим Црква имала је и има увек свест да није проста заједница, него заједница богочовечанска, или као што дословно каже свети Григорије Палама у своме поучном Слову о Искобењу Духа Светог (Слово 2,78) „Заједница обожења“. И заједница обожења није само непозната, него и богословски неспојива са римокатоличком теологијом која одбија да прими нестворене енергије Божије, којима се и сабира ова Заједница.

На основу тога, са најдубљом тугом констатујемо да у овом параграфу наша Света Православна црква поистовећује се са у злослављу налазећом са Римокатоличком Црквом.

Амнестирају се озбиљне богословске разлике FILIOQUE, (примат, непогрешивост, отворена благодат, и остало) и *искива се сједињење без догматске сагласности*.

Обистинују се тако предвиђања да испланирано од Ватикана сједињење, у које хтели нехтели „уграђују се“, по светом Марку Ефеском, Православни, који се налазе и данас под најтежим народним и политичким околностима и ропству иноверних држава, поспешује се да буде без сагласности у догматским разликама. Плаш је да буде сједињење и поред разлика, узјамним признавањем тајни и апостолског прејемства сваке понаособ Цркве и остваривањем INTERCOMMUNION-а (заједничарења у светој тајни Евхаристије) ограничено у почетку и проширено касније.

После тога нек се растривају догматске разлике као теологумене.

Али када буде сједињење, каквог смисла има да дискутујемо теолошке разлике? Рим зна да Православни никада неће прихватити његова псевдоучења. То је показало искуство досадашњих покушаја сједињења. Због тога лукаво смишља сједињење и поред разлика, надајући се да ће временом он као јачи елемент (по човечански; уосталом његови погледи су увек човекоцентрични) да апсорбује слабији, то јест Православље.

Ово напред је предвидео још 1966. г. о. Јован Романидис у часопису „THE ORTHODOX WITNESS“ (свеска за фебруар 1966. г.) под насловом „THE UNITATE MOVEMENT AND THE POPULAR ECUMENISM“.

⁷ „ЕПИСКОПСИС“, нав., стр. 27—28.

Хтели бисмо да упитамо Православне, који су потписали онај текст:

Да ли је апостолоко учење FILIOQUE, примат, непогрешивост, чистиштво, безгрешно зачеће св. Богородице, створена благодат? И зар је могуће да ми као Православни поред свега тога признамо Римокатолицима „апостолску“ веру и исповедање њихово?

Јесу ли или нису јереси ова озбиљна теолошка скретања Рима?

Ако јесу, као што су окарактерисане од Православних Сабора и Отаца, не уводе ли са собом исправљеност у „тајне“ и „апостолоко прејемство“ таквих инославних и злославних?

Зар је могуће да постоји гунота Благодати, тамо где нема пуноће Истине?

Зар је могуће да разликујемо Христа Истине од Христа Тајни и Апостолског Прејемства?

Апостолоко Прејемство истакнуто је из почетка од Цркве као историјска потврда непрекинутог кроз време држања њене Истине. Када се, међутим, изопачава сама истина који смисао може да има формално држање Апостолског Прејемства? Нису ли и велики јереси-јереси имали формално веома често ово прејемство? Како је могуће да се и они сматрају носиоцима Благодати?

И како је могуће две Цркве да се сматрају као „сестре Цркве“ не заједничким пореклом пре Раскола, него по садашњем тобоже заједничком исповедању, освећујућој благодати и свештенству, поред огромних догматских разлика?

Који Православни може да прихвати (Папску) „непогрешивост“, „дрвенствено власти која влада над целом Црквом“, верскополитичког вођу државе Ватикана као истинског наследника светих Апостола?

Зар не би то било одрицање Апостолске Вере и Предања?

Или не знају потписници онога текста да многи Римокатолици данас уздишу под штиклем Папе и схоластичког човекоцентризма његовог еклисиолошког система и желе да пређу у Православље?

И како је могуће да ови духовно патљиви људи, желећи свето Крштење, да не буду примљени у Православље, зато што тобоже иста благодат постоји и овде и тамо? Не треба ли да по овом питању испитујемо њихову верску слободу, као што захтева по другом питању и за други случај заједничко саопштење, и да им дамо православно Крштење? Који ћемо одговор дати Господу, када ћемо пуноће Благодати оне, који након многогодишње борбе и личног трагања зажеље свето Крштење Једне Свете Католичанске (=Саборне) и Апостолске Православне Цркве наше?

Саопштење, (Параграф 14-ти), позива се на речи Папе Јована Павла 2-ог: (Екуменско настојање сестринских Цркава Истока и Запада, основано на дијалогу и молитви, тражи једну

савршену заједницу у којој да не буде нити апсорбовања нити сливања, него сусрест у истини и љубави”⁸.

Како је међутим могуће сједињење да буде у истини, када догматске разлике заобилазе обе Цркве које се карактеришу као сестринске и поред разлика?

Истина Цркве је неделива јер је она сам Христос. Када, међутим, постоје догматске разлике није могуће да постоји јединство у Христу.

Од онога што знамо од Црквене Историје, сестре Цркве се карактеришу увек међусобом једноверне Цркве, а никада Православна са инославним црквама, макар који степен инославности или злославности да представљају.

Питамо се у основи, можда су религиозни синкретизам и догматски минимализам, производи посветовњачења и човекоцентризма, штетили мисао православних потписника текста?

Јасно је да текст усваја, можда по први пут са православне тачке гледишта, став да две Цркве, Православна и Римокатоличка, сачињавају Једну Свету или представљају два закона ита израза њена.

Јесте најжалост први пут, да Православни прихватају значајно облик теорије грађа.

Нек нам буде дозвољено да изразимо нашу дубоку жалост због тога, будуће да ова теорија дакако долази у вапићућу противност са досадашњим Православним Предањем и Самосвешћу.

Сведока Православне Самосвести, по којој само наша Црква представља Једну Свету, имамо многе и признатог свеправославног угледа.

Такви су Сабори:

1. У Цариграду 1722,
 2. У Цариграду 1727,
 3. У Цариграду 1838,
 4. Посланица (=Енциклика) четворице Патријарха Истока и њихових Сабора 1848.
 5. У Цариграду Сабор 1895,
- одлучили да само наша света Православна Црква представља ЈЕДНУ Свету.

У Цариграду Сабор 1895. сажима све претходне: „Православна, дакле, Источна Црква с правом се хвали у Христу, да је Црква седам Васељенских Сабора и девет (помесних) првих векова Хришћанства, следствено Једна, Света, Католичанска („Саборна“) и Апостолска Христова Црква, „стуб и тврђава истине“; а садашња Римска јесте Црква новотарија, фалсификата списа црквених Отаца параезегезе Светога Писма и дефиниција Светих Сабора; због чега је разумно и с правом одбачена и одбацује се, будући да упорствује у својим заблудама. „Јер је

⁸ Исто, стр. 28. Карактеристично је да се Саопштење позива на речи Папе четири пута, док на речи Васељенског Патријарха једном.

бољи рат, говори божанствени Григорије Назијанзин, од мира који одваја од Бога⁹.

Ово су проповедали и представници Православних Цркава на Скупштинама Светског Савета Цркава, на којима су учествовали извршни православни теолози, као о. Георгије Флоровски. Тако на конференцију у Лунду (1952) објављено је:

„Дошли смо овде, не да осуђујемо друге Цркве, него да им помогнемо да виде истину, да просветимо њихову мисао на братски начин, обавештавајући их о учењу једне, свете, католичанске и апостолске Цркве, која је Грчка Православна Црква, неизменљива од апостолске епохе¹⁰.”

У Еванстону (1954) је објављено:

„У закључку, дужни смо да изјавимо наше најдубље уверење, да је само Света Православна Црква сачувала „једном заувек предату светима веру“ у свој пуноћи и чистоћи њеној. И то не ради наше људске достојности, него што је угодно Богу да сачува „благо своје у земљаним сасудима, да сувишак силе буде од Бога“¹¹.

И у Њу-Делхију (1961) такође је објављено:

„Јединство је разбијено и треба га поново стећи. Јер Православна Црква није једна конфесија, (Вероисповест), једна од многих, једна међу многима. За Православне Православна Црква јесте — (сама по себи) Црква. Православна Црква има поимање и свест, да се њено спољашње устројство и њено учење поклапају са апостолском проповећу и предањем старе неподељене Цркве. Православна Црква налази се у нераскидивом континуитету прејемства тајинског свештенства (SACRAMENTAL MINISTRY), тајинског живота и вере. Апостолско прејемство епископског достојанства и тајинског свештенства истину је за Православне суштинско и препоручно и стога обавезан елемент постојања Цркве у целини. Православна црква заузима, сагласно са њеним унутрашњим уверењем и знањем ситуације, посебно неку и изузетно место унутар поцепаног Хришћанства, као носилац дакле и сведок предања старе исподсмене Цркве, из које произилазе путем умањивања (снижавања, REDUCTION) и удаљавања (SEPARATION) све настале хришћанске конфесије“¹².

Могли бисмо да наведемо овде сведочанства већине изузетних и опште примљених православних теолога. Ограничити ћемо се само на једнога од њих, пречасног оца Димитрија Сташилоа, теолога који се одликује не само мудрошћу својом, него и најширим и православно схваћеним екуменским предвиђањем.

На много места у знаменитој књизи његовој „За један Православни Екуменизам“ (Пиреја 1976) позива се на теме које се

⁹ Ј. Кармирис, Нав. д. 2, стр. 942.

¹⁰ Исто, стр. 971.

¹¹ Исто, стр. 974.

¹² Исто, стр. 978.

односе на ово „заједничко Саопштење“, дајући православно сведочанство. Тако ће се показати несагласност наведених ставова овог „саопштења“ са нашом православном вером.

„Без јединства вере и без заједничарења у истом Телу и истој Крви оваплоћеног Логоса, не би могла да постоји једна таква Црква, или Црква са пуним значењем те речи“¹³.

„Икономија се замишља, другим речима, у оснажењу тајне која се обавила ван Цркве, на оном који улази у пуну заједницу вере са члановима Православне Цркве и постаје члан њен“¹⁴.

„Сагласно са римокатоличким поимањем, Црква није толико духовни организам који се возглављује Христом. Више је помоканонска организација, која у најбољем случају живи не у божанском, него у природном нивоу „тварне благодати“¹⁵.

„У одржавању њеног (црквеног) јединства, неопходну улогу игра православно јединство вере, зато што она у потпуности повезује чланове њене са Христом и међусобно“¹⁶.

„Они који не исповедају целосног Христа, него поједине делове Његове, не могу да остваре једну потпуну заједницу ни са Црквом ни између себе“¹⁷.

„Како би могли католици да се сједине у једној заједничкој свхаристији са православима, ако мисле да их више обједињује Папа, него божанска Евхаристија? Може ли да проистекне љубав према свету од Папе? Она љубав која истиче од Христа божанске Евхаристије?“¹⁸.

„Почиње да се препознаје факт како Православље, као потпуно Тело Христово, тежи да обухвати у себе на конкретан начин делове који су се одвојили...“¹⁹.

Разумљиво је само по себи да два потпуна тела Христова не могу да постоје.

Достојно је недоумице, Ваша Светости, како Православни иду на ове уступке, када Римокатолици не само упорствују, него и јачају своју папоцентричну еклисиологију?

Познато је да 2-ти Ватикански Сабор (1963) не само што није умањивао „примат“ и „непогрешивост“, него их је још повећао. По уваженом професору Јовану Кармирису: „Познате латинске аксиоме о монархистичком апсолутистичком папизму, поред огртања истих од стране 2-ог Ватиканског Сабора мандијом скупине епископа, не само да нису ослабиле, но напротив ојачане су сада још више овим сабором, а садашњи папа не

¹³ О. Димитрије Сташилоа, За један Православни Екуменизам, Пиреја 1976, стр. 28.

¹⁴ Исто, стр. 32.

¹⁵ Исто, стр. 35.

¹⁶ Исто, стр. 38.

¹⁷ Исто, стр. 75.

¹⁸ Исто, стр. 103.

¹⁹ Исто, стр. 105.

устрчува се да увек истакне ове у време и невреме са великим нагласком²⁰

Чак и текст папске енциклике од 28. маја 1992. г. „епископима Католичке цркве признаје као једину „католичку“ цркву Рима, и као јединог „католичког“ Епископа њеног — Папу. Црква Рима и њен епископ представљају „суштину“ сваке друге цркве. А свака друга, помесна црква и њен епископ чине, просто, израз непосредног „присуства“ и „власти“ епископа Рима и његове цркве, који опредељује „изнутра особеност црквености сваке помесне цркве“²¹

Православне Цркве, по овом папском тексту, пошто не прихватају да се потчине Папи, уопште не носе карактер Цркве, него се просто оматрају као делимичне цркве (VERDIENEN DEN TITEL „TEILKIRCHERN“).

Исту еклисиологију изражава и Екуменски Водич („Водич за остварење начела и наредба о Екуменизму“) Римокатоличке Цркве, којег је представио Кардинал CASSIDY на сусрету Римокатоличких Епископа (10—15 маја 1993. г.) у присуству и неколико посебно и Православних.

У Водичу се наглашава да Римокатолици „држе чврсто уверење да јединствена Црква Христова подијада (SUBSISTE) Католичкој Цркви, којом управља наследник Петров и епископи, који се налазе у општењу са њим (Параграф 17), уколико „Колегијум Епископа“ има као главу Епископа Рима као наследника Петровог (Параграф 14)²².

У истом тексту говори се много лепога о потреби унапређења екуменских дијалога, екуменског васпитања, очигледно да би „замутили воду“ и завели наивне Православце у од Ватикана испрограмирац и успешно праћени метод „сједињења“, дакле потчињења Риму.

Овај метод, по односном тексту, је следећи:

„Као критеријуми за екуменуку сарадњу постављени су с једне стране узајамно признавање крштења и укључења заједничких симбола вере у литургијско искуство, а с друге стране сарадња на екуменском образовању, заједничка молитва и пасторална сарадња, тако да се крећемо од (међусобног) сукоба према сапостојању (=коезистенцији), од сапостојања ка сарадњи, од сарадње ка саучествовању и од саучествовања ка заједничарењу“²³.

Жао нам је што смо се уверили да се на римокатоличкој логици овога текста темељи и заједничко саопштење у BALAMAND-у.

Отуда се питамо, можда из ових задњих развоја догађаја, имају право они који заступају став да под таквим формулама шаролики дијалози увек иду на терет Православља?

²⁰ Ј. Кармирис, „Православље и Римокатолицизам“, Т. 2, стр. 162.

²¹ М. Фаранту, у „Ородоксос тилос“, бр. 1030, (2. 7. 1993), стр. 1.

²² „ЕПИСКЕПСИС“, бр. 493 (30. 06. 1993), стр. 15.

²³ Исто, стр. 14.

Свесвети Оче и Владико,

По људском гледишту, Римокатолици овим текстом добили су да неки Православни признају њихову Цркву као законити континуитет „Једне Свете“ са пуноћом Истине, Благодати, Свештенства, Тајни, Апостолског Прејемства.

Овај успех њихов, међутим, иде на њихов терет јер им одузима могућност делимичног с њихове стране у покајању препознавања и превазилажења претешке склисиотопке и догматске болести њихове.

Стога и учињени од Православних уступаји, нису по суштини човскољубиви. Није на добро ни Римокатолика ни Православних.

Прелазе од „дијале Еванђеља“ (Кол. 1,23) самог Богочовека Христа ка идолу западног хуманизма — човекобогу Папи.

Ми смо дужни, и ради Римокатолика и целог света, за које је неповређено Православље последња пада, да никада не прихватимо сједињење, или карактерисање Римокатоличке Цркве као „сестре Цркве“, или Папу као канонског епископа Рима, или „Цркву“ Рима као ону која има Апостолско Прејемство, Свештенство и Тајне, без изричитог са њихове стране одрицања од FILIOQUE, непогрешивости, примата, створење благодати, и осталих злославља, која никада нећемо сматрати као разлике без значаја или као теологумеца, него да оне мењају исправило богочовечански карактер Цркве и представљају хуле.

Карактеристичне су ниже наведене одлуке 2-ог Ватиканског Сабора:

— „Римска Понтифекс, као наследник Петра, јесте трајни и видљиви извор и темељ јединства и мноштва верних“²⁴.

— „Ова верска потчињеност воље и ума треба да се показује на један посебан начин управитељској и учитељској власти Римског Понтифекса, чак и кад не говори са катедре („екс катедра“).

— „Римски Понтифекс, старешина збора епископа, због свога чина, поседује непогрешивост, када, као пастир и највиши учитељ свих верујућих, утврђујући у вери браћу своју (Лк. 22, 32), протпашава једном одређеном радњом (актом) једно учење, које се тиче вере или морала. Стога се с правом каже да су одлуке Папе непроменљиве саме по себи а не по сагласности Цркве, пошто су објављене присуством Светога Духа... Следствено одлуке Папе не подлежу никаквом суду. Зато што Римски Понтифекс не изражава своје мишљење, као посебно лице, него као највиши учитељ Васељенске Цркве, у којем стоји личносно благодат непогрешивости ове саме Цркве, излаже и штити учење Католичке вере“²⁵.

²⁴ Исто, стр. 17—18.

²⁵ По прелову из: „THE DOCUMENTS OF VATICAN“ N. YORK 1966, стр. 44, 48.

— „Римски Понтифекс, силом своје одговорности као заменика (мјестобљуститеља) Христовог и пастира целе Цркве, има унутар Цркве пуну, највишу и васељенску власт, коју може да врши увек слободно... Не постоји никада васељенски Сабор, не потврђен као такав или макар не показан као примљен од наследника Петровог. Јесте привилегија Римског Понтифекса сазивања Сабора, председавање њима и одобравање њихових одлука“²⁶.

Не одјекује ли све ово, Ваша Светости, у православним ушима као хула (=бласфемija) на Духа Светог и божанског Строитеља Цркве Господа Исуса Христа, једине вечне и непогрешиве главе Цркве, из којег и једино извире јединство Цркве? Не уништавају ли потпуно еванђелску и Православну Богочовекоцентричну и Светодуховску Екклесиологију? Не подчињавају ли Богочовека човеку?

Како да се помиримо или да сапостојимо са овим духом, без губљења вере и спасења наших?

Стога остајући верни ономе што смо примили од Светих Отаца наших, никада нећемо примити Римску „Цркву“, као што је она данас, као да сапредставља са нашој Једној Светој Католичанској (=Саборној) и Апостолској Цркви Христовој.

Сматрамо пак нужним да међу теолошким разликама означим се тема разликовања суштине и енергије у Богу и Нестворености Божанских енергија, јер ако је благодат тварна, како је представљају Римокатолици, обесмишљају се спасење и обожњење човека и Црква престаје да буде заједница обожњења, претворивши се у номоканонску установу.

* * *

Због свега горе реченог, преболне душе прибегавамо к Вама, Духовном Оцу нашем, и с дубоким поштовањем молимо и преклињемо да пастирском савешћу којом се одликујете и осећањем, узимајући у обзир ово преозбиљно питање, не примите односни текст саопштења и уопште учините све што је могуће да се предупредне непожељне последице, које ће имати за православно јединство, ако га случајно па макар само неке Цркве усвоје.

А призивамо и Ваше свете богоугодне молитве, да и ми смирили становници и пустињаци Светоимене Горе, у времену духовне смутње, компромиса, посветовњачења и отупљења православне догматске строгости останемо верни до смрти, ономе

²⁶ Архим. Сп. Билалис, „Православље и Папизам“, Т. 1, стр. 323, 325.

чему смо предати од светих Отаца наших „обрасцу науке“ (Рим. 6,17), па ма шта нас то коштало.

На крају целивамо свету Вашу десницу са најдубљим поштовањем.

Сви на заједничкој седници сабрани представници и предстојатељи двадесет Свештених манастира Свете Горе Атопске.

Обавештење: Ово писмо је послато и Црквама учесницама Теолошког Дијалога, као непосредно заинтересованим, и осталим (Црквама) ради упознавања.

ДОДАТАК

Одломак из чланка В. Пр. Митр. Димитријадског г. Христодула: „Унија, један превазиђени метод сједињења“, часопис „Пирејска црква“, бр. 32, Октобар 1993.

Текст (расуђује) сматра да је унија један метод прошлости који се данас одбацује... Иако примећујемо да се избегава изричита осуда уније као метода прозелитизма православних, ипак истовремено се објављује законитост постојања такозв. источних католичких Цркава... Али унијати без „уније“ како ће постојати? Иако се унија осуђује као метод сједињења, чиме може да се оправда?...

Источне католичке Цркве не само да се не осуђују, него... имају право да узму удео у теолошком дијалогу за сједињење.

Чак и приговор православних у почетку дијалога с католицима био је одсуство унијата на њему. Сада по заједничкој сагласности обе стране решава се како хоће унијати. Сумњам да ли ће таква одлука бити примљена од Православних Цркава...

Подвлачи се у тексту увраћање да ће Католичка Црква да помогне унијатске цркве да схвате потребу помоћи њихове у васпостављању пуног јединства између Католика и Православних. То исто ће чинити и Православна Црква... Али све ово долази после притисака који су се недавно десили у Источној Европи, са главним актерима унијатима. Пошто су извршили притисак на православне, пошто су их избацили ван из храма њихових, пошто су их лишили богослужбених места, сада се позивају православне Цркве да убједе православне вернике своје да немају ништа против унијата. Изгледа да живе ван земље (=на Марсу) потписници таквога текста.

Прошлост гоњења и исвоља које су се догађале кроз историју православних и унијата текст не истражује. Тако се у суштини амнестирају злочини који су се догодили углавном на штету православних од стране унијата... у давној и скорачијој прошлости. Јасна каталогизација кривица допринела би васпостављању односа међу хришћанима.

Потреба између осталог васпостављања пуне слободе верског (религиозног) опредељења крије замку, будући да под видом тобожње слободе католичка црква или унијати продужили да делују у православним срединама људи који су живели годинама под чизмом атеизма и материјализма и природно је да немају јасно догматско поимање разлика међу Црквама... принцип да неко одлучи слободно којој ће Цркви припадати, у конкретним случајевима је подозрив, спојен са усиљеношћу пропаганде Рима са његовим оруђем — унијатима који споља личе на православне и тешко је препознатљива за људе не навикнуте на црквени живот разлика између њих и истинског православља“.

Превео са грчког
Епископ рашкопризренски
+ АРТЕМИЈЕ

ЕПИСКОПСКО ИСПОВЕДАЊЕ ПРАВОСЛАВНЕ ВЕРЕ¹

1.

СИМВОЛ ВЕРЕ

Верујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.

И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Јединородног, од Оца рођеног пре свих векова, Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног не створеног, једносуштног Оцу, кроз Кога је све постало;

Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с небеса, и оваплотио се од Духа Сватога и Марије Дјеве, и постао човек;

И Који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и погребен;

И Који је васкрсао у трећи дан, по Писму;

И Који се узнео на небеса и седи с десне стране Оца;

И Који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, Његовом Царству неће бити краја.

¹ Од увек се при хиротонији новонабрањих Епископа у Цркви Православној од њих тражило јавно исповедање вере, како се не би десило да словесно Стало Христово уместо пастира добије вука у овчијој кожи за свога предвојника. Разуме се да ово Исповедање није увек било истог обима и садржаја, него је кроз историју добијало различите форме — краће и дуже.

Донедавно у Србској Православној Цркви Епископи су своје Исповедање вере читали на народу неразумљивом црквенословенском језику, у форми како се она уобличила у руској црквеној традицији.

Епископско Исповедање, које се сада по први пут објављује на србском језику а за пиру читалачку јавност, плод је преводилачког и прерађивачког труда најпре Митрополита црногорско-приморског Амфилохија (1985 г.), а затим и Епископа захумско-херцеговачког Атанасија (1991 г.), који су, сваки у своје време (од избора до хиротоније), не само извршили превод овога чина (са црквенословенског и грчког језика), него и извесно прилагођавање у форми и изразима.

Ово епископско Исповедање представља веру целокупне Цркве Божије (клира и народа) којој он, по благовољењу Духа Светога хиротонијом постаје Пастир и учитељ. Стога због самог значаја, дубине и јасноће у излагању вере православне, а ради верског образовања и правилног руковођења у вери нашег народа у овим смутним временима псевдохришћанског екуменизма, у лабиринту разних секти и сујеверја, ми и објављујемо у целини ово Епископско Исповедање Православне вере.

И у Духа Светога, Господа, Животворнога, Који од Оца исходи, Који се заједно са Оцем и Сином поштује и слави, Који је говорио кроз пророке.

У једну, свету, саборну и апостолску Цркву.

Исповедам једно крштење за отпуштење грехова.

Чекам васкрсење мртвих.

И живот будућег века.

Амин.

2.

[ОПШИРНИЈЕ ИСПОВЕДАЊЕ ВЕРЕ]

Верујем у Једнога Бога у Три Лица неделиво разделива-
ног: Оца и Сина и Светога Духа; разделивањем по Личним свој-
ствима, неразделивог по суштини. Једна и иста је свецела Тро-
јица, и једна и иста је свецела Јединица; Јединица по сушти-
ни и природи и обличју, а Тројица по Личним својствима и
Именима; јер се назива: један Отац, а један Син, а један
Свети Дух.

Отац је Нерођен и Беспочетан; Нерођен, јер нема ничег
старијег од Њега, јер Он (ујск) беше и свакако беше Бог; а
Беспочетан је зато што нигде нема биће, нити сам од себе.
Верујем такође да је Отац Узрок Сина и Духа: Сина рабањем,
а Светога Духа исхођењем, и у томе се никаква разлика нити
отуђење не сагледава, него само разлика Ипостасних својста-
ва. Јер Отац раба Сина и изводи Духа Светога, а Син се раба
од јединог Оца, и Дух Свети исходи од Оца, те тако поштујем
једно Начело (или Почетак) и признајем Оца јединим Узроком
Сина и Духа.

А и Сина називам Почетком надвременим и неограниче-
ним, не као почетак створења, као првостворенога који њих
превасходи старешинством — не било тога! то је бунцање ари-
јанске безбожности, јер тај злоимени (Арије) богохулно је да
су Син и Дух Свети створење — а ја говорим да је Син сабе-
спочетни Почетак од Беспочетнога Оца, да не би била прихва-
ћена два начела (или два почетка). А са овим Почетком о Сину,
исповедам такође и Духа Светога, пошто и Син и Дух Свети и
истовремено и заједно имају биће од Оца: један рођењем, а
други исхођењем, како је већ речено. И нити се Отац раздваја
од Сина, нити Син од Духа, нити Дух Свети од Оца и Сина, не-
го је сав Отац у Сину и у Светоме Духу, и сав Син је у Оцу
и у Светоме Духу, и сав Дух Свети у Оцу и у Сину, јер оу сје-
дињени раздвојено и раздвојени сједињено.

Исповедам такође да је Логос Божији, Саветни Оцу, Над-
времени, Необухвативи, Безгранични, синао до наше природе,
и човека униженог и свега падлог узео од чедне и девичанске
крви једине Пренепорочне и Чисте Дјеве, да би, из Својега
милосрђа, васцеломе свету подарио спасење и благодат. И зби-
ло се у Христу ипостасно сједињење природе (Божанске и чо-

вечанске); не као да се дете (у утроби Дјеве) усавршавало по-
степенним додатцима, нити су две саставне се природе сједини-
ле са мешањем или сливањем или сараствањем, нити је (пр-
во) постао човек па онда накнадно дошао Логос, те тако нас-
тало релативно сједињење, сходно богомрском и јудејски ми-
слењем Несторију; нити пак без ума и без дупе, сходно заиста
безумном Аполинарију, јер је он бунцао да је уместо ума до-
вољно Божанство. А ја исповедам Њега — Христа — као савр-
шенога Бога и Њега истог као савршенога Човека; Који, чим
је постао тело истовремено је то било тело Бога Логоса, оду-
шевљено разумном и умном душом; Који очувава и после сје-
дињења сва природна својства Свога Божанства и човечан-
ства, и није променио особине Свога Божанства или човечан-
ства услед целовитог сједињења са Логосом; Њега истог Који
има Једну сложену Ипостас, две природе и енергије, која Ипо-
стас чува ово (двоје) из чега је и у чему је Он Исти, Један
Исус Христос, Бог наш, Који има и две природне, а не гно-
мичке воље. А треба знати да је Он пострадао за нас као Бог,
али телом, а никако да је Божанство страдало или да је Оно
страдало телом.

Још исповедам да је Он узео на Себе сва наша беспрескор-
на страдања, која су својствена нашој природи, осим греха, као
што су: глад, жеђ, замор, сузе и томе слично, која дослују у
Њему, али не принудио као код нас, него тако што људска
воља следи Његову божанску вољу. Јер Он хотећи — огадне,
хотећи — ожедне, хотећи — умори се, хотећи — умре. Он, да-
кле, умире примајући смрт за нас, а Његово Божанство остаје
нестрадало. Јер Он, Који узима на Себе грех света, није под-
легао смрти (нужно) већ ради тога да све нас избави од све-
прождрљиве руке смрти и да нас крвљу Својом приведе Оцу
Своме. И смрт, нападувши тело људско, силом Божанства би-
ва смрвљена, и душе праведника, од века оковане, бивају из-
ведене оданде. А после Његовог васкрсења из мртвих, пошто
се четрдесет дана појављивао на земљи са ученицима Својим,
вазнео се на небо и сео са десне стране Оца. Десну пак стра-
ну Оца не кажем просторно, нити ограничено, него кажем да
је десна страна Божија — она беспочетна и предвечна слава
коју Син имавао прс очовечења, и после очовечења исту има.
Јер Његово свето тело поштује се часним поклоњењем заједно
са Његовим Божанством, али не као да је Света Тројица при-
мила додатак — да не буде! — јер, Тројица је остала Тројица
и после сједињења Јединороднога, а Његово свето тело остаје
нераздиљно и са Њим остаје и на крају до века. Јер ће Он са
њиме доћи да суди живима и мртвима, праведнима и грешни-
ма, праведнике награђујући за веру и дела врлине Царством
Небеским, ради којег су се овде и подвизавали; а грешници-
ма узвраћајући вечном муком и пакленим огњем без свршет-
ка, чије искуство нека би сви ми избегли и објави нам бес-
мртна добра задобили, у Христу Исусу Господу нашем! Амин.

3.

[ЈОШ ОПШИРНИЈЕ ИСПОВЕДАЊЕ И ЗАВЕТОВАЊЕ]

Верујем у Једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог; Бесмочетног и Неробеног и Безузрочног, а ипостасног Почетка (или (Начела) и Узрока Сина и Духа.

Верујем и у Јединородног Сина Његовог, неистечно и ванвремено од Њега Робеног, Њему Једносупштог, кроз Којега је све постало.

Верујем и у Духа Светога, од истог Оца Исходећег и са Оцом и Сином Сапрослављаног као Савечног и Сапрестолног и Једносупшног и Једнославног, Створитеља и Животодавца и Освећујућег благодаћу сву твар, Који је кроз Пророке говорио и кроз Сина јављен и дарован Апостолима и свој Цркви као Утепител и Дародавац благодатних дарова и Обожитељ спасаваних. Одбацујем пак новачење латинске јереси, која погрешно мудрује да Дух Свети ипостасно исходи од Оца и Сина, чиме се изврше Христово Божанско Откривење и квари свети и неизменљиви Символ верс Светих Сабора и Светих Отаца Саборне Цркве Православне, којим јасно признајемо Бога Оца као једино вечно Начело и Извор Божанства Сина и Духа, чиме благочестиво исповедамо Јединоначалије Свете и Нераздељиве Тројице.

Верујем да је Један од те исте Надсуштствене и Живоначалне Тројице, Јединородни Син и Логос, сипао с небеса ради нас људи и ради нашега спасења, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве и очовечио се, то јест постао савршени Човек остајући Бог, ништа не променивши нити изменивши у Божанској суштини због општења са телом, него, примивши без промене човека, у њему страдање и смрт претрпе Он Који је по Божанској природи слободан од сваког страдања, и васкрсе у трећи дан из мртвих, и узмивши на небеса, седе с десне стране Бога и Оца.

Верујем и свим о Богу и Божанским стварима предањима и тумачењима Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве. Исповедам једно крштење за отпуштење грехова. Чекам васкрсење мртвих, и живот будућег века.

Још исповедам једну Ипостас Очовеченога Логоса и верујем и проповедам да је Један и Исти Христос, у двома — по очовечењу — и природама и вољама, Који чува оно (двоје) у чему и из чега постоји, па следствено, и две воље у Њему поштујем, пошто свака природа очувава сопствену вољу и сопствено дејство (тј. енергију).

Исповедам такође да се Тројични Бог јавља, али не по суштини — јер нико никада није видео нити исказао суштину Божију — него по благодати и сили и енергији, која је заједничка Оцу и Сину и Светоме Духу. Јер свакоме од Њих сопствена је Своја Ипостас и оно што се на њу односи, а зајед-

ничка Им је не само надсуштствена и неприступна, пошто је изнад сваког именовања и пројављивања и општења или заједничења — него и благодат и сила и енергија и светлост и Царство и бесмртност и уопште све оно чиме Бог општи и заједнички и по благодати се сједињује са светим Ангелима и људима, не губећи притом Своју простоту нити због деливостности и разликовања Трију Ипостаси, нити због деливостности и разноврсности сила и енергија. Тако исповедам Једног Свемогућег Бога у једином Божанству, јер нити од савршених Трију Ипостаси бива нека сложеност, нити се Бог, зато што има и поседује природну моћ и силу и енергију и благодат, може због тога назвати сложеним. Зато православно исповедам да заједничка благодат Оца и Сина и Светога Духа и она најбожанственија светлост будућег века, у којој ће праведници засијати као сунце, као што је то и Христос претходно показао заблиставши на Гори Тавору, и уопште свака сила и енергија и обожавајућа благодат Триипостасног Божанства јесте нетварна и нестворена — јер ништа што је Богу по природи овојствено није касније настало — те зато све оне који Једно Божанство нечестиво распадају на тварно и нетварно, као што су Варлам и Акиндин, који су безбожно учили да божанске силе и енергије и све што се на неки начин неизрециво разликује од Божанске природе, јесте тварно и створено, такве као безбожне и многобожне одбацујем и одсецам од пуноће православно верујућих, као што то чини и Света Христова Католичанска и Апостолска Црква, верујући у Једно Божанство, Триипостасно и Свемоћно, Које никако не губи јединственост и простоту због Својих Трију Ипостаси или због Својих благодатних сила и енергија.

Поклањам се из почасти, а не из обожавања, божанственим и часним Иконама: Самога Христа, ради нас Оваплотенога па стога и описивога Сина Божијег; Пречисте Богоматере и свих Светих — преносећи на Прволикове част њима указивају. Уз то поклањам се и Часноме Крсту и поштујем Божанске храмове и Света места и Свештене сасуде и Богопредане речи, ради Бога који у њима обитава Својом благодаћу. Такође поштујем и с љубављу целивам Свете Мошти Светих Мученика и Божијих Угодника као извор спасења и доказ васкрсења. Исповедам и с љубављу примам чисти и честити хришћански живот у вери и нади и љубави и у свима хришћанским подвизима, врлинама и благодатним даровима Духа Светога, а одбацујем прљаво и нечисто и боголиког човека недостојно живљење и делање.

Примам и богонадахнуте списе и учења старијих и новијих Светих Отаца Цркве Христове, који су сагласни Јеванђељу и учењу Светих Апостола и поштујем их и прихватам као доприносиоца изграђивању савршенога човека по мери раста пуноће Христа Богочовека и саборнога живљења и спасења свију у заједници Тела Христовог које је Црква.

Оне пак који другачије, а не православно мисле о хришћанској вери; одбацујем као туђемислосе Христовој Цркви, као кваритеље Истине Божије и упропаститеље спасења људи. Анатемишем Арија и његове једномишљенике и заједничаре његовог безумног зломислија; Македонија и оне око њега, с правом назване духоборцима; такође и Несторија и друге јересиначанике, и њихове једномишљенике одбацујем и анатемишем, и јасно и гласно говорим: Свима јеретикима анатема!

Госпођу пак нашу, Богородицу Марију, превасходно и истински исповедам и проповедам као Ону Која је по телу родила Једнога од Тројице, Христа Бога и Спаса нашег. Она нека ми буде Помоћник Покров и Заштита у све дане живота мога!

Овове своје исповедању свете вере још додајем:

Примам и прихватам светих Седам Васељенских Сабора и све Посмесне Саборе које Свети Оци прихватили и потврдили, а који су сви сабирани ради очувања православних догмата Цркве. Исповедам све одредбе праве вере, које су оне у разна времена, вођени просветљујућом благодаћу Пресветога Духа, изложили. Примам и све свештене каноне које саставили Блажени Оци и предадоше их Цркви, на украшење Свете Цркве Христове и на добар поредак нарави, то јест на богоугодно хришћанско црквено живљење, делање и понашање, сагласно Апостолским предањима и смислу Јеванђелског божанског учења. Старају се да по њима управљам служење које ми је Божијом вољом предано у наслеђе и да по њима учим сав поверени ми у духовно пастирствовање свештени Клир и изабрани Народ Божији.

Исповедам као веома важно да чувам и држим јединство вере православне свезом мира црквенога, и да све оно што Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква Православних прима и догматски исповеда, то и ја примам и верујем и исповедам; ништа не додајући, ништа не одузимајући, ништа не мењајући ни од Догмата ни од Предања, него чврсто стојећи у њима и све то са страхом Божијим и добром савешћу учећи и проповедајући; а све што она осуђује и одбацује као учење туђе Јеванђељу, то и ја одбацујем и сасвим одгоним од Стада Христовог.

Исповедам и чврсто верујем да се на Божанственој Литургији извршује претварање хлеба и вина у истинско Тело и Крв Христову, силом и дејством и напласком Светога Духа, сагласно речи Господњој и Јеванђелској вери и предању Апостола и Светих Отаца, а служењем и молитвеним призивањем (епиклезом) од стране Цркве Божије, предвођене Епископом и часним презвитерима. На Божанственој Литургији, као сабрању и служењу и светотајинском заједништву све Цркве Народа Божијег, остварује се и чини присутним сав Христов Божански Домострој спасења света и рода људског, у кој се открива Богочовечанска Светајна Цркве Божије као вечнога Царства Свете Тројице, тако да само онај ко зна шта је Литургија, зна и шта

је Црква Божија, и зна да без Божанске Литургије, као сабрања и заједничења свих у Христу верних, сабирних око Епископа, презвитера и Закона, ни Црква се не назива.

Обећавам да ћу чувати и чврсто одржавати црквени мир, да ћу усрдно поучавати у Јеванђељу поверени ми народ и, колико год моћи имам, право управљати Речју Истине, и да једним обичајем, у било чему нећу умовати ни чинити супротно Православној католичанској источној хришћанској вери, до краја мога живота, као да ћу у свему Црквеном следити и свагда се повињавати светом Сабору Архиепископском, који се, као и у древна апостолска времена, сваке године састаје. Са Свјатјејшим Патријархом, Преосвешћеним Архиепископима, Митрополитима и Епископима Помесне Цркве Српске и свеколике Саборнокатоличанске Православне Цркве у васељени, браћом мојом и саслужитељима у Христу, у свему ћу сагласан и саобразан бити, по божанственим заповестима и свештеним правилима Светих Апостола и Светих Отаца, и свесрдно ћу према њима гајити љубав духовну и поштовати их као оце и браћу своју. Уважаваћу такође и чувати првенство овога Патријаршког трона и поштовати част Првостојатеља у Сабору Цркве Божје овога народа, сходно Апостолском правилу које каже да се таквом слојом и складним поретком љубави прослава саборност и јединство Цркве Божије по слици Свете Тројице.

Обећавам да ћу са страхом Божијим и богољубивим и човекољубивим расположењем пастирствовати поверени ми Народ Божији, ово стадо Пастиренаачалника Христа у којем сам постављен да свепослудејствујем Јеванђеље спасења и да Богу приносим дарове и жртве Његове Свете Цркве. Зато завет дајем да ћу поверену ми паству често посещивати и сабирати на Службу Божију и јеванђелским поучавањем је чувати, са сваким усрђем и старањем, од свих јереси и раскола, од сујевеља и лажног живљења и од сваког неправедног делања. Обећавам да, без крајње нужде и тешке кривице, нећу никога, било појединца било заједницу, од Црквених тајни и заједништва у Христу одлучивати, нити проклињати, него свима у Духу Светом саветовати и на пут покајања и спасења обраћати.

Са противницима Цркве Свете поступаћу са расуђивањем, кротко и праведно, по Апостолу Павлу, јер служи Господњем не приличи да се гневи, него да буде тих, незлобив и човекољубив према свима, молећи се Богу да свима људима подари покајање за познање Истине. У световне послове нећу се уштити, осим ако је учињена нека јавна неправда, у ком случају ћу најпре саветовати, а онда и у заштити угрожених устајати, сагласно Јеванђелској речи да се већма треба покоравати Богу него људима и искати пре свега Царство Небеско и Правду Божију, а за слабе се праведно заузимати и малу браћу Христову никада не заборављати. Стараћу се да све чиним са искреном љубављу према Богу и ближњима, а ако коначно мерило и циљ свих мисли, речи и дела својих постављају славу Божију, спасење душа људских и све творевине Божије, изграђивање бого-

ликих људских личности и сазидање Богочовечанског Тела Цркве, не испући оно што је моје, него оно што је Господа Христа, Архипастира свију нас и Врховне Главе васцеле Цркве Божије као смисла и возглављења целокупне творевине.

Уз ово обећавам да ништа нећу радити под принудом, ма био и примораван од властодржаца или од мноштва људи, па макар ми и смрћу претити захтевајући од мене да учиним нешто што је супротно Божанским заповестима и свештеним правилима Цркве Христове. У туђој Епархији нећу богослужити или вршити икакву свештену радњу без сагласности Епископа дотичне Епархије. Исто тако, нећу рукополагати ни јереја, ни ђакона, нити било каквога клирика туђе Епархије, нити их примати без отписних грамата њихових Епископа. Предање је Светих Отаца Цркве да на једној Литургији рукополажемо само по једног презвитера и ђакона, а не више њих, и ту свештену праксу поштоваћу и чуваћу. Монаштво ћу руководити по правилима и уставима Светих Отаца, који су кроз векове важили и данас важе у Православљу, како у благољепију светог Богослужења, тако и у осталом поретку монашког девственог и анђелског живљења и христовског и мученикоподобног подвигања.

Још обећавам да ћу, када ме Свети Синод, са Патријархом (или другим Првојерерхом) на челу, благоизволи позвати на Сабор, доћи на Сабор заједно са својом браћом Епископима, без немесног правдања или изговора. Ако би, штавише, неки моћници или мноштво људи хтели да ме спрече, дужан сам да се одазовем позиву на Свети Архиепископски Сабор, јер је Сабор и саборност Епископата и целе Цркве Божије Светодуховски дар и установа и живо кроз векове Апостолско-светоотачко предање у Цркви Источној Православној.

На крају, заветно исказујем пред Богом Живим и Црквом Светих Његових, састављеном од Анђела и од људи, и пред Вашом апостолском Светињом: да ћу увек памтити страшне речи Светог Писма: Проклет свако ко немарно твори дело Божје! — те зато савесно обећавам да ћу се старати, колико ми је људских моћи, да у сваком делу овога апостолског звања и служења ходим као у делу Божијем, са сваком побожношћу и благоразумном ревношћу, са искреним христовљубљем и човекољубљем, а Срцезналац Бог нека ми свагда и у свему буде сведок и праведни Судија.

Такође исказујем пред Сисвиделим Богом и Вашим Богољубљем да све ово изложено у мојем епископском исповедању и заветовању не схватам другачије него како овде изговорих и својеручно потписах.

А у свему мојем од данас на надаље епископском живљењу, служењу, управљању и делању у Богоповереној ми овој Цркви Народа Божијег молим се Богу, а молим и све Вас да се молите: да ми свагда и у свему буде Учитељ и Помоћник — Начелник и Савршитељ вере и сваког доброг дела и речи је-

ванђелске, Господ мој и Бог мој, Једини Човскољубац, Милостиви Спаситељ свију нас и свега рода људскога, Богочовек Исус Христос, Кога нека је, заједно са Вишњим Оцем и Свесветим Духом, свака слава, част и поклоњење, вечна љубав наша и благодарност бесмртна, сада и увек и у векове. Амин.

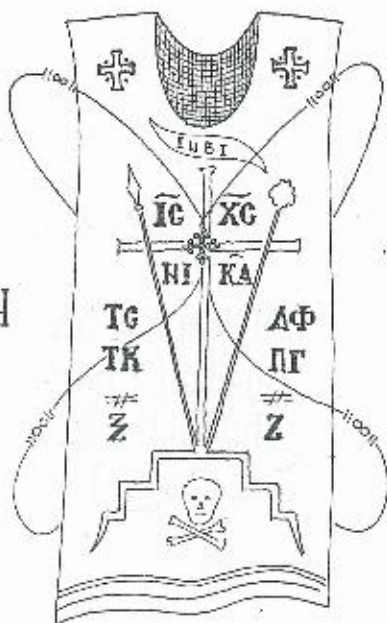
превели и прерадили
Митрополит Амфилохије
Епископ Атанасије

ВЕЛИКИ

АНГЕЛСКИ

ОБРАЗ

ВЕЛИКА

СХИМА

САБОРНОСТ ЦРКВЕ У САВРЕМЕНОМ СВЕТЛУ

ПОВОДОМ САЗИВА
„ВЕЛИКОГ САБОРА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ“¹

Недавно је одржана у Шамбезију крај Женева „Прва Предсаворска конференција“ (21—28 новембра 1976 године). Прочитавши и проучивши акта и одлуке ове Конференције, објављене у издању „Секретаријата за припрему Светог и Великог Сабора Православне Цркве“ у Женеви, осећам насупрот еванђелску потребу да се по савести својој, као члан Свете и Саворне Цркве Православне, иако најмањи између њених служитеља, обратим овом молбеном претставком Вашем Преосвећенству и прско Вас Светом Архијерејском Сабору Српске Цркве, изнесем своја тужна запажања, болна сазнања и вапајна осећања поводом припремања тог будућег Сабора. Молим Ваше Преосвећенство и Преосвећене Архијереје да са еванђелском ревносту саслушају и размотре овај вапај једне православне савести, која, богу хвала, никако није ни једна ни усамљена данас у православној свету када је реч о овом Сабору.²

¹ Архимандрит Др. Јустин Поповић, духовник манастира Гелије — Ваљево, (Југославија) упутио је 7. маја 1977. године ову молбиту представку Светом Архијерејском Синоду за Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве, на еванђелску напелност. Међуправославна комисија засадала у Шамбезију, новембар 1993. г. Види саопштење у „Православље“ бр. 641, од 1. XII 1993. г. страна 9).

² Текст који се сада по први пут објављује, написан је пре 17 година, али од своје актуелности није ништа изгубио, јер данашње време и после толико година од догађаја који су послужили као повод ову Јустину да напише ово своје исповедничко сведочење, пеома је слично оном. И данас се, као и тада, онују планови и истичу жеље за што скорпјим сазивањем и одржавањем Светог и Великог Сабора Православне Цркве, са истих страна и са истим побудама. Разлика је само у томе што су данас услови, о којима говори отац Јустин даље у својем тексту, још неповољнији по Православље од ондашњих. Помесне Православне Цркве лису допале данас у повољнији положај у својим змљама „посткомунистичке епохе“. Напротив, ревност за одбрану православља код многих је ослабила под јаким утицајем псевдоскуменских догађаја, сусрета, дијалога и заједничких молитава, који се збивају на очиглед и ужас многих православних душа широм света, чија савест још увек није потпуно наркотизована и искротизована савременим збивањима.

Огуда објављивање управо сада овога текста за српску православну јавност сматрамо оправданим, јер ни за 17 година он није изгубио ништа од своје актуелности. Чак, рекло би се, да је данас актуелнији но икада раније! (— Еп. Артемије).

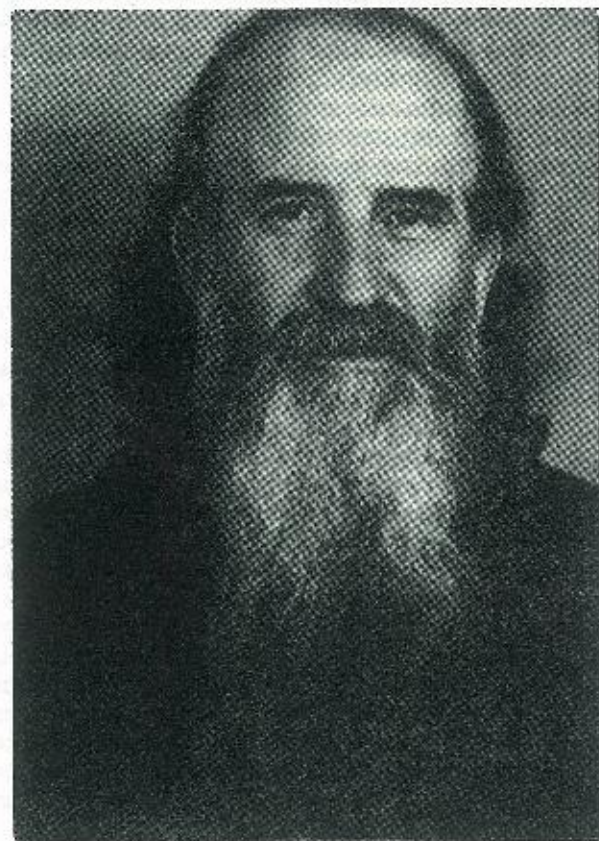
1. Из аката и одлука ове сада тако назване „Прве Предсаворске православне конференције“, одржане, не знам зашто у Женеви, где једва да има пар стотина православних верника, види се да је она спремила и одредила један, сада нови, каталог темa за будући „Велики Сабор“ Православне Цркве. То више није била једна од такозваних „Свеправославних конференција“, какве су биле Родоске и оне после њих; нити је то био такозвани „Просинод“, на коме се доскора радило, него је то била „Прва предсаворска конференција“, која ступа у стадиј непосредне припреме за одржање Васељенског Сабора. Исто тако, ова Конференција није више радила на основу „Каталога темa“ одређеног на I Свеправославној конференцији 1961 г. на Родосу и разрађиваног све до 1971 године, исто је извршила „ревизију“ тог каталога и донела свој нови „каталог темa“ за Сабор. Али, изгледа, ни овај каталог није коначан, него ће и он, вероватно бити мењан и употпуњаван. Конференција је, даље, ревидирала и доскорашњу „методологију“ обраде и коначног опремања темa за Сабор; скратила је цео „процес, због нечије очигледне журбе и хитања да се Сабор одржи што пре. Јер, према изричитој изјави председавајућег на овој Конференцији митрополита Мелитона, Цариградској патријаршији и још некимa се жури да се „што пре сазове“ и одржи тај будући Сабор: Сабор треба да буде „краткотрајан“, да се позабави само „ограниченим бројем темa“, и још, по речима Мелитоновим: „Сабор треба да се удуби у горуће проблеме који смстају правилно функционисање сплета система — του συνόλου του ορθόδοξου — помесних Цркава као једне јединствене Православне Цркве...“ (Ас а, стр. 55). — Све ово намће нам питање: Шта све ово треба да значи; и чему ово ужурбано рабење; и куда оно води?

2. Питање припремања и одржавања новог „Васељенског Сабора“ Православне Цркве није ни цово ни скорашње у овом нашем веку историје Цркве. То питање је покренуто још у време несрећног патријарха Цариградског Мелетија Метаксакиса, познатог уображеног модернисте и реформатора и творца раскола у Православљу, на његовом такозваном „Свеправославном конгресу“ у Цариграду 1923 године³. Тада је пао предлог да се Сабор одржи у Нишу 1925 г.; али како Ниш није „на територији васељенске патријаршије“ Сабор, ваљда зато није ни одржан. Уопште, изгледа, Цариград је присвојио себи монопол на све — „свеправославне“, „конгресе“, „конференције“, „просиноде“ и „саборе“ — После тога је 1930 године одржана у манастиру Ватопеду такозвана „Припремна комисија Православних Цркава“. Она је одредила „каталог темa“ будућег право-

³ Акта овог конгреса објављена су на грчком: *Акта и одлуке Свеправославног Конгреса у Цариграду (10 маја — 8 јуна 1923), Цариград 1923.*

славног Просинода“, који би даље довео до одржавања Васељенског Сабора⁴.

После II Светског рата дошао је цариградски патријарх Атинагора са његовим Родоским „Свеправославним конференцијама“ (опет искључиво на територији Цариградске патријаршије). Прва од њих 1961 године покренула је припрему „Свеправо-

Отац Јустин (фотографија из 1943)

славног Сабора“, с тим да се најпре одржи један „Просинод“, и потврдила унапред припремљени од Цариграђана познати „каталог темa“ за Просинод: осам великих поглавља, са око четрдесет главних темa и двапут више параграфа и подпараграфа⁵.

⁴ Такође штампана на грчком: *Акта Припремне комисије Светих Православних Цркава, одржане у Св. великом манастиру Ватопеду у Светој Гори (8 — 23. јуна 1930. г.), Цариград 1930.*

⁵ Да је тај каталог унапред припремила комисија цариградских богослова а потврдио га Цариградски Синод, види се из Аката I Родоске конференције, издавих од Васељенске Патријаршије на грчком језику 1967 године.

После II и III Родоске (1963 и 1964 г.) дошла је „Београдска конференција“ 1966 године. Она је најпре названа „Четврта Свеправославна конференција“ (Гласник Српске Православне Цркве бр. 10, 1966 г., и документа на прчком објављена под тим именом),⁶ али је затим деградирана од стране Цариградске патријаршије на степен „Међуправославне комисије“, да би уместо ње следећа конференција, одржана на цариградској „територији“ (у „Православном центру Васељенске патријаршије“ у Шамбези — Женсви) године 1968, била проглашена за „Четврту Свеправославну конференцију“. На ово IV Конференцији њени организатори, очигледно нестрпљиви, пожурили су да скрате пут до Сабора, па су из гломазног Родоског каталога (који је био њихова творевина, не туђа) издвојили „првих шест тема“ за обраду и одредили нову „процедуру“ рада. Том приликом је образовано и једно ново тело: „Међуправославна припремна комисија“. Она треба да „координира“ рад на темама. Тада је отворен и „Секретаријат за припрему Сабора“, тојест, у ствари, назначен за то један цариградски епископ са седиштем у споменутом центру у Женсви, док су предлози о укључењу и других православних чланова у овај „Секретаријат“ одбијени. Ова „Припремна комисија“ и „Секретаријат“ одржали су, по жељи Цариграда, своје заседање у истом центру у Женсви, јуна 1971 године. На њему су прегледани и „усаглашени“ израбени реферати на споменутих шест тема, који су затим и штампани на више језика, али су доживели, као и сав ранији рад на припремању Сабора, непоштену критику православних богослова. Ове критике православних богослова (међу које спада и моја *Преставка*, упућена својевремено преко Вашег Преосвештенства, и подржана с Ваше стране, светом Архијерејском Сабору, а затим подржана и од многих православних богослова, и зато објављивана на више места и више језика широм православног света⁷ вероватно су утицале да се одлука поменуте „Припремне комисије“ у Женсви, о одржању „Прве Предсаборске Конференције у 1972 години“ ради извршења „ревизије — *ἀναθεώρησις* — Родоског каталога, не оствари у одређеном року, већ са добрим закашњењем.

И ето, та „Прва Предсаборска конференција“ је и одржана сво тек новембра 1976, наравно, опет на Цариградском „терену“, у споменутом центру Шамбези у Женсви. Као што се види из тек објављених *аката* и одлука њених, које сам, као што рекох, проучио, ова Конференција је „рeвидирала“ Родоски каталог на тај начин што су делегације — учеснице преко својих комисија заједно изгласале само 10 тема за Сабор (у које

⁶ Објавио проф. Ј. Кармирис у II тому својих „Догматских и симболичких споменика“, 2. издање, Грац 196...

⁷ Грчки превод ове наше Преставке од 1971 г. објављен је у појединим часописима у Атини и у посебној књижици; руски превод у часопису „Вестник“ РСХД у Паризу, бр. 100; француски превод у часопису „Contacts“ у Паризу, бр. 76, 1971.

су од оних 6 уписано само три!), док су још око 30 тема, разногласно изгласаних, упућене „на посебно проучавање појединим Црквама“, као „проблематика Православне Цркве“ а у суштини сасвим туђе Православљу, које би теме убудуће могле постати предмет „православног испитивања“, и можда унете у каталог. Ова Конференција је, као што речосмо, изменила и „процес“, и „методологију“ обраде тема и припреме за Сабор, за који је, понављам, цариградским и осталим организаторима стало да се „што пре“ одржи и „што пре“ заврши. Из свега овога очигледно је за сваког православног да ова „Прва Предсаборска конференција“ ништа суштински ново и стварно није урадила, него и даље заводи православне душе и савести многих у цове и нове лавиринте нечијих амбиција, због којих се, изгледа и припрема Васељенски Сабор још од 1923 године, а и сада се на њему ујурбану ради.

3. Сва ова досадашња „проблематика“ око тема за будући Сабор, несигурност и променљивост око њиховог изналажења, фиксирања, вештачког „каталогизирања“, па онда опет по неколико пута мењања и „редиговања“, показује за сваку истинску православног савест само једно: да стварна и неодољива тема за сазивање и одржавање једног новог Васељенског Сабора Православне Цркве не постоји у садашњем моменту⁸. Ако пак и постоји тема која би заслуживала да буде предмет сазива и одржавања једног Васељенског Сабора, онда нас нису довољно свесни досадашњи иницијатори, организатори и редактори свих споменутих „Конференција“ и њихових ранијих и најновијих „каталогā“. Јер ако није тако, како онда објаснити да се од Цариградског скупа 1923, преко Родоског 1961, до овог Женевског 1976 г. стално мења „тематика“ и „проблематика“ тог будућег Сабора; мења се број, распоред, садржај и сам критериј „каталога тема“ које треба да буду предмет рада тако великог и тако јединственог црквеног тела какав је био и какав треба да буде сваки Свети Васељенски Сабор Православне Цркве? У ствари, у свему овоме открива се и пројављује не само обична недоследност, него и очита неспособност и непознавање Право-

⁸ Да ипак постоји и тада (пре 17 година) и сада стварна и неодољива тема за одржавање једног новог Васељенског Сабора Православне Цркве, показао је отац Јустин даље у тексту, лабрајући десет такве теме. Међутим, ја бих рекао да је неоспорно најважнија тема која би била достојна једног новог Васељенског Сабора и која би оправдала и његово одржавање и његово име (Васељенски) јесте управо насупротна потреба да Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква коначно и ауторитативно каже и изрекне свој Православни суд (и осуду) о папизму као јереси и *НАПЕ* као *СВЕЈЕРЕСИЈАРХА*. Само у том контексту *Пана* би требао бити познат на један такав будући Васељенски Сабор, али само као *окрињени* за многа догматска одступања, квариња и повотарења да за њих одговара, па или да кроз покајање и одбакивање свих својих заблуда буде примљен у свезу клира Једне Свете Цркве Христове, или, ако буде упорствовао, буде саборно осуђен и анатемисан и он и они који са њим продуже да буду у општењу. (+ Артемије).

славља од оних који сада и у оваквој ситуацији, и на овакав начин, намешу Православним Црквама тај свој „Сабор“, неснање и неспособност да осете и схвате шта је значао и шта значи један истински Васељенски Сабор за Православну Цркву и њену христову пуноћу верних. Јер кад би то осећали и схватили, онда би знали пре свега да у историји и животу Православне Цркве никада ни један Сабор, а поготову такав изузетно благодатни, светошестдесетнички догађај какав је *Васељенски Сабор*, није вештачки тражио и измишљао теме за свој рад и заседање; није никада намештаиво одржавао „конференције“, „конгресе“, „просиноде“ и сличне вештачке скупове потпуно туђе и изузнуте православној *саборској* традицији, а у ствари копиране од западњачких организација туђих Цркви Христовој.

Очигледна је историјска стварност: свети и богосазивачи Сабори светих Отаца увек су имали пред собом конкретно један, или највише два до три проблема, жеравично постављених пред њих од стране великих јереси и раскола, који су извртали праву веру, цепаили Цркву и озбиљно доводили у питање спасење душа људских, спасење православног народа Божјег и васцеље твари Божје. Зато су Васељенски Сабори увек имали христолошки, сотириолошки, еклисиолошки карактер, а то значи да им је централна тема — светема и главна благовест — свеблаговест увек била: Богочовек Исус Христос и наше спасење у Њему, наше обожење у Њему. Да, да, да: Он — Јединородни и Једносупитни Син Божји оваплоћени, Он — сав у телу Цркве, Он — Вечна Глава Телу Цркве, *ради спасења и обожења човека*, Он — сав у Цркви благодаћу Светога Духа и вером правом у Њега, вером православном.

То је истински православна, апостолско-светоотачка тематика, бесмртна тематика Цркве Богочовекове за сва времена, прошла, садашња и будућа. Она, једино она може бити предмет и евентуалног будућег Васељенског Сабора Православне Цркве, а не схоластичко — протестантско „каталози тем“, који никакве суштинске везе немају са духовним искуством и духовним животом апостолског Православља кроз векове, него су само анемичне хуманистичке теореме. Вечна саборност Православне Цркве и свих њених Васељенских Сабора састоји се у свеобухватној Личности Богочовеска Господа Христа. Из те централне, свеобухватне, православносаборне теме и стварности, из те јединствене Богочовечанске тајне и стварности, на којима стоји и постоји Православна Црква Христова, и сви њени Васељенски Сабори, и све њене историјске стварности треба и данас иступати пред земљом и небом, а не са схоластичко-протестантских хуманистичких, са којих иступају Цариградски или Московски црквени „делегати“ и „делегације“, који се у овом горком и критичном историјском моменту појављују као „вођи и претставници“ Православне Цркве у свету.

4. У актима последње Женевске „Предсаборске конференције“, а и у ранијим сличним случајевима, јасно се види да се

ни Цариградска ни Московска „државна делегација“ битно не разликују у проблематици и темама које постављају као предмет рада будућег Сабора. У њих су исте теме, скоро исти језик, исти менталитет, сличне амбиције. Али то није ни чудо. Јер кога управо „репрезентују“, и коју Цркву и народ Божји у свом моменту претстављају и једни и други? Цариградска јерархија, скоро на свима свеправославним скуповима, састављена углавном од титуларних митрополита и епископа, дакле: од пастира без пастве и конкретне пастирске одговорности пред Богом и својом живом паством, — кога претставља, и кога ће претстављати, на будућем Сабору? Међу званичним претставницима Цариградске васељенске патријаршије нема чак ни оних јерараха са Грчких острва где постоји жива православна паства, нити грчких спархијских јерараха из Европе и Америке, а да и не говорим о осталим православним епископима: Русима, Американцима, Јапанцима, Црнцима, који иза себе имају бројну православну паству и опробане православне богослове. С друге стране, садашње делегације Московске патријаршије да ли заиста претстављају свету и мученичку велику Руску Цркву и њене, само Богу познате милионе мученика и исповедника? Према ономе што те „делегације“ изјављују и заступају кад год изађу из Совјетског Савеза пред свет, оне нису носиоци и изражаваоци истинског духа и става Руске Православне Цркве и њене верне православне пастве, јер најчешће те „делегације“ претпостављају ћесарево Божјем. А благовест је и заповест је: Већма се покоравати Богу него ли људима (Д. А. 5,29).

Уосталом, да ли је уопште правилно и православно ово и овакво „представништво“ и „репрезентовање“ Православних Цркава на досадашњим Свеправославним скуповима Родоским и Женевским? Цариградски иницијатори таквог принципа „репрезентовања“ Православне Цркве на Саборима, а и они који такав принцип „репрезентовања“ прихватају, принципа по њиховој теорији сагласност „систему Аутокефалних и Аутономних“ Помесних Цркава, заборавили су да је такав принцип у ствари супротан *саборном* предању Православља. Овај и овакав принцип „репрезентовања“, нажалост, прихватили су и скоро сви остали православни представници, јер су ћутке или уз голоречиве протесте прихватили такво „репрезентовање“, заборављајући притом да је Православна Црква по својој природи и догматски непроменљивом саставу *епископална* и *епископоцентрична*. Јер: епископ са мноштвом верних око себе јесте израз и манифестација Цркве као *Тела Христовог*, особито на светој Литургији; Црква је Апостолска и Саборна једино преко епископа, као глава реалних црквених заједница — епископија. Међутим, остале, историјски настале, и зато променљиве, форме црквене организације Православне Цркве: митрополитска, архиепископска, патријарашка, пентархиска, аутокефална, аутономна и друге, ако их је било или их буде, немају и не могу имати пресудан и одлучујући значај у *саборном* систему

Православне Цркве. Штавише, оне могу бити и сметња правилном функционисању саборности, ако собом заклањају и потискују епископални карактер и структуру Цркве и Црква. Нема сумње, у томе је управо главна разлика између православне и папске еклесиологије.

Пошто је тако, како онда може бити „репрезентована“ по „делегатском“ принципу, то јест истог броја „делегата“, на пример Чешка и Румунска Црква? Или још више: Руска и Цариградска Црква? Или коју паству представљају једни епископи а коју други? У последње време Цариградска патријаршија је произвела огроман број епископа и митрополита, све углавном титуларних и фиктивних. Ваљда се врши припрема да се на будућем „Васељенском Сабору“ бројношћу титула обезбеди већина гласова за неоналистичке амбиције Цариградске патријаршије. А с друге стране, апостолски ревностне у мисионарењу Цркве, као што су: Америчка Митрополија, Руска Загранична Црква, Јапанска и друге, не могу имати ни једног јединог представника!

Где је ту онда саборност Православља; и какав ће то бити Васељенски Сабор Православне Цркве Христове? Већ и на свој Женевској конференцији митрополит Лаодикијски Игњатије, представник Антиохијске патријаршије, са болом констатује: „Осећам неки немир, јер се повређује саборно искуство — *то συνοδικόν βίωμα* —, које представља основу Православне Цркве“.

5. Али, Цариграду и још неким се жури ка једном таквом Сабору, па зато, углавном по њиховој жељи и настојању ова Женевска „Прва Предсаборска конференција“ одлучује: да се „што је могуће брже сазове Сабор“, да тај Сабор „буде краткотрајан“, и да „узме у разматрање ограничен број тема“. И наводе се десет изгласаних тема. Прве четири од њих су: *Диаспора*, питање црквене *Аутокефалије* и начин њеног проглашења. *Аутономија* и њено проглашење, и диптиси, то јест поредак у Православним Црквама.

Еванђелске целисходности ради мора се приметити да је понашање председавајућег на овој „Предсаборској конференцији“ митрополита Мелитона било деспотско и несаборско. То избија са сваке стране објављених Аката ове конференције. Тамо се још изричито и основно вели: „Овај припремани Свети и Велики Сабор Православне Цркве не треба сматрати као једини, и који би искључивао и даље сазивање и других Светих и Великих Сабора“ (Акта, стр. 18, 20, 50, 55, 60).

Из свега овога, и због свега овога, еванђелски будној савести намеће се жреливо питање: шта се у ствари хоће једним тако брзоплето одржаним и тако „режираним“ Сабором?

Пресовићени Оци Архијереји, не могу да се отнем утиску и убеђењу да иза свега стоји једна једина потајна жеља извесних људи из садашње Цариградске патријаршије: да се ова прва по части Патријаршија у Православљу данас једном овак-

вом концепцијом и оваквим понашањем дефинитивно наметне Православним Аутокефалним Црквама и уопште православном свету и читавој Православној Диаспори, и да то своје неоналистичко наметање санкционише једним „Васељенским Сабором“. Зато су од 10 изабраних тачака за Сабор ушле, и то као прве четири, управо оне које говоре о томе да Цариград жели подчинити сву Православну Диаспору, — а то значи читав свет! — и да обезбеди искључиво за себе давања *аутокефалије* и *аутономије* свима уопште Православним Црквама у свету, садашњим и будућим, дајући им притом и онакав поредак и ранг какав он одреди (јер то и јесте питање *Диптиха*, који не значе само „поредак спомињања на литургијама“, него и поредак Цркава на Саборима и др.).

Ја се приклањам пред вековним заслугама ове Патријаршије, тј. Велике Христове Цариградске Цркве испред данашњим њеним *крстом* који није мали и једноставан, који је по природи ствари крст целе Цркве, по оном Апостолском: „кад један уд страда — цело тело страда“. Ја исто тако знам и признајем канонски поредак и прво место на части (*τῇ προσβυλῇ τῆς τιμῆς*) Цариграда међу рангочасним и равнопрвним помесним Православним Црквама. Али нееванђелски би било дозволити да Цариград, због тешкоћа у којима се данас налази, доведе читаво Православље на руб пропасти, као што се то већ једном десило на Флорентијском псевдосабору, или да овековечи канонски и догматски извесне историјске форме које у одређеном моменту, уместо да буду крила, могу постати оклови за Цркву и њено преображајно присуство у свету. Треба бити искрен: у понашању представника Цариградске патријаршије последњих деценија осећа се исти онај нездрави немир и болесно духовно настројење које је Цркву у 15. веку довело до Флорентијског издајства и срама. (Или, исто тако, зар ће понашање из доба Турског ропства бити модел за сва времена? Доба Флорентинско и доба Турског ропства било је опасно за Православље). Данас је стање још опасније: онда је Цариград био живи организам са милионима верника, који је брзо пребродило смело наметнуту кризу и искушење да се жртвује вера и Царство Божје за земаљско царство. Данас, међутим, он има митрополите без народа, епископе који немају кога да *надгледају* (тј. епископују) и који, као такви, хтели би још да држе у својим рукама судбину целе Цркве! Но данас до Флорентије било какве врсте не може и не сме доћи⁹. Нити понашање слично оном из доба многих тешкоћа турског ропства. Слично је и са

⁹ Конференција у Баламанту (види прилог стр. 13), и њено саопштење показује да су данас могућа и многа ствари и неправославнија искушења од оних у Флорентији. Овај догађај је уствари зово на пробудење православних савести широм света за одбрану како чистоте православне вере тако и вековног саборног принципа Цркве Православне. Доста нам је компромисних и компромитованих Конференција, Комисија, Делгација у овом 20-ом веку. (— Артемије).

Московском патријаршијом. Зар да се дозволи да њене тешкоће, као и тешкоће других Помесних Цркава које се налазе под безбожним комунизмом, детерминишу будућност Православља?

Црква се силом Божјом разрасла у низ Помесних Цркава Божјих. Отуда судбина Цркве више није и не може бити у рукама византијског цара или патријарха, или било ког моћника овога света, чак ни у рукама „Пентархије“ или уско схваћених „Аутокефалија“. Црква се силом Божјом разрасла у низ Помесних Цркава Божјих са милионском паством, од којих су многе у наше дане и крвљу запечатиле своје апостолско преемство и своју верност Јагњету. На хоризонту се већ појавило и рабање нових живих „Помесних Цркава“, као на пример: Јапанске, Афричке, Американске, које ипак „суперцрква“ папског типа не може липити њихове слободе у Господу (ср. 8 канон Св. III Васељенског Сабора), јер би то био атак на саму суштину Цркве. Без свих њих је немислииво решавање било ког озбиљног и од васељенског значаја црквеног проблема, а поготову питања која се тичу њих самих, тј. питања Диаспоре. Вековна борба Православља против римског апсолутизма, била је борба за ту и такву слободу Помесне Цркве као католичанске-саборне, пуне, свецелосне. Зар данас да кренемо путем палог Рима, или неког „другог“ или „трећег“ њему сличног? Зар Цариград, који се у лицу својих светих и великих Јерараха, клира и народа кроз раније славне векове тако православно супротстављао Римском Папском туторству и апсолутизму, жели сада да игнорише саборске традиције Православља, и да их замени неопашистичким сурогатима „другог“ или „трећег“ или било ког Рима?

6. Преосвећени Оци, сви ми православни осећамо и видимо колико је данас, за Православну Цркву уопште и све Православне Цркве посебно, важно и значајно питање Православне Диаспоре. Па зар оно може бити решавано на овакав начин како то хоће Цариград или Москва, без припита и учешћа православног верујућег народа, јерархије, пастира и богослова те исте Диаспоре, која сваки дан постаје све бројнија и бројнија? Нема сумње, питање Православне Диаспоре је изузетно важно црквено питање, питање које по први пут у историји Цркве избија на површину са таквом силом и значајем, да би за њега заиста био потребан сазив једног истински Васељенског Сабора свих, али ваистину свих православних епископа из свих Православних Цркава. Друго питање које би, по нашем осећању и сазнању, могао и требао да расправља један истину Васељенски Сабор Православне Цркве данас, јесте питање „екуменизма“. То би у ствари био еклисиолошки проблем тј. проблем Цркве као Богочовечанског организма једног и јединственог који је савременим екуменским синкретизмом доведен под сумњу. Са овим у вези је и проблем човека, јер нихилизам савремених идеологија, а особито безбожничких, копа човеку гроб без васкрса. Оба ова проблема могу бити правилно и православно решена само из богочовечанске тематике древних истинских Васељенских Сабора. Но ипак, та питања остављам сада по страни,

да не бих сву моју молбену представку ојтеретио новим проблемом и тако је учинио проспирном.

Међутим, иако је питање Диаспоре веома важно и болно за православну данашњицу, мали постоје услови који обезбеђују његово правилно, православно, светоотачко решење на Сабору? Да ли су све Православне Цркве у могућности да буду слободно и ни од кога неометано заступљене и стварно присутне на Васељенском Сабору?¹⁰ И да ли су представници многих од њих, а поготову оних Цркава под богоборним режимима, стварно слободни да изложе и бране православне ставове? Да ли је у стању Црква која се одриче својих мученика да буде веран сведок Голготског крста и носилац духа и саборног сазнања Цркве Христове? Пре него што дође до Сабора треба се уштити: да ли ће на њему моћи да проговори савест милиона новомученика убеђених крвљу Јагњетовом? Историјска пракса сведочи: кад год је Црква била на крсту, онда је сваки њен уд био призван да одстрађа њену Истину, а не да дискутује о лажним проблемима или да на лажан начин решава стварне проблеме, „ловџи у мутном“ с циљем остварења својих амбиција. Не треба ли се уз то замислити и над чињеницом: док је било гоњеница Цркве није било Васељенских Сабора, што не значи да Црква Божја није тада саборно делала и дисала. Чак је то био и њен најплоднији и најплодотворнији период. А када је затим дошао Први Васељенски Сабор, на њега су могли да дођу и мученици епископи, са ранама и ожиљцима, испробани у огњу страдања, и да слободно посведоче Христа као Бога и Господа свог. Да ли ће и сада бити пројављен њихов дух, тојест да ли ће и њима слични епископи нашег времена моћи да дођу до речи на припреманом Сабору, те да Сабор заиста по Духу Светом мисли и по Богу збори и одлучује, а не да главну реч на њему имају они који нису слободни од утицаја сила овога света и века? Узмемо, на пример, групу Руских заграницних епископа који, и поред свих својих људских слабости, носе на себи ране Господа свог и ране Руске Цркве побегле „у пустињу“ од гоњеница ништа мањег од Диоклецијановог, који су већ унапред искључени од стране Москве и Цариграда од учествовања на Сабору, и тиме осуђени на ћутање. Или оних епископа из Русије и других званично атеистичких земаља, који такође неће моћи не само да слободно учествују на Сабору и слободно говоре и одлучују, него неки од њих ни да дођу на Сабор. А да не говоримо о могућности да се они и њихове Цркве припреме како треба за један тако велики и важан догађај.

¹⁰ Зар ми не видимо и из састава ових досадашњих „делегација“ и „представника“ појединих Православних Цркава на досада одржаним конференцијама, да то врло често нису ипак представници њихови, него обично политичари, дипломати и небогослови. И још треба констатирати и следећу чињеницу: ако су Православне Цркве, које шаљу такве делегације, и примиле ћутке долете на Конференцијама одлуке, то још не значи да су у целити са њима и сагласне, исто и поред тога ћуте и, што је главно, ћуте њихова пуноћа: клир и народ.

Није ли то, дакле, већ довољан знак да на том Сабору неће моћи да проговори мученичка савест Цркве, и савест црквене пуноће, него да ће јој бити онемогућен приступ на њему, као што је био забрањен једноме од њених изузетних послатаца и сведока приликом Ансамблеје у Најробију (мислим на Солжењицина).

Остављамо овде по страни питање колико је уопште нормално и морално, у тренутку када се Господ Христос и вера у Њега ставља на распеће страшније од свих прошлих, да Његови следбеници решавају проблем ко ће бити међу њима први; у тренутку кад Сатана тражи не само тело већ и душу човека и света, и човеку прети самоуништење, да се ученици Христови брину о оним истим проблемима, и на исти начин, о којима се брину савремене антихришћанске идеологије: идеологије које продају Хлеб Живота за чинију сочива!

7. Имајући у виду све ове напред изложене чињенице и болно свестан њих и стања у савременој Цркви Православној и уопште стања у свету, које се стање ништа битно није променило од оне моје прве представке Светом Архијерејском Сабору (маја 1971. године), савест ми налаже да се поново обратим молбом и синовским ванајем Светом Архијерејском Сабору мученичке Српске Цркве: да се наша Српска Црква уздржи од учешћа у припремама за назови „Васељенски“ Сабор, и поготову од учешћа на њему. Јер ако до таквог Сабора — не дај Боже! — дође, од њега се може очекивати једно: расколи и јереси и погибија безбројних душа. А гледано из апостолско-светоотачког историјског искуства Цркве, такав Сабор ће уместо лечења већ постојећих створити нове ране на телу Цркве и створити јој нове проблеме и недаће.

Пред Бурбурдан
1977. г.
Манастир Белије
Ваљеве
Југославија

Препоручује се светим апостолским
молитвама Отаца Св. Архијерејског
Сабора Српске Православне Цркве

недостojни Архимандрит Јустин
духовник манастира Белије

ОКРУЖНА ПОСЛАНИЦА МАРКА МИТРОПОЛИТА ЕФЕСКЕ МИТРОПОЛИЈЕ

ПРАВОСЛАВНИМ ХРИШЋАНИМА НА КОПНУ И ОСТРВИМА,
РАДУЈТЕ СЕ У ГОСПОДУ¹

Они који су нас хтели поробити ропством и увући у Вавилон латинских обреда и догмата, нису могли то да доведу до испуњења, и уверили су се, како у невероватност тако и у немогућност тога; они и њихови следбеници застали су на средини пута, нису дакле остали оно што су (били) нити су постали нешто друго; одступили су од Јерусалима као истинског гледања мира и од горе Сиона као истините и непоколебиве вере (Иса 28:16; / Пет 2:6). Од многих су названи латиномислећи, а они су постали Вавилонци, а нису ни слободни нити моћни, и стога су с правом названи Грко-Латинци (Γρακολατίνισι). Ови су људи подобни митским ипокентаврима², и они заједно са Латинима исповедају да Свети Дух исходи и од Сина, и да је Син узрочник његовог (-Духа Светог) бића. Овако је њихово учење, али они опет заједно са нама говоре да Он (-Дух Свети) исходи и од Оца. И још, они са њима (-Латинима) оправдавају учињени додатак као да је оправдан и разуман, и не држе са нама онај (-Симвор вере Никео-цариградски). Међутим, да ли се може рећи да је дозвољено и разумно учинити тај додатак? Са њима (-Латинима) они још говоре да је у бесквасном хлебу (опреснох, - τό ἄζυμον) тело Христово, и да се не би усудили да се са нама причешћују. Није ли то довољно, да се увиди да они не траже истину коју су имали у рукама, а коју су занемарили приступајући Латинима — него они хоће да потамне злато, и не труде се да заснују истинско јединство; ето на какав начин су се они сјединили.

У сједињењу сваке ствари са другом, сједињује се једно посредством другог. Они (-латинимислећи) оправдавају своје сједињење учењем о исхођењу Духа Светог таквим објашњењем да Он (-Дух Свети) има свој почетак од Сина. И све друго се код њих разликује, ништа заједничког нема, ни посредништва, ничега заједничког, већ они још и сада читају два различита симбола, као и раније. Тако и то они свршавају двојакс литур-

¹ Текст Посланице допослано према, I. Καριόης, Τὰ δογματικά καὶ οὐ μυστικά μυστήρια τῆς ὀρθόδοξου καθολικῆς ἐκκλησίας, τόμος I, ἐκ Αθήνας, 1960, 421—429; ΠГ 160, 112—204.

² Ипокентавр, утвара, чудовиште — пола човек, пола коњ.

гије, како на квасној жртви, тако и на бесквасној. Такође и крштења, једни свршавају трократним потружењем, а други обливањем водом по врху темена; у једном случају помазују миром, у другом га не употребљавају. Двојаки су у свим обредима и у свему су разнообразни, у постовима и црквеном поретку и у многим другом. Какво је то сједињење које данас има ничега јасног и разумног, и како су се они сјединили желећи да сачувају посебност, али нису сачували отачка предања? Али, ево њихове наводно мудре речи: „Никада Црква Грка није говорила да Свети Дух проиходи само од Оца, већ просто, од Оца проиходи, а то не искључује проихођење и од Сина; стога, као што смо раније били, и сада смо сједињени“. Каква заблуда! Какво слепило!

Ако је Црква Грка одувек исповедала исхођење од Оца, то је примила од Исуса Христа, од Апостола и од сабора Отаца, а никада није исповедала (-исхођење) од Сина, нити је то од икога примила. Шта је друго сем исхођење само од Оца она исповедала? Јер, ако Свети Дух не исходи од Сина, то је јасно да Он само од Оца (-исходи). Тако је и са рођењем, оно је од Оца; каже се да је рођен пре свих векова. И нико није овоме „само (-од Оца)“ учинио додатак, али тиме ми, не мање, то разумемо и говоримо, када је потребно, јер ми учимо да Син ниотког другог није рођен (-сем од Оца). Због тога и Јован Дамаскин од лица све Цркве и свих хришћана објављује: „Ми не говоримо да је Дух од Сина (—*ἐκ τοῦ Υἱοῦ*) — и када не говоримо да је Дух од Сина, јер је јасно да ми исповедамо да је само од Оца (—*ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνο*). Зато он мало раније говори: „Ми не називамо Сина узрочником (—*αἰτιον*)“. А у следећој глави он каже: „Отац је једини узрочник (-света) (—*μόνος αἰτιος ὁ Πατήρ*)“.³

Шта више? Никада,“ говоре нам они (-унијати), „ми нисмо Латина сматрали за јеретике, већ само за пизматике (-расколнике — *σχιζματικούς*)“. Али, нису ли они сами (-Латини) нас назвали расколницима, али они не могу да приговарају нашим исповедању, јер се ми писмо предали њиховој потчињености, којој смо ми, по њиховом мишљењу, требали да се подвргнемо. Ми смо требали тај прекор да упутимо њима по питању њиховог исповедања. Дакле, узрок раскола проистекао је од њих, пошто су они отворено унели додатак који су од раније тајно исповедали. Зато смо ми њих први одвојили, и шта више одделили их и одсекли од тела црквене заједнице. Због чега? рећиће неко; ради тога ли што су они имали правилну веру? или што су учинили правилан додатак? Ко је тај који то може рећи, ако правилно мисли? Напротив, ми смо их одлучили од себе јер су они замислили недопустиво, и безаконно су унели ниначем заснован додатак. Ми смо их сматрали за јеретике, и зато смо их одсекли (-од Цркве). Зашто је то тако? Зато што благо-

³ ПГ 94, 832.

честиви закони гласе: „Јеретик је, и законима против јеретика подвргавају се чак и они који у малом одступају од праве вере“. Ако дакле Латини не би ни чему одступили од праве вере, ми не би имали разлога да их оделимо. А ако су пак они потпуно одступили у богословљу о Духу Светом (*Περὶ τοῦ Θεολογίου τοῦ ἁγίου Πνεύματος*), кроз најопасније и богохулно новачење, они су јеретици и ми смо их као јеретике одсекли од себе. Због чега ми помазујемо миром оне између њих који се присаједињују нама? Због тога што су јеретици! Другог васељенског сабора седми канон говори: „Они који се обраћају у православље и приопштавају се делу оних који се спасавају, примамо их по правилима и обредима које употребљавамо приликом пријема јеретика: аријанаца, македонијеваца, савелијана и новацијана, затим оне који себе називају чистим, аристеријане, квартодецимане или тетрадите и аполинаријевце, при чему они предају „левелус“ (-писмено исповедање вере), и проклашу сваку јерес која не учи као што учи Света Божија католичанска и апостолска Црква; и ми их печатимо (-знаменујемо) и најпре помазујемо светим миром чело, уста, и уши, и знаменујући их говоримо: Печат дара Духа Светог“.⁴ Видите ли каквом обреду подвргавамо оне који се од Латина присаједињују нама? Они су дакле као и сви остали јеретици. Шта о томе мише премудри Теодор Валсамон патријарх Антиохијски у свом одговору сијатјејшем Марку Александријском патријарху?

— Питање: „Заробљени Латини, и други, долазе у наше православне храмове и траже да буду приопштени Божанским светињама. Желимо да знамо, да ли то може бити допуштено?“

— Теодоров одговор: „Ко није са Мном, против Мene је, и ко не сабира са Мном, расипа“ (Мт 12:30). Како је пре много времена уследило одељивање западне цркве која се и римска зове, и велико нагомилавање њихових преступа, потпуно туђих православној католичанској Цркви, то ју је удаљило од заједничарења, општења (—*κοινωνίας*) са четири света патријарха, како у односу орбеда и учења (—*ἰσὺ καὶ δόγματι*), тако и осталих православних обреда, као и у уздизању папског звања; због тога Латини не могу бити освећивани из руку свепрестеника Божанским и пречистим тајнама док се не одрекну најпре латинских учења (—*λατινικῶν δογμάτων*) и обреда, и сагласно учењу канона не приступе православљу“.⁵

Чујете ли, они су се не само удаљили обредима већ и догматима, који су страни православљу. А све што је страно православнима, то је јеретичко и сходно канонима, они су дужни да буду оглашени (-катикумени), и миропомазани као такви. Откуда они одједном пред нама као православни, они који су толико времена и од толиких Отаца и Учитеља осуђени као јеретици? И шта их је учинило тако равнодушним к православ-

⁴ ПГ 31, 133.

⁵ ПГ 138, 968.

љу? Истину говорећи, злато и тапшма, томе су узрок. Упркос свему, то их није учинило православним. Ако неко од вас постави подобан њима, тај ће се подвргнути уделу јерстика.

Други пак говоре, „ако постоји средина у догматима, ми се онда можемо сјединити с њима, и добро би нам било с њима, и не бисмо били принуђени да противречимо нашим обредима и предањима“. На овај начин су они многе привукли да послеђују њима у амбис безбожњаштва. Јер, они су поверовали да постоји нешто што је између два исповедања, као између два апсурда — и тако су себе добровољно бацили у погубао. Али, да ли је могуће у усаглашавању двају различитих исповедања пронаћи такву реч (израз) која би их на исти начин исказивала? Међутим, немогуће је исповсдање које би се заснивало на међусобно супротним основама. Ако би пак то било могуће, онда је такође могуће усагласити правду и лаж, и потврђивање и одбацивање (*katakrates kai akhrates*), али то је немогуће. Јер, све је, или потврђивање или одрицање. Ако је веровање Латина истинито учење да и од Сина проиходи (-Дух Свети), то је онда лажно наше да је само од Оца. А управо смо их због тога ми одлучили. Кад је наше учење истинито, то је њихово учење без сумње лажно. Каква дакле може бити сагласност између ова два учења, која се могу, наводно, тако лако спарити као обућа? И шта може произаћи од тога ако свако од нас чини по својим мислима и уверењима? Да ли је могуће да се обе стране, које су међусобно супротног мишљења, називају православним? Ја дакле, сматрам да је то немогуће. Хоћете ли да знате шта о таквом усаглашавању пише Григорије Богослов? Он то упоређује са предметом који се окреће на две стране, са обућом која је за сваку ногу; или као ветар који развјава, или заводљива уметност која задобија на снази насупрот истини, јер по Светом писму, слична искушења увек смалазе чврсту побожност⁶. То (-Св. Григорије Богослов) пише у вези оновремених усаглашавања, а о сабору на коме се то предлагало, он овако говори: „То је Вавилонска кула која је помесла језике“. О, кад би их и сада разделила, јер је то усаглашавање у злу; то је Кајафин синедрион на коме је Христос осуђен. Каквим другим именом назвати ово сабороване које је све порушило и помесало. Разорило је древно свештено учење о равночасној Тројици; порушило је тврђаву и својим умовањем потресао јединосупност; отворио је врата безбожњаштву посредством њихових списа. Јер су постали мудри за чињење зла, а чинити добро нису разумели⁷. Што се тиче усаглашавања, они довољно показују да су нечасни и страни Цркви.

Али шта рећи о онима који стоје на средини, Грко-Латинима, који саображавајући се, с превртљивошћу примају неке латинске обреде и учења, и хотећи да их приме не могу с њима

⁶ ПГ 35, 1108.

⁷ ПГ 35, 1105.

да се сагласе, а друге опет прихватају? Од њих треба бежати као што се бежи од змије, чак и горе, као од оних који продају Христа, и трговаца Христом. Јер они, по речима божанског Апостола, побожност пресобраћају у добитак (1 Тим 6:5). За такве Апостол говори: „Бежите од таквих“, јер они не уче, већ хоће само да узму и улове. Која је заједница (*κοινωνία*) светлости и таме? или каква је сагласност Христа са Велијаром? или верног са неверним? Ми са Дамаскином⁸ и Светим Опима не говоримо да је Дух од Сина, а они са Латинима говоре да је Дух од Сина. Ми са божанским Дионисијем⁹ испове-

Владика Николај у Пећи 1937. године

дамо да је Отац једини извор (*μία Πηγή*) надсуштатвеног Божанства. Они са Латинима говоре да је Син извор Светог Духа, и тако га издвајају од Божанства. Ми пак са Григоријем Богословом¹⁰ на основу узрочности разликујемо Оца и Сина, док они са Латинима мешају их по узрочности. Ми са блаженим Максимом¹¹ и осталим пређашњим Римљанима и њиховим западним Оцима не признајемо Сина узрочником Духа, а они (-сматрају) да је, по Грцима, Син узрочник Духа, а по Латинима Син је почетак (*начело - αρχή*). Ми са Јустином Философом

⁸ ПГ 93, 832.

⁹ ПГ 3, 641.

¹⁰ ПГ 36, 252.

¹¹ ПГ 91, 136.

и Мучеником¹² говоримо да је Син из Оца, тако је Дух из Оца, а ови са Латинима говоре да је Син непосредно (*ἀμέσως*), а Дух посредно (*ἐμμέσως*) из Оца. Ми са Дамаскином¹³ и свим Светим Оцима исповедамо несазнатљивост разлике између рођења и исхођења (*γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως*), а ови са Томом (Аквински) и Латинима говоре о посредном и непосредном исхођењу. Ми, по Светим Оцима, говоримо о нествореној Божанској природи, нествореној и вољи (хтењу) и дејству (енергији - *ἐνέργεια*) док они говоре са Томом и Латинима да је воља сливена са Божанском суштином, да Божанско дејство (енергија) има почетак, и да ли га просто назвати Божанством, божанством или нествореном светлошћу, Духом Светим или некако другачије. То опет доводи до злог признања да је Дух Свети божанско створење и створена божанска светлост и твар.

Ми прихватимо да свети после смрти не одлазе у њима припремљено царство, нити да грешници одлазе у ад, већ говоримо да и једне и друге чека исти Суд који ће бити у будућем веку при васкрсењу и Суду. Они, са Латинима кажу да ће после смрти примити заслужену плату. Оне који су скончали у покајничком стању, снаћи ће огањ очишћења (*Πῦρ καθάρσιον*) а то није ништа друго до ад (пакао). Тај огањ очишћава душе после смрти да би достигле царство са праведнима. Тако учење они имају о томе.

Ми одбацујемо једујски бесквасних леб и следујемо наредбама Апостола, а они примају с њима (Латинима) исповедање да освешћују тело Христово (на бесквасном хлебу). Ми пак говоримо да је додатак учињен у Символу неправилан и противан Оцима; а они да је то правилно и савршено учињено. Тако се, ето, они старају да усагласе своја мишљења са истином.

Ми признајемо папу као једног од патријарха кад он чува православље, а они шта више сматрају га намесником Христовим, и оцем, и учитељем (*ἱεράρχιον τοῦ Χριστοῦ... Πατὴρ καὶ διδάσκαλος*) свих хришћана. Ако би они могли бити најдостојнији таквог оца, али с друге стране, други њему слични — пошто он није достојан, јер има анти-папу¹⁴ који га узнемирава; у том случају они неће да подражавају своме оцу и учитељу.

¹² ПГ 6, 1224.

¹³ ПГ 94, 824.

¹⁴ У време одржавања сабора у Ферари и Флорентији постојала су двојица папа: Еуген IV (1431—1447), који није признао реформни сабор у Базелу, док је с друге стране Базелски сабор 1439 г. папу Еугена прогласио за расколника и јеретика. Исти сабор га је збацио и изабрао папу Феликса V (— папа до 1449. г.) када се покорио папи Николи V (1447—1455). Овде Св. Марко Ефески има у виду овај папски раскол и зато с правом, заједно са свим православнима пита, који је њих двојице „намесник Христов, отац и учитељ свих хришћана?“

Из обила нове литературе о Светом Марку Ефеском издвајамо: К. П. Βασιλειάδης, 'Ο ἁγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς, Αθήναι 1983. И. Булових, Теологија дијалога по Св. Марку Ефеском, Теолошки погледи 1 (1975). Е. Μπουλιφής, Τὸ Μυστήριον τῆς ἐν τῇ Ἀγλῇ Τριάδι,

Божите, дакле, браћо, од њих и од општења са њима. Такви су лажни апостоли, препредени делатељи, прерушени у Апостоле Христове. То није ни чудо, јер се сам Сатана првображава у анђела светлости. Није дакле за чудо, кад и слуге његове (*οἱ δῖσκοι τοῦ ἐχθροῦ*) прерушавају се у слуге праведности, али свршетак (крај) ће им бити по делима њиховим. Опет и на другом месту говори о њима Апостол, да такви не служе Господу нашем Исусу Христу, него својој утроби, и слаткоречивошћу саблажњавају срца безазлених. Имајући дакле овај знак, тврда основа вере остаје непоколебива. Он још говори да се пазите паса, да се чувате злих делатеља и обрезања. И опет: „Ако вам и ми, или анђео са неба благовести другачије, анатема да буде“ (Гал 1:8). Мудро се пазите да не би ко, „чак и анђео са неба“, обмануо вас папским првенством (*τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πάπᾱ*) Ако би чак љубљени ученик дошао вама и говорио ово учење, у кућу га не примајте, и не поздрављајте га, јер онај ко буде таквога поздрављао, он општи са његовим злим делима.

Држите чувајући чврстошћу то вам је заповеђено од Светих Апостола, било кроз предање примљено писмено или неписано, да вас не покрене са вашег темеља несчасна обмана. Свемогући Бог да их приведе к познању њихових заблуда, и да нас избави од њих као од злог кукоља, и да нас сабере у своју житницу (*εἰς τὰς ἐχθρὸν ἀποθήκας*) као чисто и добро жито, у Христу Исусу Господу нашем, а Њему свака част, слава и поклоњење, са Његовим беспочетним Оцем, и свесветим, и благим, и животворним Његовим Духом, сада, и увек, и у векове векова, амин.

ОКРУЖНА ПОСЛАНИЦА Светог Марка Ефеског написана је онмак после лажног унионистичког сабора у Ферари и Флорентији (1438—1439) око 1440—1441. г. Лажно црквено јединство на које су најалост на овом саборавању пристали неки бивши православни, по први пут на православном Истоку почело је да представља реалну опасност унутар самог православља, али је истовремено изазвало и одлучне и праве реакције у смислу напора Цркве да се тако нешто не догађа и не нагриза јединство и чистоту учења Цркве. Од маја месеца 1440 до 1443. г. патријарх у Цариграду био је Митрофан II, склон јединству са папистима, али према замислима и плановима оних којима до истинског духовног јединства ипак није било стало. Већ Митрофанов први наследник патријарх Григорије III Мамас (1443—1450) одбацује лажно јединство и унију. Исто су учинили и његови непосредни наследници на цариградском патријаршком трону, патријарх Атанасије и први патријарх под Турцима у Цариграду, Григорије Схоларис.

Βασιλειάδης τῆς Θεολογίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς κατὰ τὴν ἑκκλῆσιαν Μάρκου Ἐφῆσου τὸν Εὐγενικό, Αθήναι 1980. Les „Mémories“ du Grand Ecclésiastique de l'Englise de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur concile de Florence (1438—1439), Paris 1971. I. N. Ostroumov, The history of the Council of Florence, translated from Russian by Basil Popoff, Boston 1971.

Лажно сједињени са римокатолицима после Флорентијске уније све до данас представљају опасно семе и почастак прозелитизма којим се, сто више од пола миленијума на различите начине и разним средствима, чак и нехришћанским, служе римокатолици /И данас треба имати у виду оно што се на том плану догађа у Русији, Естонији, Украјини, Литванији, Чешкој, Моравској, Пољској, Румунији, српским земљама, дохалкидонске Цркве на Истоку, и тако даље/.

Митрополит ефеске Митрополије, Свети Марко Евгеник, један од учесника на сабору и непоколебиви исповедник православља, у овој својој Окружној Посланици истиче основне заблуде у вери не само Латина као већ познатих и потврђених новатора у вери, већ и заблуде њихове духовне деце, оних који су им, опет на неискрен и лажан начин, приступили и постали такозвани унијати. Такву категорију верника Светитељ у овој Посланици назива: латиномислени, Грко-Латини, Вавилонци, подобни митском чудовишту — ипокештаврима (утвара, пола човек-пола коњ). Они читају два Символа вере (Никеоцариградски и онај лажни са додатком у 8 чл., „филиокве“), тајну Причешћа врше на квасном и на бесквасном хлебу, тајну Крштења обављају у трократним погружавањем у воду а неки и обливањем по темену. Такви су, наставља даље Св. Марко Ефески цитирајући Св. Григорија Богослова, слични обући која је за сваку ногу; они стоје на средини, нитде нису, тргују Христом...

Светитељ укратко износи и друге јеретичке заблуде и нова учења Латина као што је погрешно учење о Богу Духу Светом и Његовом происхођењу и „од Сина“, затим осуђује праксу употребе бесквасног хлеба у Евхаристији, обливањем у тајни Крштења, о папском првенству. Оно што је можда данас за многе православне чак и дилема, Св. Марко Ефески Латине и паписте сврстава недвосмислено у јеретике, односно у оне који по учењу Цркве ако хоће да се покају и врате Цркви, треба да се одрекну заблуда, исповеда веру и миропомажу као и остали јеретици који за то покажу добру вољу. Он при томе наводи добро познати седми канон или правило Другог Васељенског Сабора у Цариграду (381) по овом питању, који јасно говори о примању јеретика у Цркву, као што су: аријанци, духоборци (македонијевци), савелијани и новацијани, чисти, аристеријани, квартодецимани, аполинаријевци. Наводи при том и став Теодора Валсамона као и мишљења других Отаца Цркве који православно верују у Бога Духа Светог: Св. Григорија Богослова, Св. Максима Исповедника, Св. Јована Дамаскина.

Шта је узрок појава унијата онда, и данас, и прозелита? Ефески митрополит одговара: „Истину говорећи, злато и таптина, томе су узрок?“

За римског епископа Светитељ каже: „Ми признајемо папу као једног од патријарха кад он чува православље...“ А како он чува православље, види се. Не улазећи дубље и даље

у све догматско-обредне заблуде римокатоличке цркве оличене у строгом папском централизму, треба само укратко рећи да се римокатоличка црква није одрекла ниједне своје заблуде које овде набраја Св. Марко Ефески, као што су: папско првенство, Филиокве, чистилиште, бесквасни хлеб начин вршења Св. тајне Крштења. Шта више, од тог доба римокатоличка црква је увела још неке новотарије од којих се посебно истичу: учење о непорочном зачећу Пресвете Богородице Марије (из 1854. г.), учење не само о папском првенству, већ и папској непогрешивости (официјелно на Првом Ватиканском сабору у Риму 1869—1870. године), обавезан целибат (неожењено мирско свештенство), новотарије у појединим светим Тајнама као рецимо у Св. тајни Брака, Тајни Јелосвећења, Канону Евхаристије (о претварању Светих Дарова), и тако даље. О свему томе детаљније у најновијем *КАТИХИЗИСУ (РИМ.) КАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ*, Париз 1992. (на француском језику) — (*Catéchisme de l'Église catholique*, Paris 1992.) О папском првенству са православног гледишта, Ј. Мајендорф — А. Шмеман — Х. Афанасјев — Х. Куломзин, *Примат апостола Петра — становиште православне Цркве*, прев. Ј. Олбина, Крагујевац 1989.

Бакон Радомир В. Поповић

ПРАВОСЛАВНА ИКОНА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

„Само име Богородице, Мајке Божије,
садржи у себи сву тајну Божијег
домостроја о спасењу
рода људскога...“

Св. Јован Дамаскин

Пресвета Богородица је највећа од свих створења света рођених из мужевљеве воље и жениног пристајка зато што нам је родила Христа Бога, Искупитеља људских грехова и Спаситеља света.

Највеће оде похвале Пресветој Богомајци певају управо православна иконографија и православна химнографија.

* * *

Две жене, кроз своје развојене и расцепљене активности, свака на свој начин, држе у својим рукама судбину читавог света.

Једна је родоначелник женског рода, првостворена жена из Адамовог ребра, Ева, заједничка прабаба свих људи. Она није умела да процени свој положај у рајској заједници са Богом, није је умела да цени слободу која јој је дата. Преступила је божанску заповест, сагрешила је и навела Адама на грех, који он није часно исповедио пред Богом и покајао се, већ је смело и срамно изјавио: „Жена, коју си удружио са мном, она ми даде“ /да окусим грех/ (I. Мој., 3, 12). Последица преслушања, дакле, казна за грех, је било изгнање првог људског пара из раја, из благословене заједнице са Богом. И не само то, првородни грех је осудио жену да „са муком раба“ и да њена воља буде под вољом мужа њеног, а Адама да се храши из земље преко зноја и труда свога док се не врати у њу, у земљу из које је и постао. Положај првог људског пара и његовог потомства није био лак. Казна за преслушање и грех је мука, бол, педање, патње...

Свакако да Творац, Који није неки небески саман, није могао мирно да седи на небу и да гледа како се људски род мучи.

Када се напунило време, појавило се у овај свет једно друго женско створење, нова Ева, која је својом послушношћу дала прилику да се судбина света и сваког појединца промени,

наравно у зависности од слободе воље и добровољног пристанка.

Прва Ева је, кроз непослушност, зарадила грех.

Друга Ева је, преко послушности, спасла свет од греха, од смрти, од трулежи. Како? Јер је родила Христа Бога, Спаситеља света. Његово тело је Црква, која је брод спасења, а тело је добио од Пресвете Мајке Његове Богородице, па се, с тога Она, са правом може назвати и Црквородица, или Црквомајка.

Уз име Пресвете Богородице, и само уз Њено име, иду два Божанска атрибута:

Она је увек Дјева (Девојка) и

Она је Бога родила, Она је Богородица.

Ове атрибуте није имала, нити ће их имати ни једна друга жена, па ма колико света она била.

Вечно Девичанство Пресвете Богомајке је троструко: Она је Дјева пре зачећа Божанског Сина, Она остаје Дјева при рађању и бива Дјева после рађања. „Девојка заче, Девојка роди и по рођењу Девојком остаде“ — надахнуто тврди Блажени Августин. О Њеном Дјевству пророкује Исаја: „Ево, девојка ће зачети и родиће сина, и и наденуће му име Емануил, што значи: с нама Бог“ (7, 14). Свети пророк Мојсеј је на Синају видео кушину која је горела, а није сагоревала и из ње му је проговорио Ангео Господњи. Ова кутина симболикује Пресвету Богородицу; као што је горела, а није сагорела, тако је исто Пресвета зачала, родила и опет остала Девојка. Као што се Божански Логос уселио у Њу не слоивши печат Њеног девичанства, тако се исто Он и родио од Ње не повредивши Њено девичанство. Свети пророк Језекиљ је имао визију источних врата за које му је речено „Ова врата нека буду затворена и да се не отварају, и нико да не улази на њих, јер је Господ Бог Израилев ушао на њих; зато нека буду затворена“ (44, 2). Ово место свети Дамаскин тумачи на следећи начин: као што је Господ сачувао Дјевом Оцу Која Га је зачала, тако је исто и пошто се родио сачувао Њено Девичанство неповређеним. Он је једини прошао кроз њу и сачувао је затвореном.

Канонске књиге Новог завета, а још више Апокрифна Еванђеља, подупиру догмат о вечном девичанству Пресвете Богомајке, о зачећу и рођењу Спаситеља света без учешћа мужа. Наведимо овде само један, можда најјачи еванђелски пример о Богородичином приснодјевству: када је свети Архангело Гаврило благовестио Богородици да ће родити сина, Она га је упитала: „Како ће то бити кад ја не знам за мужа?“ Онда јој је Архангело одговорио: „Дух Свети доћи ће на тебе и сила Свевишњег обавиће те; зато и оно што ће се родити биће свето и назваће се Син Божији.“ А Марија рече: „Ево слушнице Господње; нека ми буде по речи твојој.“ (Лука, 1, 26—39).

Пошто је послушно примила реч Божију, на свету Дјеву је снашао Дух Свети, потпуно је очистио и осветио учинивши је

способном да је, као неко Божанско семе, одјени сила свемогућег и преузвишеног Бога. Ово је тронугак зачећа. Божанска Ипостас се уселила у Њу и од Њене пречисте крви узела тело, Које се није постепено формирало, већ се одједном усавршило. Божански Логос се, на овај начин, очовечио, постао је човек, наш брат са именом Исус, Који је до најситнијих честица узео на себе и људско тело и комплетну људску природу, сем греха, наравно не престајући да и даље буде савршени Бог, Јединороди Сын Очево, друго Лице Свете Тројице.

Како се у иконографији, а посебно у фрескосликарству веома користе догађаји из апокрифних списа, наведимо овде само једну причу из једног од Апокрифних Еванђеља: Витлеемска пећина се напунила славе Божије, а рођењем Богомладенцу су дошли да се поклоне не само мудраци са истока и пастири са оближњег поља, већ и многе друге личности. И не само да се поклоне, већ и да очима својим виде чудо. Неки од њих су посумњали да је Мајка Рођењег Девојка. Како сместити у људски разум ово преселико Божије чудо које је уједно и превелика Божија тајна?! И тако, жена по имену Саломе, а по занимању бабица, која је посумњала у девичанство Мајке Марије, па је, као доста касније неверни Тома, зажелела да опита, да се својим прстима дотакне тела Богородице и, чим је то учинила и уверила се у Њено девичанство, одмах јој се рука осушила. Јер, како да се грешна рука дотакне безгрешног тела?

* * *

У иконографском смислу се приснодјевство Пречисте Мајке Божије симболички означава са три звездице. Оне се сликају на мафорију — горњој хаљини Њеној и то: једна на челу и по једна на оба рамена Њена. Сликају се као златни вез. Као што је злато цар свих метала, тако је исто и девственост врхунац свих врлина, злато у лицу особина које красе неко женско створење. Али, не само женско. Девственост је веома драгоцен појам и за мушки род. У Октровељу Јовановом се каже да ће о Страшном суду бити 144 000 девственика. Само 144 000 од почетка, па до краја света. Али, то су они „који су откупљени са земље, они који се не упушташе са женама, јер су девственици; они су откупљени од људи као првина Богу и Јагњету; и у њиховим устима не паде се лаж, јер су без мане“ (Откр., 14, 3—6). Телесна девственост је предуслов за ступање у свопштенички чин. На девствени начин свештеник треба да проводи и дане поста бар једну ноћ пре него што ће служити свету Литургију.

Свакако да је појам телесне девствености далеко несавршености од појма душевне и духовне девствености, јер се први састоји у чистоти тела, а други захтева чистоту мисли, срца и читавог духовног бића човековог, али је телесна девственост предуслов за духовну девственост.

* * *

Приснодјева Марија јесте и Богородица не због тога што је родила Господа Исуса Христа као Бога — Он је превечни Бог, Ипостас Божија и пре Свог рођења ко човека и после рођења — већ због тога што је послужила да се Божанска Ипостас оваплоти кроз Њу, да прими Њено тело и постаје савршени Богочовек. Како је телом родила Онога Који је, иначе, савршени Бог, Она се са правом може назвати Богородицом — Мајком Божијом.

Оно што је најглавније у Њеном служењу Тајне јесте Њен добровољни пристанак, њена слободна воља да прихвати Божији предлог, дакле, Њена послушност вољи Божијој. Зато је Она у људском виду први прозор кроз који гледамо у спасење. Кроз Њу се посвећује људска природа до стелсна обожености.

Пресвета Дјева Богородица је у овај свет дошла као наша сестра, у греху зачета. Рођена је од остарелих, пре Ње, бездетних родитеља Јоакима и Ане. Колико ли су дугих дана и дугих ноћи ова два, годицама и тугом обременјена створења провела у молитви у пећинама изнад Хоратског потока који је некада био њихова својина, да би од Бога измолили своју кћер. А када се Она родила и одрасла до три године, родитељи су је, по своме обећању, одвели у храм и предали на службу Богу. Од малих ногу Пресвета је водила непорочан и Богу предан живот. Зато је и могла да послужи као свети храм у којем је девет месеци боравао Син Божији пре него што ће постати Син Дјеве. Свакако да је Промисао изабрао најнепорочнију, најсавршенију, најпобожнију, најсмиренију, „часнију од Херувима и неупоредиво славнију од Серафима“ да постане Богородица и тако послужи домостроју спасења рода људскога.

* * *

Пресвета Богородица је била веома поштована од људи још за време свота живота на земљи. Свети апостоли су је волели и поштовали не само као мајку свог Учитеља, већ и као своју рођену мајку. Из далеких крајева су долазили поклонници чуда које се одиграло у Њој да је виде и да се сами увере у лепоту Њеног духа и Њеног лика, а пре свега да јој се поклоне. Поштовање Богородице је било саставни део хришћанске побожности. Зато је најранија хришћанска уметност веома брзо, још за живота Њеног, почела да изображава Њен лик.

Пресвета Богородица је била осредњег раста, око 160 сантиметара. Лице је пшеничне боје, коса тамносмеђа, очи кестењасте и пријатне, обрве издужене, нос осредњи, руке и прсти дугуљасте. Она је била смирена, природна, незлобива, одевала се скромно и волела скромна одела.

Знамо да је један од Христових ученика, свети апостол Лука, насликао неколико првих икона Пресвете Богородице. Ве-

роватно да су ове иконе послужиле као образац, или као прототип иконографског изображавања Њеног лика. У почетку је Она сликана обично, као свака жена оног доба, а онда, како је у Цркви сазревало богословско искуство, постепено је формиран и иконографски укус изображавања ликова светитеља, као и лика Пресвете Богородице и Њеног Божанског Сина. Најстарији лик Пресвете Богородице потиче из III века и налази се у Прискила катакомби у Италији. Из нешто каснијег доба је лик из Торчелске катедрале недалеко од Венеције.

Несумњиво да се омиљеност Пресвете Богородице огледала у многобројним иконама које су сликане по целој хришћанској екумени. У црквеном сликарству не постоји личност која се толико често изображавала и од које имамо толико много икона, посебно чудотворних. Свакако да постоје многобројне иконе Господа Исуса Христа, али је несумњиво број Богородичиних икона далеко већи, што не значи да је Она била омиљенија и поштованија од Њеног Божанског Сина, већ само да су од најранијих времена људи имали већу смелост пред Њом и да су, врло често, молећи се пред Њеним иконама, тражили Њено заступништво пред Христом, јер ће Он Њу, као Своју Мајку, пре да послуша.

Пресвета Богородица се слика двојако: сама и тада је Она у неком молитвеном ставу, или се слика као млада Мајка Која у наручју држи Свог Небеског Сина. Када се слика сама, онда је Она, или Ширишаја Небес, или је у неком дејсисном чину у којем, независно од Ње учествују и неке друге личности. Тада је Она у скупштом молитвеном ставу из којег посматрачу зрачи нада у Њено покровитељство и заштиту. Када, пак, држи у наручју Младенца Христа, онда је Она нежна Мајка Која милује, или доји, али увек привија уз себе и указује на Свог Небеског Сина.

Пресвета Богородица се слика и у многобројним сценама из Њеног живота, које се базирају на тврдњама и канонских и апокрифних списа, што треба третирали као другу независну тему.

У изразу Богомладенца Христа нема ничег детињастог. Он није беба, Он није Младенац Који се само умиљава својој Мајци и од Ње тражи заштиту и храну. Наравно, Он је Њен Син, Он се Њој и умиљава и храни се од Ње, Она Га воли и као Сина и као Бога, али Он је, пре свега Бог и зато Његов израз и када се слика као Младенац јесте израз мудрости и зрелости. Да, Он је Младенац, Он је Дечак, али као савршени Бог Он не престаје да има ову лућућу Своје Божанске Ипостаси чак и онда када се налази у наручју Своје Мајке и има димензије дечака. Сликара мора добро да познаје догму оваплоћења Бога Логоса да би приступио сликању иконе Пресвете Дјеве Марије са Божанским Младенцем у наручју.

Када се слика са Својом Мајком Господ задржава Своје уобичајене начисе IC XC, у ореолу је уписан крст са позна-

тим грчким словима $\delta \mu \nu$. Пресвета Мајка Његова у два горња угла иконе, у висини очију носи натпис МР ΘΥ (Митир Тхеу), или још једноставније на, нама ближем словенском језику МТХ БЖЯ (Мати Божија). Испод ових, по канону обавезних слова, може се, нешто ситнијим словима, уписати атрибут који иде уз врсту иконе: Ширпаја Небес, Милостива, Путеводитељница, Млекопитатељница, Умиљеније итд.

* * *

Пресвета Богородица је обучена у дугу, загаситоплаву хаљину. Преко ње носи црвени огртач или мафориј, који прекрива, не само Њено тело, већ и Њену главу. На глави, испод мафорија се налази отворено плава, или пепељаста сиријска капица. По рубовима мафорија, на крајевима рукава доње хаљине као неке наруквице, а по некад и на оковратнику доње хаљине се налази знатна трака, која се иконографски постиже златним везом, или такозваним атисом, што означава Њено духовно племство, Њено властелинство. Изабрана од свих жена да буде Мајка Господа — Цара Славе, Она је уздигнута на највећи степен духовног племства, уздигнута до царских висина духовности.

Плава, загасито плава боја у иконографском говору боја нашег црквеног сликарства уопште означава боју људске природе, док црвена боја означава божанску природу.

Плава је боја, боја наше планете. Далеко из васионе гледана, наша планета земља не сија као сунце, већ зрачи концентричним круговима плавих нијанси. Плава је боја мора у којима се купају континенти наше планете и њихова безбројна острва. Плава је боја наших река. Изнад свега, плава је боја крвних судова којима тече наша крв онако како их ми видимо медајући их кроз кожу нашег тела.

Црвена боја је боја Божанске Љубави која пламти као оган, који гори, а не сажиге, то је боја љубави којом дише Света Тројица, уједно и боја љубави коју Света Тројица одашље у свет. И у срцима врхунских подвижника побожности ова љубав гори као пламен, који се усмерљује ка Богу, али и према човеку као сабрату.

Боја доње хаљине Пресвете Богородице је плава стога што је она човек у безакоњу зачет и у греху рођен. Њена горња хаљина је црвена. Она је, уз Божији благослов и Свој велики труд, уз чисто срце Своје и смерност Своју, трулежну људску природу обукла у непропадиву и вечну одору божанства. Њена животна улога је била очовечење Бога, а Њен животни подвиг је обожење човека.

Господ Исус Христос је обучен у хаљине обратних боја: Његова доња хаљина је црвена. Он је, пре свега Бог, прсвечни и савршени Бог. Његова горња хаљина је плава, јер је Он Бог Који се оваплотио и постао савршени човек. Када се налази у наручју Богородице као мали Бог, Његове хаљине су изаткане од злата. Понекад је доња хаљина отворена плава, а понекад

пепељаста. Ово су боје Неба као обиталишта Свете Тројице. И када се слика као одрасли човек, Христове хаљине могу бити златоткане, а могу бити и беле, као снег. Беле су на Таворској Гори и беле су по Васкрсењу. На Таворској Гори време прображења је настало онда када Он више није могао да кожом тела свога сакрије Божанску Светлост која обитава у Њему. Она се ослободила и као блистајуће и заслепљујуће белило похрлило из Њега, похрлило према Ученицима, али и према читавом људском роду. Како велика светлост заслепљује, доноси таму, поћ, то се око Таворског Христа слика мандорла. Из центра ове мандорле блиста Христос, Бог наш у белим хаљинама, као снег белим и као да нам поручује — ако греси ваши буду тамни као преисподња и црни као земља, чим се покајете, ја ћу их убелети као снег. Васкрсли Христос више нема потребу да скрива белину Своје свислости и светост Свога Божанства.

* * *

Као што има више типова Христових икона, тако исто постоји и више типова икона Пресвете Мајке Његове, а број Њених чудотворних икона превазилази могућност пребројавања у оквиру људског сазнања. Наведимо овде само неке, најчешће типове Богородичиних икона:

* * *

ПЛАТИТЕРА, или Ширпаја Небес је тип Богородице који се, углавном слика у олтарским апсидима наших храмова. Она претставља отелотворење Васељенске Цркве и управо зато јој припада место изнад поклоненог Агнецу и изнад Причешћа Апостола. У светом Клименту Охридском имамо типичан пример овог типа иконе Пресвете Богородице. По некад се Платитери придодају два ангела, по један са сваке стране, како јој се клањају. (сл. 1)

Ако Ширпаја на својим грудима носи медаљон на којем је изображен Христов лик, без обзира да ли је Она насликана у стојећем ставу, или само до пола, носи назив ЗНАМЕНИЈЕ, или Богородица Знака. Овај тип је директна илустрација Исајиног пророштва: „Зато ће вам Господ дати знак, сто девојка ће затруднети и родиће сина и наденуће му име Емануило“ (7, 14). (сл. 2)

Богородица Знака, као и Христос у Њеном медаљону, се сликају фронтално. Христос нас благосиља десном, а у левој руци држи свитак. Један од примера Богородице Знака можемо видети у олтарској апсиди храма светог Димитрија у Пећкој Патријаршији.

Богородица Знака се углавном слика као икона, док се Ширпаја углавном слика као фреска.

Сл. 1

Сл. 2

* * *

ОДИГИТРИЈА, или Путеводитељница је веома распрострањен и омиљени тип иконе Пресвете Богородице. На њој су и Мајка и Дете у фронталном положају. Богородица је уздигнута, поносне главе, озбиљног и до неке строга погледа као да хоће њиме да нам укаже на строгост и озбиљност догмата Православне вере. На левој руци држи Сина, а десном показује на Њега, јер је Он „пут у живот и спасење“ Младенац је такође уздигнуте главе, а поглед му је прав и строг. Он нас десном руком благосиља, а у левој држи свитак.

Одигитрија се најчешће слика као престоно икона, али је можемо паћи и на зидовима наших храмова.

* * *

Богородица ЕЛЕУСА, или Милостива показује Мајку пуну нежности и љубави, управо снакву каквом је доживљавају људи када од Ње траже милост и помоћ. Њено лице је благо нагнуто према Њеном Сину Који је Свој образ наслонио на Мајчин. Једном се руком придржава за њен јуриш, а другу је ставио у Њену руку. Предиван пример ове иконе се, до окура, налазио на иконостасу Дечанског манастира.

Богородица ГЛИКОФИЛУСА, или Умишеније је варијанта Елеусе, или Милостиве. У њој је однос нежности између Мајке и Сина још интензивнији. Младенац је сасвим разигран у

наручју Мајчине десне руке. Он је Свој образ чврсто прислонио уз Мајчин — мази се, а левом ручицом је обавио Мајчин врат, чврсто га загрлио, док се десном придржава за Њен огртач благо га потикујући према рамену. Мајка левом руком показује на Сина. Она је блаженог израза. А ко се не би радовао у детињем загрљају? Па ипак, из Њених очију као да долази зрак туге пред догађајима који ће уследити, за које се Она спрема и због којих ће мач „дробности њеног срца“.

Прелепи пример овог иконографског типа јесте Владимирска Богородица, која се, на жалост, налази у Тетраковској галерији у Москви. Православна икона није музејски експонат, већ је саставни део богослужбеног и патријаршког живота Цркве и њених чланова. Икона се молитвено посматра, а не посматра само као уметност, којој се ипак дивиимо. Место православних икона јесте храм Божији, никако музеј, или галерија.

Постоји мишљење да је Владимирску Мајницу Божију насликао свети апостол и еванђелист Лука, али се ово не може са поуздањем тврдити.

* * *

На јужном зиду припрате Пећке Патријаршије налази се изузетно свјетлина и лепа фреска Богородице ГАЛАКТОГРОФУСЕ, или Млекопитателнице, која неодољиво привлачи погледе готово свих посетилаца можда због изузетности своје, а можда и због оне коју она претставља, а која се ретко иконографски изображава. На људе психолошки позитивно делује могућност да виде и телесни однос између Мајке и Сина. Као да су им они тада ближи. Са друге стране, Богородица Млекопитателница на врло непосредан начин потврђује догмат о савршенству човечанске природе у Христу. Он није само привидно постао човек. Ево, ми га гледамо као бебицу Коју доји Мајка на сасвим идентичан начин на који то чине све мајке света.

У овој сцени Богородица седи на трону. Она десном руком и придржава и грли Свога Младенца, а левом придржава дојку из које се Он храни. Христос у левој руци држи свитак, а десном се придржава за дојку, као да је намешта да би Му било што удобније храњење. Богородица је благо приклоњена главу према Сину. Свакако да се веома пријатно осећа у овом светом тренутку. (сл. 3)

* * *

ЕНТРОНИ, Богородица на трону, или Царица Небеска је тип иконе Пресвете Богородице који се слика од најстаријих времена, а посебно од петог века, у којем је Црква утврдила своје ортодоксно учење о Пресветој Богородици. Она је Бого — родица, а не Христо — родица, родила је Цара Славе и може се назват Царицом Небеском, „часнијом од Херувима и непосредно славијом од Серафима“.

Сл. 3

У овом иконографском типу Богородица седи на богато украшеном трону, мало узвишене тлаве, достојанствена, смирена и неособито лепа. „Она Која је родила најлепше од све деце мора да је и сама била веома лепа“ — тврди свети Дионисије Арсопагит. На Њеном крилу, у фронталном ставу седи Богомладенац, благосиља нас десном, а у левој руци држи свитак.

Царица Небеска се често слика у олтарској апсиди храмова, а још чешће као престоно икона иконостаса. Понекад јој се са стране придодају ангели, а понекад светитељи, који Јој се клањају. (сл. 4)

* * *

У иконографском изображавању Мајке Божије често се могу наћи примерци који строго не припадају ни једном од поменутих типова, већ су нека њихова мешавина. Таква је, на пример, Тихвинска Мајка Божија, која је комбинација Путеводитељице и Милостиве. (сл. 5)

* * *

Поред наведених типова, постоје и многе друге иконе Пресвете Богородице у којима се сликар мање, или више покорава карактеристикама поре наведених, типова икона, а које носе друге називе као, на пример, да наведемо само неке од њих:

Сл. 4

Сл. 5

Животодавици Извор, Госпођа Ангела, Богородица Страдања, Насочивана Радост, Грешника Спасење, Утеха Тужних, Свих Радост, Страшну Претстатељство, Узвишенија од Небеса, Заштитница Хришћана...

Сви ови називи дају атрибуте некоег ближег својства иконе која се изображава. Тако, на пример, Богородица Животодавици Извор се слика као Ширшаја, или као Знаменије, или пак као нека друга, али се Она увек налази у фонтани из које на својој страни истиче вода. Госпођа Ангела је Богородица Која изнад главе, са страна има насликане ангеле, до душе у доста смањеним пропорцијама. Ако ангели носе копље и сунђер, симболе Христовог страдања, онда је то Богородица страдања, итд.

* * *

Пресвета Богородица се, врло често слика у Дејсисном чину. Христос Пандократор седи на трону. Са десне стране Му се молитвенно клања Пресвета Богородица. Њене обе руке су, или у молитвеном ставу, или је то случај само са левом руком, док у десној држи отворени свитак, на којем је записан садржај Њене молитве. Детали ове молитве могу да буду дефинисани према афирмативу иконописца, али је њен садржај и смисао увек исти:

„Беспочетни Сине и Речи Бога Живога,
Који Си се од Оца родио
не оделени се од Њега,
јер са Њим у вечности пребивати
и Који Си се у последња времена
од мене оваплотио
безсемено и несхвативо,
опрости грехе
онима који Ти се обраћају
и испуни
материнско мољење моје.“

На свитку, који држи Богородица, може да буде записан и читави молитвени дијалог између Мајке и Сина, дакле, чак и Христов одговор на прозбу Његове Мајке.

Са леве стране Христа у Дејсисном чину најчешће стоји свети Јован Крститељ, Претеча и Пророк Господњи, а може, уместо њега, или и поред њега да се наслика било који од светитеља, као што они могу да се насликају и поред Пресвете Богородице. Ако свети Јован држи отворени свитак у руци, у њему може да буде написано:

„И ја Владико, са гласом Матере Твоје
сједињавам глас Претече Твога,
примири се опет
човекољубља ради,
са онима које си испунио
часном Твојом Крвљу
распевши се на Крсту
и бивши невини заклан
о, благоутробна речи Божија.“

* * *

Чудотворних икона Пресвете Богородице има безброј. Само један стари Руски календар помиње 156. Опоменимо неке од њих не заборавивши ни оне које су директно везане за Православље у Србији:

Тројеручица	Псковска	Владимирока
Пећка	Кипарска	Јарославска
Чајничка	Донска	Тихвинска
Беотрадска	Ивирионска	Смоленска
Акакистна	Јерусалимска	Кљко
Андроникова	Катунска	Почајевска
Арапска	Казанска	Памјенска
Черниговска	Конска	

Овака од ових икона, као и многе друге, су познате преско чуда којим су се пројавиле и којим и даље чудотворе. И само

да су једном чудотвориле, онда када су распознате као чудотворне, за нас претстављају непроценливу драгоценост, јер по-

ред оне тајне сарадње са Духом Светим коју је иконописац морао да има док је сликао икону и за коју само он зна, постојао је бар један јавни силазак Духа Светог Који је, у име Богородице чудотворно Значи, чудоворне иконе су освешћене присуством Духа Светог, по вољи Пресвете Богородице.

Поменемо овде поближе само једну од чудотворних икона Мајке Божије, Која широко држи Своје милостиве руке на наш српски народ, а то је Пресвета Мајичица Божија Тројеручица Хиландарска. Она је веома поштована и у Светој Гори, и код Грка и код Срба и по свој хришћанској екстези.

Тројеручица претставља Одигитрију која на десној руци држи Христа са карактеристикама Богомладенца типа Елеуса. Потиче из VIII века. Била је својина светог Јована Дамаскина. У време икоборства њему је била одсечена шака десне руке због тога што је та рука писала у одбрану иконе. Пред овом иконом је, после дуге молитве, шака поново прирасла руци од које је била одсечена. У знак захвалности свети Јован Дамаскин је дао да се излије сребрна рука и приказао је као трећу руку на икони. Касније је наш свети Сава ову икону донео у Србију. Данас је она у Хиландару и по својој вољи Идуманија манастира, где се моли за српски народ и духовно руководи хиландарску братију. Недавно је Тројеручица била изнесена из Хиландара и постављена у храм светог Димитрија у Солуну, где су се даноноћно вршила молебанства, како Грчког, тако исто и српског народа за окончање велике ратне несреће која хара српске земље.

Молитвама Пресвете Богородице иска и сви ми будемо избављени од оваког зла. Амин.

* * *

„Шта да Ти принесемо Христе...
ангели песму, небеса звезду,
мудраци дарс, пастири чудо,
земља нећину, пустиња јасле,
а ми МАЈКУ ДЕВОЈКУ,
о Превечни Боже, помилуј нас...“
(нечерња стихира уочи Божића)

монахиња Макарија Соколичка

ДУХОВНИ ЖИВОТ

ПРАВОСЛАВНА ДУХОВНОСТ ДАНАС

ИЗМЕНЕ ИНДИВИДУАЛИЗМА И ДУХОВНОГ ЕЛИТИЗМА

Посебно занимање православних богослова за проблем духовности и делатности Св. Духа јавља се у прошлом веку. Узрок за то треба тражити, свакако, у суштини православних теолога са римокатоличком и протестантском теологијом. Наиме, православни теолози и то махом Руси, као што су А. Хомјаков, Н. Аланасјев, В. Лоски, Г. Флоровски, у односу на Римокатолички институционализам у Цркви, који је указивао на пренаглашеност Христологије у односу на Пневматологију¹ наглашавади су конститутивну улогу Св. Духа у Цркви. У том контексту да би се нагласила важна улога Св. Духа у Цркви дошло је до засирања друге врсте. Тако је код појединих од ових богослова, као што су Хомјаков и Лоски, духовност Православља била погрешно схваћена и претстављена као независна од Литургије и Цркве као јерархијске институције. Делатност Св. Духа не само да се не ограничава на Литургију и јерархијско устројство Цркве,² већ их често укида,³ прет-

¹ Због еклесијског устројства Католичке Цркве, већ због непотпуног утемељења на историјској основи, дакле на Христу као човеку и његовој делатности у историји, као и на законским и стичким нормама које су од Католичке Цркве направиле световну институцију а не Божанску заједницу која је у свету али није од света, улога Св. Духа у Католичкој Цркви, тј. духовност поистовећена је са психолошким моментима у људском животу који нису конститутивни елементи постојања Цркве. Они се с временом на време јављају код човека и нису трајни израз као начин живота Цркве, као што је то у Православној Цркви, гдје се нешто без чега Црква не може бити Црквом. На тај начин духовност је постала за католике нешто што се може назвати напратљом Цркве, која Цркву чини бољом, светијом а не психолошким елементом без којег нема Цркве. Као илустрација овога може да послужи пример Католичке Литургије која нема у себи призив Св. Духа већ се његово присуство у Литургији мери психолошким расположењем чланова.

² Под изразом „јерархијско“ устројство Цркве подразумевамо поредак у Цркви. Јер, будући да је Црква заједница многих, тј. заједница служби, епископске, свештеничке, бакалске и лаичке, нужно је да у тој заједници постоји поредак како би се одржало јединство међу њима без кога ниједна од служби не би ни могла да постоји. Упор. 1 Кор. 12.

³ У том контексту Хомјаков је дефинисао Цркву као „харизматичну заједницу“, а В. Лоски је улогу Духа у Цркви видео као јединствену од дела Христовог у њој. Отуда се он залагао за посебну икономију Духа у односу на икономију Сила у делу спасења. Види, А. Хомјаков, Једна Црква, С. Петербург; В. Лоски, Мистична теологија Православне Цркве, с. 183—201.

стављајући тако фактор подстицања индивидуализма у Цркви на штету њеног заједништва и јединства које се остварује у Епископу кроз Литургију. Духовност се сада огледа у либерализму и у независности чланова Цркве не само у односу на институционализам, већ и на Литургију и Црквено јерархијско устројство.

Овакво погледање и схватање духовности чини ми се није изазвало и утемељено само на основу тежње да се Дух Свети покаже као конститутивни чиниоц у Цркви а у супротности на католичку пропастисност Христологије над Пневматологијом. Оно се јавља и као реакција на догађања која су се дешавала и у крилу Православне Цркве, као и на погрешном схватању духовног очинства и његове улоге у Цркви. Наиме, од када је у школском богословљу Православне Цркве дошло до вештачке поделе и одвајања богослужбеног од свакидашњег живота Цркве, а затим и до свих осталих подела као што је подела свештенства од народа у Цркви, затим и поделе у самим тим подељеним странама, једном речју до успостављања индивидуализма у Цркви, што је очигледан утицај са запада, и духовност је тада логички била повезана и резервисана само за свештенике,⁴ и оне лаике који су имали хришћанска осећања, који су могли да доживе то што се у Цркви збива, или ако су били подвижници. Међутим, како се свештенство све више поистовећивало искључиво са посвећеном структуром у Цркви, у односу на лаике који су сматрани да не припадају реду посвећених, и службом управљања у Цркви, као реакција на то отишло се у још већу крајност и духовност је идентификована сада само са ошним члановима који су подвижнички живели и то осећали што живе и који нису имали везе са управљањем у Цркви. Уз то, као што сам већ поменуо, духовно очинство у Цркви које је све више одвајано од епископа, постало је независна служба и стицало се не благословом епископа, већ понекад на личним симпатијама некога члана Цркве према другом, понекад на личном подвижничком постојању од чланова Цркве, а у последње време духовником се сматра само онај који се руководи психолошким напорима у опхођењу према другима. Још једна пракса у Цркви данас све више узима маха а то је да се духовно очинство искључиво проноси на свештенике и сматра се логичком последицом рукоположења, (што никад раније није био случај већ је искључиво

⁴ Ово можда најбоље илуструје податак који је везан за причешћивање верника на свакој литургији. Наиме када неко пита да ли може да се причести и лаик на литургији која се служи и мимо поста а на којој се по сада већ установљеној пракси причешћује само свештеник одговор је да не може, а да свештеник то може зато што он има благодат! Па зар лаици немају благодат и дар Св. Духа? Међутим, ако је та благодат различита значи ли то да разлика у благодати Св. Духа служи као препрека за учешће у телу Христовом? Ако је тако зашто онда сви не будемо свештеници, да би имали исту благодат, и зашто у Цркви нису били сви свештеници или сви апостоли или сви епископи?

епископ одређивао ко ће бити исповедником и духовником у његовој епархији), што је довело до утемељивања погрешног мишљења да су једино свештеници носиоци Св. Духа а не и лаици, и да епископ није духовник већ једино управник у Цркви. У контексту овога створен је сукоб и подела мишљења око духовности и њеном извору: по једнима извор духовности и духовних дарова везан је за поједине људе у Цркви, „старце“ који су због својих подвига постали поседници Св. Духа и могли да га деле затим и другим људима и члановима Цркве независно од епископа, док је по другима само свештенство, клир носиоц духовности. Тако се данас учврстило схватање да

Детаљ са једног монашења у манастиру Дејани

духовност и нема суштинске везе са епископом у Цркви, и да епископа не треба оптерећивати таквим стварима јер он има важнијих послова него што је духовно вођство и надзор над оваким ко је члан Цркве, него да је духовност везана само за подвижнике и монахе, а о Литургији као изразу духовног живота у Православљу да и не говоримо... Тако је нехотице Дух Свети посато не конститутивни елемент Цркве који исту гради око и у епископу показујући је тако Телом Христовим и заједницом многих у Епископу као Христу, него скупом индивидуа које теже да је овака за себе Црква, или опет да центар јединства у Цркви не буде више епископ него духовни старац. Ово је имало за последицу да се данас мање више духовност одвија мимо и изван Св. Литургије, а што не би

био случај да се извором духовности и духовног живота сматра епископ. Дарови које дели Св. Дух у Цркви не само да су постали независни један од другог, већ су престали да се раздају од Епископа као од Христа за кога је Дух Свети нераскидиво везан, као што је на пример дар духовништва, учитељства и др.

Она горе наведена пледишта ушла су данас у темељ схватања духовности у Православној Цркви. Због тога је све више харизматичких друштава или братстава у којима иако имају формални благослов епископа да достоје, више делају као самосталне групе под вођством, такозваних, духовника, него што зависе од Епископа и других служби у Цркви и зато могу више штетити Цркви него њој користити. На тај начин се у Цркви ствара један духовни слитизам који прети да претвори Цркву у харизматичко друштво или још горе у психијатријску болницу. Због постојања оваквих проблема у Цркви који су, чини ми се и произајци из недовољног размишљања шта је то Духовност Православља, у неколико наредних страница ћемо се управо осврнути на то: како би требало да се пројављује духовност у Православној Цркви.

ДЕЛАТНОСТ ДУХА СВЕТОГ У ИКОНОМИЈИ СПАСЕЊА

Божанска икономија спасења која подразумева стварање света, промишљање о њему и спасење као његов вечни живот кроз личну заједницу са Богом заједничко је дело свих личности Св. Тројице. У Богу постоји једна јединствена воља о начину и спасењу света али ту вољу Личности Св. Тројице изражавају на различите начине. Од Бога Оца потиче свака иницијатива и благослов и он по речима светих отаца у делу спасења учествује тако што благосиља и благослови то спасење. Бог Син, слажући се потпуно са Оцем и његовом вољом, узима на себе то сједињење Бога и света оваплоћујући св. Дух Свети такође, слажући се и испуњавајући вољу Очево, садејствује. Дакле, иако све три Божанске Личности изражавају исту вољу да свет спасу и доведу га у вечно постојање спровођење у дело те воље је различито. Од Бога Оца потиче свака иницијатива па и она о спасењу света, али Он се не оваплоћује као Син, нити садејствује као Дух него благосиља. Син се оваплоћује изражавајући на тај начин потпуну и високотну сагласност са Оцем. Дух садејствује, али се не оваплоћује, и то његово садејство такође изражава ту исту вољу која је у Богу једна и јединствена. Међутим, ово различито делање Св. Тројице у делу спасења не треба схватити у индивидуалном смислу изражавања сваке Божанске Личности, на тај начин да је благовољење Оца као и садејство Духа независно од оваплоћења Сина. Оваплоћени Син је центар икономије спасења света и то зато што је та Божанска воља била да све што је створено у Христу Сину Божијем буде воздигнуто и да кроз

њего и његову Личност учествује у вечном Божанском животу. Зато све што Отац благосиља и благослови а тиче се спасења света, то чини у Сину⁵ и кроз Сина и Духа. Међутим, који је то посебан начин којим се пројављује садејство Св. Духа у делу спасења?

Све што чини Дух свети, а везано је за икономију спасења, везано је за Христа. Христос се оваплоћује као човек од „Духа Светог и Марије Дјеве“⁶. Криштава се Духом Светим,⁷ почиње проповед међу Израјелицима речима из пророштва Исаијиног „Дух је Господњи на мени; зато ме помаза да јавим јеванђеље сиромасима“⁸, бива вођен од Духа у пустињу да га баво куша, Дух Свети ја са Христом у тетсиманском врту пре Христовог животворног страдања и на крају оно што се врло често заборава, а то је да је Духом Светим Отац подигао Христа и из мртвих⁹. Једном речју Духом Светим се Христос пројављује у свету и то не као било ко, већ као Син Божији који је постао човек и који је једини спаситељ света од смрти и проклетства. Јер, Духом Светим је Христос васкрсао и у Њему је васкрела и створена природа и на тај начин Он је победио смрт. На крају и само име „Христос“ којим се назива Господ Исус указује да је Он помазаник, тј. на њему је Дух Свети. Дакле, тамо где је Христос тамо је и Дух и опет тамо где је Дух тамо је и Христос.

Оно што је посебно важно за нашу тему и тиче се делатности Св. Духа ради нашег спасења а намће се као закључак из горе наведеног пасуса то је да Дух свети пројављује Сина Божијег у свету садејствујући у узимању тога света у Личност Христову, као и ослобођење Христа од последица пале природе које се манифестују на Христу као човеку. А те последице су: протско рабање од мужа и од жене, склоност природе да се везује не за Бога него за саму природу, што се најбоље види приликом кушања Христовог у пустињи, затим страх од смрти и на крају сама смрт као најтежа последица створене пале природе. Од свих ових последица Дух Свети ослобађа палу природу али то ослобођење се управо збива кроз лично сједињење са Божанском природом у Личности Христовој. На тој основи иако су делатност Духа неодвојиве у икономији од Сина, Христа, носиоца тога спасења света је ипак Христос. Он је центар те делатности.¹⁰

⁵ Види Мат. 3, 17.

⁶ В. Мат. 1, 18.

⁷ В. Јан. 1, 32.

⁸ Лук. 4, 18; Упореди, Ис. 61, 1.

⁹ Види Кол. 2, 12.

¹⁰ О. Н. Афанасијев у својој књизи Црква Духа Светог, Парис 1971., је у превеликој жељи да се супростави онима који одричу да су у Цркви сви чланови носиоци Духа Светог, што је заиста неопходно нагласити управо због све израженијег погрешног мишљења да су то у Цркви поједине личности, отишао у другу крајност заборавивши да је Црква ипак Тело Христово и да је њен идентитет не у личности Духа, него у личности Христовој.

Дакле, ако се целокупна делатност Христова на земљи може назвати духовношћу, јер се одвија у садејству са Духом, а то је рабање Духом Светим одозго (Криштење), пост као уздржавање оваке врсте од робовања свету и стварима, као и верност Богу чак и до саме смрти, та духовност је ипак неодвојива од Личности Христове која има иницијативу у томе. То значи, што ћемо касније и видети, да је духовност неодвојива од епископа, тј. од Св. Литургије, од Цркве.¹¹

Међутим, оно што је неопходно овоме додати то је несумњива чињеница да Дух Свети, и ако је везан за Христа, он не остаје једино на Христу. Он се после васкрсења Христовог на небо од Христа даје Христовим ученицима и то приликом сабора ових на ломљењу хлеба, тј. на Св. Литургији. На тај начин Дух Свети чини Христа Црквом, тј. по речима Ап. Павла, Христос постаје многе личности и многи постају један Христос, Тело Христово.¹² Тако по речима Св. Иринеја Лионског, где је Црква тамо где је и Дух Божији и где је Дух тамо је и Црква.¹³

Следствено томе нема Духа и духовности, тј. дарова Св. Духа мимо Цркве, као што нема ни спасења мимо Цркве о чему сведочи и Св. Киријаш Картагински. Али будући да се Дух даје једино од Христа Цркви, и сви дарови Св. Духа у Цркви се раздају од епископа кога управо дар Духа, што је епископство, поставља за икону Христа и главу Цркве. Јер по речима Св. Игњатија тамо где је епископ тамо нека буде и народ као што тамо где је Христос тамо је и васељенска Црква.¹⁴

Међутим, погрешно би било протумачити да епископ дели дарове Духа Светога као индивидуа независно од заједнице са целим народом Божијим и свима службама у Цркви. Напротив, Сви дарови Духа дају се од епископа једино у Литургији. Као најбољи доказ за то је, пре свега, пракса рукоположења које се никад не врши мимо Литургије, а тако би требало да је и са осталим тајнама: миропомазањем, брака, јелосвећења и др., што је на жалост данас у православној Цркви све ређа пракса. Дакле, дарови Св. Духа се размеђују од Епископа уз сагласност читаве заједнице која је окупљена на Св. Литургији и на тај начин се размеђују од самога Христа који је та и иста Црква као заједница многих. Јер, сви у Цркви су иконе Христове а не само епископ, али епископ је као начелник глава Цркве који све службе држи у једно органско јединство и од њега полази свака иницијатива у Цркви, и зато је он једино надлежан и да раздаје дарове Св. Духа.

¹¹ О овоме види, епископ захумско-херцеговачки Атанасије (Јевтић), Литургија и духовност, у Духовност Православља, Бгд. 1990., с. 87—112.

¹² Упореди, 1 Кор. 12; Еф. 1—2.

¹³ О јересима, 3, 24, 1 III 7, 966.

¹⁴ Види, Смирн. 8.

С друге стране ни дарови светог Духа се не деле индивидуама нити њихови носиоци могу бити независне јединке. Дух Свети не гради индивидуалне добре хришћане, већ Тело Христово, Цркву. Зато сви дарови који се скупљају око епископа у Св. Евхаристији, како су и од епископа, нишу од Духа светог па ма колико чудесни били. Ово ће бити јасније ако погледамо како св. Писмо сведочи о посебној делатности Св. Духа у Цркви.

Дух Свети се у Св. Писму назива различитим именима што показује његову многоструку делатност у личностима спасења света. Назива се: сила (енергија), слобода, дух истине, утеопитељ, освешитељ, живот, животворни, Дух заједнице. Од ових ових начина којима се описује делатности Св. Духа, израз дух заједнице има директне везе са Црквом као заједницом многих дарова Духа. Тамо где Св. Дух живе ствара Цркву, Литургијску заједницу као заједницу многих у једном Телу Христовом и под једним епископом као Христом. Међутим, погрешно би било помислити да се други изрази којима се описује делатност Св. Духа односе на индивидуалне делатности појединих чланова Цркве и да се могу остваривати мимо тела Христовог, мимо Литургије, независно од епископа и од других чланова. Дух је сила која надлази природне и биолошке законе живљења који у суштини раздвајају људе и чине их независним јединкама. Дух је сила која ствара од људи личности у заједници тела Христовог са другим људима. Слобода се такође појављује у Цркви не са индивидуалношћу, него са заједницом са другим и са Богом и зато је слобода у Цркви љубав као Св. Литургија.¹⁵ Освећење је такође категорија која се добија једино кроз учлањење и учешће у Литургији као заједници светих и у светињама; Дух је такође живот и животодавац на тај начин што гради заједницу у једном Телу Христовом који је извор живота и „Хлеб живота који одозго силази. „Истина коју објављује је истина да је Бог Св. Тројица, тј. заједница Личности. Свега дакле, чега се Дух дотакне постаје заједница, Црква кроз Св. Литургију и у Св. Литургији. Никада Дух Свети не благосиља индивидуализам, нити ствара Свете Хришћане као издвојена бића.¹⁶

Дакле, Дух Свети преображава све оно чега се дотакне у Тело Христово у Цркву и зато духовност православља је иста та Црква пројављена у Св. Евхаристији. Јер, Црква није

¹⁵ Од неопходне важности за разумевање овога је чињеница коју овде треба изузетно нагласити, а то је да је појам љубави код Апостола Павла управо идентификован са Литургијском заједницом. Уп. 1 Кор. 13. Ако се овоме дода да се у предходним главама ове посланице управо говори о Духу Светоме који даровима својим конституише Цркву као Тело Христово, тада нема сумње да се и слобода и љубав као духовни дарови пројављују и појављују са литургијским догађајем и пројавом Цркве.

¹⁶ Цитирамо по необјављеном предавању М. Пергамског Јована, Дух Свети и јединство Цркве, одржано у Солуну 1991.

харизматичка заједница, као што је то хтео да покаже Хомјаков,¹⁷ пити један број праведних људи, као духовна елита. Дух Свети никада не гради своје тело него Тело Христово као заједницу многих под једним епископом у једној чаши и у једном хлебу.

ЛИТУРГИЈСКА ИНСТИТУЦИОНАЛНОСТ ЦРКВЕ

Међутим, заштаће се неко: шта је са службама у Цркви, епископској, свештеничкој, ђаконској, лаичкој које су такође дело Духа, а оне утемељују управо Цркву као институцију, и да ли су и оне израз духовности у Православној Цркви?

Карактеристичне су песме празника Духова које кажу да Дух Свети приводи све у заједницу устројавајући Цркву као непроменљиви поредак служби у њој. То подразумева да је у Цркви много служби али да се оне Духом Светим држе у јединству у Христу, чувајући јерархијски поредак. И управо због поштовања тога поредка, кога утврђује само други до Дух, Црква не престаје да буде Тело Христово. Јер, све службе се возглављују у епископу и од епископа потичу. Епископ је, као начелник Цркве, икона Христова и глава тела. А то, тј. јерархијски поредак и његово јединство, добија своју реалну форму и остварује се управо у Св. Литургији. На тај начин можемо слободно рећи да је Литургија темељ Цркве и као институције и да се управо та институција јавља делом Св. Духа. Дакле, духовности институционалност у Цркви не само да се не искључују, већ напротив, поистовећују се.

Оно што би евентуално збуњивало кад је реч о духовности у Цркви као институцији јесте питање слободе њених чланова. Међутим, слобода чланова Цркве се не укида са њеном институционалношћу, да би на тај начин духовност као слободу требало тражити изван јерархијског поредка у Цркви. У Цркви су сви слободни јер својом слободом улазе и остају у њој. Али слобода се у Цркви не поистовећује са индивидуалношћу и независношћу од других да би на тај начин остварење нужно подразумевало конфронтацију са институционалношћу Цркве. Слобода у Цркви се поистовећује са љубављу према другом на основу прототипа постојања а то је Бог као заједница Личности и уз то апсолутно слободан, кога је Црква икона. Дакле, чланови Цркве постају управо у Цркви слободни и та њихова слобода је онтолошка, а не стичка или лека друга на које смо нажалост кроз живљење у држави навикли, и поистовећује се са љубављу јер да би постојала предпоставља заједницу са другом личношћу. У Цркви човек постаје

¹⁷ Види критику Хомјакова у делу Г. Флорофског, Тело живота Христа, грчки превод, Солун 1981, посебно страна 36—37.

личност што значи апсолутно и непоновљиво биће које је Христос, жртвујући се за њега, и учинио таквим, а које постаје учесником те жртве управо Духом Светим.

Међутим, кад говоримо о личности човека који као такав може постојати једино у заједници са другом личношћу и то у слободној заједници, требало би објаснити зашто једино у Цркви човек може остварити себе као личност. Због својих карактеристика које треба да има свака личност да би била то што јесте, личност, а то су апсолутност и незаменљивост личности није довољно да буде део једне љубавне заједнице. Потребно јој је и да буде непролазна, бесмртна. А то може да постане једино у заједници са Богом који је једини извор бесмртности. Иначе, смрт која уништава конкретна бића поштивања и сваку апсолутност и незаменљивост једног бића. Дакле, неможе само једна слободна, љубавна заједница човека са другим човеком, макар она и чини да је човек у њој личност, јер кад вас неко воли својом љубављу потврђује да сте за њега непоновљиви, тј. личност, учинити да човек у њој постане личност у онтолошком смислу без истовремене заједнице и са Богом. А то се управо пројављује у Литургији. Тамо је човек у слободној заједници са Богом кроз Христа и са другим људима. И то не као да је човек својим силама остварио слободну заједницу са Богом. Бог је прво са нама остварио заједницу у Христу, а не ми са Њим. Јер, како ћемо ми као створена бића да остваримо заједницу са Нестворним и невидљивим Богом? И та заједница је апсолутно слободна, јер је ничим писмо заслужили. Једноставно из своје превелике љубави према човеку и свету Бог Син се оваптио и постао човек. На тај начин нас је Бог учинио личностима, апсолутним и непоновљивим бићима. Јер Христос је смрћу својом за свакога од нас показао да нас управо воли, ни за шта, слободно и да нас толико воли да је и живот свој дао за нас. Ми смо позвани да будемо причасници те љубави, Христа, а то се догађа управо дејством Духа светог који нас уводи на тај начин у Цркву, у Тело Христово чинећи нас удовима Христовим. Зато је у Цркви свако апсолутна и непоновљива личност, па ма колико прешан био, јер га таквим чини Христос који га воли, и то се догађа у Литургији и кроз Литургију.

Тако ни духовност као слобода човека у Цркви неможе бити индивидуална и независна од Св. Литургије. Љубав чланова Цркве која се пројављује између њих и као љубав према другим људима, није ништа друго до икона те љубави коју Христос има према свакоме од нас, икона Св. Литургије. И будући да је литургијски догађај једини у историји којим се учествује у вечном Божијем животу, зато је Литургија икона Царства Небеског које се у Дух упроявљује у историји, то је и једина права духовност Православља.

УМЕСТО ЗАКЉУЧАКА

Правилно схватање духовности данас у Православној Цркви је од животног значаја за Цркву. Опасности које носи једно свештвено погрешно тумачење и утемељење у живот једног тако битног израза постојања Цркве у историји као што је то њена духовност, посебно су присутне у православним Црквама данас у такозваним пост комунистичким земљама каква је и наша. Јер, и досад је у Православној Цркви било многих погрешних пракси и мишљења, међутим, оне на сродну нису остале да трајно живе у њој, као што је то био случај са другим Црквама. Међутим, данашња цивилизација која је утемељена на индивидуализму и индивидуалистичкој онтологији има врло јак негативни утицај и на Цркву за коју је индивидуализам, егоизам, највећи грех и највећа опасност. Јер Хришћанство је управо Црква, слободна, љубавна заједница људи између себе и са Богом у Христу кроз Духа Светога. Зато је Св. Евхаристија темељ хришћанства, основа Цркве — њен идентитет и њена духовност — којом се у историји пројављује будуће Царство небеско.

Јеромонах Игњатије (Мидић)

ЖИЧКИ МОНАХ ОТАЦ ЈАКОВ АРСОВИЋ

Монах, отац Јаков Арсовић (мирско му име Радоје), велики по животу, знању и делима спада међу најзапаженије духовне монашке личности нашег времена. Истина, његов спољашњи изглед одавао је обичног и простог монаха. Међутим, он је у свом смирењу био права духовна ризница украшена многим хришћанским врлинама и монашким подвизима.

Рођен је 1894. године у Равној Гори, општина Кушићи код Ивањице. Основно и више образовање стекао је у својој земљи. У свом селу био је најмирније дете и најбољи ђак у школи. У Паризу, на Сорбони, докторирао је из области философије са најбољим успехом, премда се бавио и другим наукама као што су медицинске, правне, теолошке. Када је после I светског рата, у православном српском народу наступио религиозно-морални преображај богомољачким покретом, који је предводио владика жички Николај, покренут је истом религиозном струјом и Радоје Арсовић. Он се до тада, веле, није интересовао за религију и религиозни живот. Тако је Бог на чудесан начин, преко владике Николаја претворио Радоја Арсовића у великог духовника и подвижника. Једно време, пре свог духовног препорода радио је у нашој амбасади у Паризу.

У то време, пре II светског рата, владика Николај се налазио као епископ на дужности у Охридско-битолској епархији, а Жичком епархијом са седиштем у Чачку администрирао је.

Закаже он тада велики народни сабор у Врњачкој Бањи. Чак је и попуст на железници за ту прилику издејствовао од 20%. Сиљан свет се сакупио. Дошло је много и богомољаца и проповедника из Богомољачког покрета. Радоје Арсовић као да је био покренут промислом Божјим из Париза нашао се, веле, баш тих дана на одмору у Врњачкој Бањи. Сео је у парку на клупи, посматрао онај свет и одмарао се. Испред њега су били и богомољци проповедници, Владика и маса народа. После познате Владичинске проповеди равали су се и други проповедници. Један Богомољац са села проповедао је једној групи народа реч Божју. Радоје Арсовић, како се налазио близу њега, најљубио је пратио сваку реч тога проповедника у селачком гуњу. Када је завршио проповед пришао му је, честитао и упитао одакле је и какве школе има. Кад је сазнао да је обичан човек са села и са четири разреда основне, колико је тада село највише могао дати, он се замисли како је тај верујући наш сељак, без школе постигао толико знање и тако речито Богопознање, а он ето, са толиким школама удаљио се од свега тога. Тада приђе владици Николају и упита га да ли би хтео да га прими да бу-

де у манастиру монах. Познавајући га из ранијих разговора с њим, Владика оћута, па му рече: „После три дана доби код мене у Охрид у Митрополију, па ћемо видети. У Чачку је упознао Владика. С њим је упознао и богомољачки покрет, чаје је скупове радо посећивао и на њима доцније проповедао. „Тако је Радоје Арсовић напустио дипломатску службу у Паризу и дошао у Охрид, а потом Битољ код владике Николаја. Није се више носио господствено и отмено. Носио је просто похабано одело. Видећи га тако необичајено скромно одевеног, његова сестра Иванка, која је живела у Чачку купи му пово, лепо одело. Но он га понуди првом сиромашу кога сретне на улици, тј. понуди му размену, а сиромаш му одговори: „Нећу, лопове, то си ти сигурно некоме украо, па сад хоћеш мени да подвалиш“...

Са повратком Владичићим из Македоније у Краљево па жичку епархију доћи ће у Жичу и Радоје Арсовић као и већи број монаха из манастира Светог Наума. У то време из Македоније долазе у жичку епархију из Манастира Калишта и отац архимандрит Рафаило, Хиландарац с већим бројем монахиња.

Доласком у Жичу запажено је да се Арсовић одликује ретким смирењем, светоотачком мудрошћу и ћутљивошћу, то јест молчанијем. Говорио је само онда кад је неопходно, и тада се од њега имало пута и чути. Одрекавши се каријере и положаја у друштву, које му је обезбеђивало његово високо образовање, одрекао се и многих друтих задовољстава и благодети: брака, лепог одеванја, добре хране и тако даље. Упознао је владика Николаја, како речосмо још док је епископија била у Чачку, а сада кад се с њим вратио из охридско-битолске епархије у Жичу, Жича добија своју малу штампарију са ручним и ножним покретањем, јер тада електричне струје још није имала. Њен главни и одговорни уредник и штампар постаје нови жички искушеник др Радоје Арсовић. У почетку је све сам радио, уз незнатну помоћ монаха оца Тихона Бурића, а касније му долази у помоћ из Хришћанске заједнице у Крагујевцу Ивањичанин Драгољуб Зарић као стручан словослагач, који ће се ускоро у Жичи замонашити и постати монах Дионисије. Арсовићу и њему биће стални помоћник плавокоси дечак из Ораховице изнад Љубовије, жички искушеник Живорад Васић, који ће се убрзо показати даровитим штампарским радником и врхунским помоћником. Остали би манастирски искушеници били само сезонски помоћници. Но без Арсовића нико није могао ништа штампати. Он је стално радио у жичкој штампарији. Само недељом и празником лети, проводио би одмор иза црквине Светих Апостола Петра и Павла, с јужне стране до оградног зида, седећи на једној дасци лепо замаскиран у зеленом жбуну и читао би Псалтир. Свакоме ко воли монаштво било је мило видети га и кад ради и кад ходи. Радио је марљиво, вредно и некако достојанствено и молитвено, а кад хода ходао је тихо, с размишљањем погнуте главе као да разговара с неким, и примећивало се да се у ходу моли. Убрзо је тада постао монах, свакако на предлог Владичин. Онако у дугој, сивој, прљавој од

штампарске фарбе мантији, са дугом кестепастом печепљаном косом, веома густом и дугом брадом и високом светогорском скуфијом са везеним крстом на челу и крстастим у руци штапом, у свом тихом ходу изгледао је као Свети Антоније или који од светих подвижника првог времена хришћанства. На његовим еванђелески и апостолски водром и поносном лицу и челу без бора, с малом брадавицом на средини, огртавао се читав рај и блаженство тога Христовог човека и подвижника. Зато је разговор с њим бивао прави празник.

Рекли смо да се отац Јаков носио веома скромно. Некад је изгледао и као јуродив. Понекад би носио, поред сиве и многе прљаве од штампарске фарбе мантије, на ногама иску чудну обућу. На пример, на десној ноzi носио је сроску вуњену чарапу, некад и са старишким везом из свог краја и стари опанак из свог села, са великим и широким носем или врчаницом, како се то на селу каже. А на левој ноzi носио би стару, куловну фабричку чарапу и неку стару изношену и изабалу ципелу, ваљда као остатке из свог сеоског порекла и цивилизације којој је припадао и којом се некад заносио, па их је сад у свом смирењу овако спојио у неспојиво јединство... Или је, можда, пророчки хтео да прикаже нова, модерна времена, која долазе и која нам могу донети духовну ругобу и понижења...

Крајем 1938. или у пролеће 1939. године Радоје Арсовић замонашен је у манастиру Жичи у малу схиму и наређено му је од жичког владике да се уредније одева. На монашену добио је име Јаков. У цркви је имао своје стално место. На њему стоји као свећа мирно, од почетка до краја богослужења. Касније је долазио кадгод за десну певницу да чита или пева.

У штампарији је радио до касно увече. Тамо је и спавао. Његова постеља била је једна гомилица сакупљене од обрези вања разне хартије, у једном углу штампарије, покривене ћебетом, и то је све. Био је веома штедљив како у говору тако и у храни. Храну је употребљавао биљну, углавном бајату, па чак и мало укварену, кад се од ње више не осећа пријатан укус. Сакупљао би разне траве и коприве и од тога кувао чај или јело.

У монашку трпезарију ретко је долазио, обично о празницима. Млађој братији, поготово искушеницима и манастирским куварима често је саветовао да буду штедљиви и да не остављају приликом обода мрве и комаде, наглашавајући да је хлеб благодатни дар Божји дат нама људима за одржање живота, без којег не можемо ни дана нормално живети. Кад тај савет није довољно схваћен, онда би отац Јаков сам својим драстичним примером то показао, и тиме кроз своје смирење и понижење све застидео. Тако се он једном приликом, носећи неку плехану чинију да узме у кухињи хране за себе, највирио пред кухињом у чабар с помијама, па кад је видео у њему много комада хлеба, прскрсти се, засука рукав од своје мантије и шаком заграби два-три пута оног већ киселог хлеба. Стави га у

пастири Христове пастве, а не само „трбниконооци, колачосе-
качи“ и слично томе.

Да наведомо и један детаљ из његовог живота за време бомбардовања Жиче. Кад су се за време бомбардовања Жиче сви из манастира разбежали сваки на своју страну, највећи део братства повукао се у манастирске натупижене колибе у Столовима. И тек што су првог дана, дошавши у ту планину мало довели у ред колибе, раскрчили их од корова и читавог неког лома; импровизовано обликовали им какав-такав од папрати кров, прострли папрат свуда унаоколо а у средини заложили ватру, па сели да се у тим већ касним вечерњим сатима загреју и одморе, убоше на овтораца врата у колибу испуњеник момчило Милосављевић и још један млађи монах водећи испуњеног и готово без свести оца Јакова Арсовића. Право је чудо како су га по оној помрчини без познавања терена могли довести. ОDMAХ седоше због дима и умора на папрат око огњишта. Неко повика: „Дајте им оног чаја од вруће воде да се згреју и добу к себи“. Оцу Јакову ODMAХ повезаше главу, јер се жалио да га глава много боли, а био је сав опамућен и тресао се као у грозници. Момчило за то време, док су пили чај, исприча тужну историју Жиче и оца Јакова. Всли: „Знате ли ви, оци и братије, да нам је отац Јаков најтеже од свих нас прошао ових дана. Он је за све ово време био у Жичи, и јуче за време бомбардовања налазио се испред велике капије и Патријарховог опоменика. И кад су Немци почели да бомбардују манастир, он је уместо да бежи покушао да се склони у цркву. Четници и партизани, који су се налазили око Жиче, припрете му да се не креће и да не открива мету. Тако, отац Јаков остане испред манастирске капије и у непосредној близини претрпи бомбардовање од чега буде контузован и тешко опамућен. Нађен је онесвесан у лежећем стању. Да се склонио у цркву погинуо би, јер је Велика црква разрушена бомбама. Једва смо га, вели, довели овамо“. За то време отац Јаков се мало одморио, огрејао и окретио па дошавши к себи почео је као у неком бунулу вадити неке печате из недара говорећи: „Изгорели су печати Охридске митрополије, па нека изгоре и од Жичке штампарије“, и онда, бацајући један по један печат у ватру на огњишту понављајући исте речи. Млађи испуњеници на знак других монаха повадише печате из ватре, па их сутрадан предаше оцу Јакову кад се одморио и кад се осећао боље. Међутим, он их поново баци у ватру говорећи: „Нисте их трбали вадити, јер ако дођемо до манастира и штампарије, лако ћемо доћи и до печата“.

Ради опоравка оцу Јакову требало је још неколико дана да остане у колибама. Осећао се још увек некако потрешен и слаб. Пошто је у манастиру увек живео строго аскетски, није могао замислити да се неко од жичког братства и ту у планини усуди да једе месо или месне хране. Али „нужда закон мења“, па како се манастирско братство тих првих дана бежаше за-

текло у планини, усамљени и без икакве хране, старешина жички игуман Данило био је принуђен да дозволи да се једе месо. Због тога је наредио, да се ODMAХ првог дана, у исдељу закољс једна овца из стада које су дотерали из Жиче. И кад су је испуњеници уредили и ставили у канту на ватру да се кува, отац Јаков се надвири над канту на огњишту да види шта се кува у тој великој капти. Кад је видео да из ње вири комади меса, удари се шаком изнад колена па, гневно зграби ону канту са верига па хоће да је проспе узвикујући: „ау, манастир вам гори, и уместо да плачете и наричете, а ви као Израјљци хоћете меса! „Млађи од братије гледају у чуду шта ће сад бити, хоће ли остати и без тог једног ручка, кад већ ништа друго нема? У том неки старији монаси узеше оца Јакова под руку и одведоше га на страну, ван колиба да се смири објашњавајући му њихову ни мало завидну ситуацију у том усамљеном планинском месту. Тако су им овце постале главна залиха хране да некако одрже голи живот у планини. Касније је отац Јаков и то некако схватио и смирио се. Док се тих првих дана налазио у колибама држао би млађој сабраћи часове: из Библијске историје, из Хришћанске философије и из других наука. Писао би им и поуке из Псалтира и Светих Отаца, и то је захтевао да сви науче.

Понекад би говорио, како се може у тим ратним условима немаштине заменити у јелу са неким киселим и горким травама, а у планинском чају, који су ту по планини брали, како се може заменити шећер зеленом трском кукурузовине, која је слатка и коју треба заједно с чајем прокувати, и тако даље. По његовом талашњем рецепту лек од грипа и прехладе је врућ чај или врућа вода и добра љута паприка. Био је тада братство несаменив. После неколико дана кад се опоравио почео је и он зором ранити и сваког дана одлазио би у Жичу. Тамо је по згариштима тражио ствари које се могу корисно употребити. Касно увече враћао се сав уморан, и у некој торби доносио би клешта, чекић, жице, ексера, неку загорелу и погрелу шерпу, плехани тањир и слично, што је све добро дошло тада у пустој планини. Кад се из Жиче отац Јаков врати колибама, тешко ономе од испуњеника који не би напамет научили његову написану поуку и другима је дали да науче. Због тога су се они љутили на њега, али су га и волели.

После расанка жичког братства из колиба у Столовима у Вилкову у новембру 1941 године, отац Јаков дошао је код владике Николаја у манастир Љубостињу. Због зиме и снега жичко братство морало се с благословом Владичиним разићи по разним манастирима, а оцу Јакову као и још некима било је главно пребивалиште у манастиру Љубостињи. Истина, овај се жички монах и духовник за време рата веома често налазио на путу; или у возу, или је пешке одлазио у неко место, или у који манастир. Увек је са собом носио штампане листиће „Оче наш“ или друге које побожне књижице, иконице и крстиће,

делећи их свуда би проповедао народу, говорећи о Богу и вери као и о трипљивом и храбром ношењу ратних невоља с наоном на боље дане. Тако је отац Јаков и у том несретном и злом ратном времену ходио по народу у Србији, мисионарио и проповедао, као што је некад чинио у јеврејском народу пророк Јеремија. И у воју и у поначењу проповедајући бивао је понакад од нехришћана и безбожника исмејаван. Имао је непријатности и малтретирања, чак и убоја од батина. Прво од Немаца и других разбојника, а онда, исто тако и он нове безбожне, партизанске власти. Причало се пада о томе по кичкој саржији, а и студентички испосник отац Касијан говорио је, да се тада 1942. и он налазио у Љубостињи заједно са оцем Јаковом, као његов сакелејник. Од њега је сазнао или пак, сам видео много о његовим подвизима и невољама. „Кад би отац Јаков, причао је испосник старац Касијан, полазио на пут, остављао би мени свој штап и наименовао ме за игумана његове келије са књигама из хришћанске заједнице и другим стварима. А кад би дошао у манастир дуго би се молио у овој келији, метанисао и проводио време у молчанију и подвизима. Хранио се врло мало, и то најскуднијом посном храном. Лео је из земљаног и жицом увезаног најпрестог чанка. Није имао постеље. Одмарао се и мало спавао на поду. Говорио је: „Ја сам земља и на земљи се одмарам“.

Једном приликом пред рат 1941. позван је, као резервни мајор у свој крај у Ивањицу на војну вежбу. Његов земљак свештеник из Ивањице, кад га је видео зашита га је, зар је и он на војној вежби. Отац Јаков му лаконски одговори: „Је ли боље бити неизвежбан или извежбан?“

Одмах после рата, кад су партизани дошли на власт, отац Јаков једном приликом, мислећи да они ниоу тако зли као што се причало, оцу Гаврилу игуману ралетиначком рече: „Море, ови људи изгледа, ниоу лоши“. Међутим, како даље сведочане отац Касијан а и, остали, ипак је отац Јаков после рата 1945. био затворен у Великој Дренови због дуге косе и браде и због хришћанских проповеди народу, и тамо је био много тучен. Укоро га затварају, малтретирају и тучу нове власти и у Пожаревцу, које шире безбожство а сузбијају веру и цркву.

Сада да видимо какав је био крај живота овог нашег великог монаха и духовника; великог исповедника, мученика и проповедника вере православне. Постоје две слично верије о смрти др оца Јакова Арсовића. Прва је од Ирене унучке познатог богомљца из Раброва Василија Поповића о којој је писано у првом броју „Хиландара“. Другу је прибележио Василијев син Александар (Цане) Поповић, коју и ми овде углавном белажимо иако се не слаже са осталим подацима о времену смрти оца Јакова. У њиховој је дакле кући умро о. Јаков и то је препричано на следећи начин:

„Једног касног новембарског?! јако ветровитог дана, понедељника, најве један монах поред куће мога она Васе пред којом је моја покојна мајка Даница чистила смеће и праšину које је ветар нанео, прича Александар Дан је био хладан. У том тренутку зашита ју је неко, да ли је то кућа брата Васе. Она се окрете и виде пред собом монаха са тошком торбом на леђима. Позва га у кућу рскавши: „Ту је, хајте уштра“, и отвори му врата од дворашта. Отварајући врата на кући виде мог оца и назва му Бога. Пошто се поздравише отац Јаков рече: „Ево, брат Васо, ја сам пошао у манастир Туман, па сам свратио и до тебе. Затим, опуштајући са леђа тошке бисаге од које кострети дубоко уздахну рскавши, како је много уморан. Отац га зашита, одакле иде, а он му рече: „Из Београда. Погрешно сам сишао у Пожаревац, уместо да продужим до Раброва. Зато сам, вели, морао пешке од Пожаревца до Божевца где преноћим, па јутро продужим пешке до Раброва“. „Онла седи да се мало одмориш и да ручамо, а затим ћу рећи жени да ти спреми постељу да се добро одмориш, а потом ћемо о свему разговарати“, рече отац.

За време ручка отац Јаков је мало јео и мало разговарао. Није се осећао добро. Мајка му размести постељу и отац Јаков оде да легне. Послујући по кући мајка баца поглед на стослицу са стварима госта и примети, да скоро ништа лије свлачио са себе од одела. Брзо се уверила да отац Јаков Арсовић, сем мантије није ни имао на себи другог одела. То ју је зачудило и помислила је у себи: шта је с овим човеком? Напољу дува јака и хладна кошава цео дан, а он овако слабо обучен. Причајући ми о свему томе мајка вели: „Као случајно подигне оне од кострети бисаге а оне тешке да сам их једва подигла. Зачућена помислила сам, како је то овај човек могао да носи. У бисагама су биле оштампане у виду летка 15 x 15 см. на четврт листа Господње молитве: Оче наш, око осам хиљада приморака, три-четири добље кожне књиге, неколико других дебелих књига и паочари. Неке као из музеја стародревне чарале и један пешкир. Једну стародревну лампу жижару, што се иглоу подиже фатил. Затим, бројанице и игле као и калем конца за ручно корићење веша и одела. Ово смо све касније утврдили.

Пробудили смо га и позвали да устане на вечеру. Одговорио је да му није добро и да не може ни да устане. Супрадан, опет не устаје. Мајка Даница помисли: „Ето, уморан је и прехлађен, нека га нек се човек добро одмори. Али је он лежао и даље. Чак је прошао и цео дан уторак а он не устаје. За вечеру је устао и сео на кревет, али му се није јело. Рекао је: „Ништа ми није добро“. Мајка Даница спреми му чај и друго што би му могло одговарати. Вечерао је нешто мало с чајем и поново одмах легао.

Ујутру осванула је среда, а отац Јаков још не устаје из постеље. Како је среда пијачни дан а ја сам у радном односу, то нисам могао, по нашем обичају да посетим болесника, нити

сам пак, још видео оца Јакова. Тад, моја мајка Даница дође к мени и поче да прича: „Дане, дати нешто кажем. Код нас је дошао неки калуђер, и то чудан калуђер, Оваки нам до сада нису долазили. Путљив је и ништа не говори, а не устаје из постеље. Ноћас сам сншла, да је некакав калуђер код наше куће умро. Вала Богу, да неће и овај што је када код нас умрети. Изгледа да се јако разболео, јер никако не устаје из крвета. А и како се не би разболео на оваквом ветру и хладноћи, онако сасвим слабо обучен. На себи има само веш и обичну тежинаву мантију и ништа више. На леђима је допео онолико тешку торбу-бисаге, и ишао пешке од Пожареваца до Раброва 32 километра на оваквом времену. Морао га је ветар да пробије и да се разболи, па чак и да је био добро обучен, а камоли овако. Зато, воли ми мајка, после радног времена дођи одмах код нас па разговарај мало с њим.“ Тако је и било. Одмах сам по повратку отишао код њих, и како уђем у кућу назovem им Бога, поздравим се с болесником и запитам га како се зове. Отац Јаков ме погледа па рече: „Ко си ти? Одговорих му да сам најмлађи син Василија. На то и он мени одговори: „Ја сам монах, др Јаков Арсовић. Па што си дошао код мене,“ рече ми отац Јаков? То је рекао тако као да ме се уплашио. На то му ја одговорим: „Оче, Јакове, и ја се молим Богу као и мој отац Васа. „Добро па шта си хтео од мене“, рече он? Онда ја наставим: Рече ми мајка Даница да сте се разболели од прехладе, па сам дошао да Вам помогнем што могу. Имам ангу, шпиритус, камфор, имам кинин и аспирин. Других лекова тад није било, могли би да учинимо нешто, да Вас измасирам па да оздравите, рекох ја. Међутим, он мени одговори: „Имали ли ти брате, кандио у кући?“ „Ја рекох: имам. „Имали ли киту босилка што ти је свештеник светио водицу?“ Ја рекох: имам. „Има ли код цркве бунар?“ Рекох: нема, има испод цркве. „Да ли из њега узима вода за Богојављење?“ Рекох му: да. „Е, онда, кад си ми зато дошао, донеси мало зејтина из кандила да ме измасираш, а за то време узми мало воде из тог бунара, и мало од ките босилка што се њиме светио водица, па ми скувај чај у лончету. Ја тако све и урадим. Док се чај кувао, донео сам му уља из кандила. Он заврше покривач да бих му прво ноге масирао. Кад сам погледао ноге зграњо сам се од чуда, јер су му ноге биле жуте као восак, а мршаве толико, да су по биле само кожа и кости. Тако ја почнем од ногу да га масирам. Гледајући како су му ноге сиве и мршаве, боје воска, чуђио сам се, како га тако мршаваг није јак ветар однео. Кад сам масирао његове груди, била су то само ребра и кожа, а жуте као восак, без икаквог меса на себи, живи костур. Просто сам се уплашио да ми не пропадну прсти кроз грудни кош. Кад сам завршио масажу грудног коша и врата, додам му лонче с чајем, па му понудим кинин и аспирин. Но он ме погледа с чуђењем и рече својим дубоким гласом, каквим је обично и говорио: „Зар нисам већ рекао, да нећу никакве лекове и праш-

ковс“. После масаже и топлот чаја, добро покривен заспао је. Мистички смо да ће му од тога бити боље. Али кад се пробудио и покушао да устане, видело се да има запаљење плућа, и сваког тренутка бивало му је све горе. Дошла је из манастира Тумана и сестра Боса, коју је имао намеру да тада научи писмености, и њој је тад дао једини свој пешкар.

Кад је озвануо четвртак, болест је ухватила маха и њему је бивало све теже. Лекара није било у близини, а и да је било, по причању тумана оца Василија који га добро познаје, не би га примио. Тако, оутрадан у четак, неде око 10 сати, пре подне 1946. године, пред Месопустне задушнице, у 52-ој години отац Јаков умре и предавши душу своју Господу коме је кроз своје пошвите верно и служио. Пред његову смрт дошао је из манастира Тумана јеромонах отац Роман те га исповедио и причестио. Овде је завршио своју чудесну причу Цане, син Васа Поповића из Раброва, о последњим часовима и смрти, то јест о пресељењу душе на небо овог уистину светог духовника и подвижника, и преподобномученика цркве Христове, оца Јакова.

По причању брата Василијевог унуке Ирине, пред своју смрт, отац Јаков је затражио Крст и своју. Помолио се Богу и опростио са овима и рекао да ће да умре. Кад су га тешили да ће да оздрави он је рекао: „Видите ли ову тројицу што стоје тамо код врата сестра Данице? Они су дошли по мене.“ Затим је додао: „Ова тројица су још пре једног сата дошли по мене, али ме чекају да кажем брату Васи још неколико речи“... Онда је саопштио како и где жели да га сахране... Затражио је да крај њега у гроб ставе и његов крстасти питап, којим се увек пошитао. Поручио је и својој сестри у Београд, да дође и измири све трошкове око његове сахране. Међутим, брат Василије Поповић и његова честита породица са богомољцима из Раброва организовали су све лепо и пристојно припремили што је било потребно за сахрану. Тело оца Јакова отпратили су до манастира Тумана. Ту су га са хришћанском тугом ожалили и сахранили. Гроб му се налази јошине цркве у манастирском, монашком гробљу.

Господе, моливама преподобномученика и подвижника слуге Твога оца Јакова, пробуди и ојачај у нама веру у Тебе и знање, да си Ти ради нас и ради нашега спасења дошао на земљу, те да заволимо Твоју науку и Твој пут, којим је целог овог живота корачао молитвено к Теби монах жички а наш духовник и сабрат на овој крвљу обавреној планети — отац Јаков.

у Призрену
о Новој 1994. год.

Архимандрит Јован Радосављевић

О ДУХОВНИМ ИСХОДИШТИМА ЗАДУЖБИНЕ ЦАРА ДУШАНА*

Вук Караџић каже на једном месту да је Косовски бој био такав полум за српски народ да је отишао у заборав оно што се пре њега певало и мислило. Србија је у својој историји имала низ успона и падова. Зенит српске славе несумњиво припада Душановом добу, не само због величине земље којом је он владао, већ и због стремљења ка вишим идеалима, о чему сведочи и његово задужбинарство.

Покушајмо да вратимо у сећање овај блистави период српске историје који нас данас може инспирисати „за предузета велика и смела“.

Када је око половине XIV века Стефан Душан прогласио Србију царством и венчао се царском круном те тиме дао Цркви српској достојање патријаршије, посветио се онда законодавној делатности да по узору на св. Саву у овој држави угради велики део културне и правне баштине царства православних Ромеја. У свом приступу царском позиву он се у потпуности руководио хришћанским начелима и жељом да своју државу подигне веже за Небеско царство. Једно Душаново писмо које се везује са време око 1346. као годишње проглашења царства, даје нам увид у његове намере. На завршетку тога писма цар Стефан Душан говори како је вољан био да са царском Јеленом и краљем Урошем „изнађе штогод што је за врлину и за свеситинити и православну веру, и да постави законе како треба, те да подигне свету Цркву по својим земљама и градовима да се не би у царској му држави умножили злоба, лукавство и завист, него да у царству свако мирно и безбедно поживи“.

Очита је жеља Душанова да своју државу води узорном владавином права тако да она буде пут ка вишим сферама бивствовања. Представа о Душановом царству као голој владавини силе и хегемоније отуда је нетачна и изазива особито подозрење ако се подсетимо јетне хрисовуље из новембра 1345. подише коју српски монарх издаје манастирима у Светој Гори. У њој Душан тражи да монаси, у знак признавања његове новостварене власти над Светом Гором, уведу редован помен његовог имена у литургију. Манастири су се са тим сагласили, али под условом да се име византијског цара увек помене пре имена српског владара. Душан је то безусловио прихватио признајући примат византијског суверена. Сигурно је да је

* Реферат прочитан на годишњој скупштини Друштва за обнову Светих Архангела.

„дар Срба, Грка и Арбанаса“ сматрао непоредивим мишљење да онај који влада у Цариграду јесте једини законити тосподар хришћанског комонвелта.

Наведимо још једну чињеницу која осветљава личност Душанову. Јула 1351. године цар Јован V издаје хрисовулу којом потврђује повластице манастира Хиландар на Светој Гори. У документу стоји да га цар издаје на захтев „величанственог цара Србије, вољеног господара Стефана“. То није била пука учтивост, већ искрен суд о Душану.

Покушајмо да делимично реконструисамо политичку философију средњовековног српског полтиса. Арента Душанове Арханђелске повеље из 1347/48, године могла би томе да послужи. Она је, пре свега, теолошки изванредно богат, разрађен, истакан текст, сав у традицијама и формулацијама саборског и светоотачког предања, а уз то и сјајан образац реторичког теолошког развијеног стила, мисаон и прописан у изразу и значењима. Ретко која друга српска арента је толико богата теолошким идејама.

Опсежне ангелолошке реминисценције у овој Аренти нису теолошки есеј, већ представљају идејно конституисање власти као службе Богу. Прослављање „Сведрижатеља, Господа и Творца свега који у власти држи ову твар“ на почетку Аренте и на многим местима у њој није само пука форма, већ израз искрених осећања. Владар је, по слову Арханђелске повеље, односио Аренте цара Душана, „Богом помишан и Богом просветљен“. Извор његове власти је у Богу, односно у Божијој вољи. И он је као сваки човек грешан и крив пред Богом, сам по себи неспособан и недостојан својега владања. Да би стекао неку моћ и био достојан, потребна је милост Божија. Милост (харизма) — кључни појам спасења — даје чину владања сотериолошки смисао, што значи да оно мора да служи спасењу људи. Други кључни појам јесте светлост која је атрибут или — према паламитски дефинисаној ортодоксији — енергија божанског бића. Она има творачки и егзистенцијални, онтолошки смисао за сваку твар, па и за човека. Без те божанске светлости ништа не може да дојствује „у Богу“, а то значи ни добро, ни спасоносно, ни за бесмртност. Без ње ове је у мраку, ове ницкају своје обасјање. Отуда је и владар обдарен милостију Божијом, просветљен нествореном божанском светлостију и поседује моћи које су му потребне само за вршење своје службе у складу са њеним провиденцијалним и сотериолошким смислом.

Овај смисао се најбоље открио у семиотици анђела којима је Душанова призорења задужбина била посвећена. У Аренти се исказује дивљење Сведрижатељу који хоће „да својом божанству слуге себи представи и приставе својета владаства“. Те слуге и пристави Божијег промисла и суда јесу анђели, арханђели, херувими и серафими. О њима се говори као о „начелницима“ (поглаварима) који су то, разуме се, само

по милости Божијој, да би служили Богу као представници и заступници људског рода. Они су и „добри пристави“, носиоци посебних овлашћења која се морају употребити по вољи онога који је та овлашћења дао, управити у служби, не ради своје власти и не само ради себe самих. Власт Небеска и земаљска схваћена је доследно као служба Богу и човеку. Владар је подређен не само Богу него и анђелима као Божијим приставицама и начелницима. Сваки земаљски цар је бар двоструко подређен, па је и његова сувереност више него условна. Тако се ангелологија примењена у Аренти Душанове повеље јавила у функцији ексусиологије (теолошког учења о власти).

Потребно је напоменути да важно место у Аренти има подсећање на понижење и силажење, оваплоћење и очовечење Божије (*σάρκοτης ἐνανθρώποτης*) у чину инкарнације Сина, Логоса. Ни то подсећање нема само неки затворени теолошки смисао, него је у непосредној вези са владаром и владањем. Чин оваплоћења Бога Логоса је превасходно чин сотериолошке интервенције у свету, израз божанске љубави и старања о свету које се у грчкој теологији назива икономијом. Та икономија боговаплоћења помиње се у Законику. Она одређује у крајњој линији тип земаљског владања које се мора следити. Владару, дакле, мора да буде узор Христос који је своје божанско величанство потврдио „понижењем и сплашчењем“, а то је *κενόωσις* по учењу св. апостола Павла (Флп. 2, 7). Модел смерности (*ταπείνωσις*) обавезује владара на сталну корекцију самога себе и стално смиривање помишљу на смрт као на битно ограничавање његове власти.

Имајући ове ово у виду није случајно да је цар Душан био заштитник светих психаста (молитвених тиховатеља) и пријатељ светог Григорија Паламе, корифеја исихастичког богословља коме је литургијски посвећена једна од недеља Великот Поста, али чија теологија енергија Божијих није довољно разматрана, по нашем мишљењу, не само у Западној теологији него и код нас.

По исихастичкој или ортодоксној доктрини постоји један онтолошки јаз између нествореног бића Божијег и твари. Бог делује *ad extra* својом нествореном енергијом. Божанска суштина (*οὐσία*) је апсолутно трансцендентна и није могућ никакав сусрет Бога и човека на том нивоу. Бог се открива на нивоу створеног, у тајни икономије, својим вечним нествореним енергијама које се у светоотачкој теологији називају и „божанским изласцима“. Бог општи са бићима које је створио постајући једно са њима и остајући истоветан сам себи, по суштини непричастан. Личност Божија је носилац суштине и енергије; енергија је сила Божијег јављања и личног општења. Ово разликовање суштине и енергије прво у Богу па онда у човеку као његовој слици и прилици, представља основу византијско-словенске теологије, гносеологије и философије. То разликовање чини ову теологију и философију у неким кључним проблемима корелите

другачијом не само од хеленске философије, него и од Западне теологије, од времена Августина до дана данашњег.

Овај екстатичан карактер Бога и екстатичан карактер људске егзистенције је сама есенција православља као аутентичног хришћанства. С правом је св. Григорије ово разликовање између суштинске и енергије у Богу називао једином надом за човека. Јер се само тако премодификује онај онтолошки хијатус између нествореног и створеног.

Ми данас, обнављајући ову стару задужбину цара Душана, обнављамо себе, своје памћење, а и више од тога — свој идентитет. Архитектура храма јесте сведочанство икарнације другог лица Св. Тројице — Бога Логоса. Имајмо на уму да су православна уметност и архитектура саставни део православног *Lex credendi* — правила вере, а истовремено и православног *Lex orandi* — правила молитве. Свети Архангели су, као и други православни храмови, потврда библијских речи: „Сави небеса и сиће.“ II сам, 22, 10.

25. XII 1993.

Горан Раденковић

БОРБА ЗА БЛАЖЕНСТВО

Сваки човек који је живео на овом свету желео је да буде срећан. И јавко не може да та осуђује што је имао такву жељу, она је потпуно нормална. Али, да би постао срећан и задовољан, потребно је да човек најпре оствари неки циљ у животу који може да га усређи и задовољи. То је циљ у којем он види смисао свога живота, и за њега се бори, у границама личних могућности и спољашњих услова. Неки сматрају да би били срећни када би постигли каква висока положаја у друштвеној хијерархији, и готови су да за то жртвују сву своју енергију, здравље, лични одмор и сласти живота, понекад постављају породицу или, што је још горе, жртвују и друге своје циљеве. Неки би били срећни само ако би постали славни спортисти, политичари, научници, уметници, и томе слично. Има и таквих који би највише волели да стекну репутацију светитеља, добротора и усређитеља човечанства. Али изгледа да је највише оних који се боре за богатство и удобности овога живота. И, на крају, велики број људи не успева да оствари ни један од свих циљева које шабројасмо а које су себи можда некада постављали, које је живот разбио, али који и даље желе да на неки начин осете срећу и задовољство, па се сада предају кратким и лакшим тронуцима среће уз вино, жене и музику, сматрајући да им је још само то остало.

Но да ли је човек заиста срећан када и оствари неке од горе наведених циљева?

Јеванђеље Христово друкчије учи о људској срећи и ставља пред нас један други циљ. Не може човек да буде срећан чак и „ако сав свет волије а души својој науди“ (Мт. 16, 26). Јер прави непријатељ среће, којег се треба бојати, није ни широмаштво, ни незнатност положаја који имамо у друштву нили заборављеност од људи и историје. Оно што заиста може да нас учини несрећним, и у овом животу и у вечности, јесте грех. Грех је увео немир, болест и смрт у овај свет, све је на земљи поремећено њиме. Грех ствара горчину од живота, гасећи и оно мало земаљске среће коју успемо да остваримо, а понекад терајући човека да, упркос своме високом положају, слави и богатству, сам себи одузме живот, и заувек се лиши свега тога. Не може нам овај живот бити много пријатан па дуже време и ми нисмо постојано срећни све докле док не престанемо да грешимо. Иако може да буде сладак за неко време, грех се на крају неминуљиво покаже као погрешна храна, која убија грешника.

Зато Господ Исус Христос своју проповед почиње речима: „Покајте се, јер се приближило Царство Небеско“ (Мт. 4, 17). У овом позиву садржане су две ствари: борба против несреће и борба за срећу. Спаситељ ставља Царство Небеско за циљ људског живота и подвига. Царство Небеско је и тема његове проповеди: „говораше им о Царству Божијем“, каже јеванђелист (Лк. 9, 11), а и сам Спаситељ изјављује онима који су га пратили: „И другим правдима треба ми благовјестити о Царству Божијем, јер сам на то послан“ (Лк. 4, 43). Многе његове параболе посвећене су истој ствари. Да наведемо овде само две од њих, из којих се јасно види да је Царство Небеско највећа вредност људског живота:

„Царство Небеско је као благо сакривено у пољу, које нашавши, човек сакри и од радости своје отиде и све што има продаде и купи поље оно. Још је Царство Небеско као човек трговац који тражи добра бисера. Па кад нађе једно многоцјено зрно бисера, отиде и продаде све што имао и купи га“ (Мт. 13, 44—46).

Човек се радује Царству Небеском и када га добије, његовој срећи нема краја.

За улазак у Царство Небеско потребан је један посебан начин живота, непознат љубитељима земаљске среће, и разликује се од свега онога што они раде. Правила тог живота Спаситељ је најсажетије изложио у својој познатој беседи на гори у облику девет блаженских заповести. Овако оне гласе:

„Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство Небеско;

Блажени који плачу, јер ће се утјешити;

Блажени кротки, јер ће наслиједити земљу;

Блажени гладни и жељни правде, јер ће се наситити;

Блажени милостиви, јер ће бити помиловани;

Блажени чисти срцем, јер ће Бога видјети;

Блажени миротворци, јер ће се синови Божији назвати;

Блажени прогнани правде ради, јер је њихов Царство Небеско;

Блажени сте кад вас узасрамоте и устрогонс и реку на вас сваке рђаве ријечи лажући, мене ради.

Радујте се и веселите се, јер је велика плата ваша на небесима, јер су тако прогнали и пророке прије вас“ (Мт. 5, 3—12).

У блаженским заповестима Спаситељевим садржаја је ова хришћанска етика. Оне репулишу човеков однос према Богу, ближњима и према себи самоме. Не би било правилно појединачно блаженства називати врлинама, јер то сужава њихов појам. Боље је казати да су то правила новог живота у Христу. Свака блаженска заповест захтева читав скуп врлина а циљ јој је да постигне ове врлине без остатка, па и самога Христа. Иако овака заповест појединачно води човека у блаженство, оне су ипак упућене једна на другу, заједно представљају једну

целину и изложене су логичким редом који одговара правилима духовног узрастања. Као у подизању куће, и овде се почиње од темеља и иде се у висину. Свети Григорије Ниски налази прабраз блаженог живота хришћана у визији старозавјетног патријарха Јакова, када је овај видео лествицу која је од земље узводила на небо, и по којој су силазили и узлазили анђели, а на врху ње беше Бог. Тако и онај ко живи по блаженским заповестима пење се на небо, ступа у најближу заједницу са Богом.

Сада нам се поставља једно од најтежих питања: како да испуњимо Спаситељеве блаженске заповести? Нису ли оне за нас сувише тешке, јер ми често не испуњавамо ни старозавјетне заповести Мојсијевог декалога. А колико се овде више тражи него у декалогу! Старозавјетне Господ узворава на оно што не смеју чинити, а нас упућује не само да се уздржавамо од греха, него и да постанемо савршени (Ср. Мт. 5, 48).

У старој грчкој философији од човека се захтевало да сам, онаком своје воље, без икакве помоћи Божије постигне врлину. За велико чудо, такав став налазимо и данас на „хришћанском“ Западу, не само међу философима него и у јеретичком хришћанству. Старо искушење да се заобиђе Христос победило је западно хришћанство. Човек је тамо и даље усамљен, препуштен сам себи, као да Христос није дошао ни долазио или, ако је долазио, онда као да није до краја обавио свој задатак, јер је и даље остала провалија између Бога и човека. Нема сумње, са оваквим схватањима човек никада неће моћи да испуни Христове заповести.

Православна етика има одговор на наше питање. Решење се састоји у томе што је православни морал христосцентричан, сав извире из Христа и то не само из његове науке него из целе његове богочовечанске Личности, из његовог дела, од вапљења до смрти и васкрсења, и оног што Он данас чини у Цркви. Христосцентричност православног морала треба схватити у духу халкидонског догмата. У Христу је савршено остварено јединство божанске и човечанске природе, њихово међусобно општење и прожимање, при чему је човечанска природа потпомагана и обожена је од стране Божанства. Али није остало све на томе, прожимање и општење божанске и човечанске стране Христос није остварио само за себе, него се то сада простире на целу Цркву, јер је Црква Тело Његово, живи у Ипостаси Бога Логоса. Зато „оно што се односи на Цркву односи се и на Христа и оно што се односи на Христа односи се истовремено и на Цркву Његову“ (Еп. Атанасије Јевтхиј, „Трагање за Христом“, стр. 180). Ето како је у Цркви могу преображај човека, његово раширење у врлини, „у човека савршену, у мјеру раста пуноће Христове“ (Еф. 4, 13). Све то Христос чини у њему. По речима Св. Симеона Богослова, Христос постаје у сваком вернику „сила разумности, моћ знања, снага премудрости, власт праведности, и темељ љубави према

Богу и људима; Он постаје енергија сваке свете заповести и божанске воље, и разумно и природно одвраћање од сваког зла и греха и страсти и злобе" (Беседа 13).

Према томе, испуњавање блаженских заповести Христових могуће је нашим животом у Христу и Христовим животом у нама. И никако друкчије. Зато с правом каже Еп. Атанасије: „Сав проблем за човека састоји се у томе: да се нађе у Христу и да не отпадне од Христа, да се не одвоји од Њега“ („Трагање“, стр. 120). У томе је сав програм хришћанског живота. А на који начин пребивамо у Христу? За то су потребне две ствари: учешће у Светим Тајнама Цркве и личним пошвиом у борби са грехом и у испуњавању Божијих заповести, у којима је такође присутан сав Христос.

Испуњавање блаженских заповести уводи човека у Царство Небеско. Он је водио тешку борбу и успешно је завршио. Сада, када је стигао овоме циљу, он заиста има зашто да се радује. Радост је природна за Царство Небеско, за које и Апостол Павле вели да је „праведност и мир и радост у Духу Светом“ (Рим. 14, 17). Спаситељ је употребио још израженију реч „блажен“, која означава врхунац радости, која нема ништа са соби слично на земљи. Блаженство је натприродно, божанско осећање савршенства, које се да је и човску због његовог учешћа у божанском животу. Очигледан доказ за то дају нам Христови ученици Лука и Клеопа, који после сусрета са васкрслим Господом изјављују: „Не гораше ли срце наше док нам говораше путем и док нам објашњаваше Писма?“ (Лк. 24, 32) иако раније нису препознали да је то био Христос. А Ап. Петар када је доживео преображење Христово на гори Тавору, и учествовао у слави Његовој, заборавио је да ускоро морају да напусте то место на вели: „Господе, добро нам је овде бити; ако хоћеш да начинимо овде три сјенице: теби једну, и Мојсију једну, и једну Илији“ (Мт. 17, 4). Блажен је сваки сусрет са Господом Христом, и онај у Светим Тајнама и овај у заповестима Његовим. Али природа блаженства не може се описати људским речима, јер „што око не видје, и ухо не чу, и у срце човјску не дође, оно припреми Бог онима који га љубе“ (1. Кор. 2, 9).

протосинђел Атанасије Ракита

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

ГОРКИ ПЛОВОИ

„Бог се не да ружити“ (Гал. 6, 7).

1. Проблема покрштавања деце и одраслих у садашњој Хрватској, о чему се сад у току овог рата мало говорило па заћутало, јесте плата љама који нисмо држали како треба до чистоте своје вере. Тамо су, по изјави самих свештеника, 80% кумова на крштењу ориске православне деце били римокатолици (Хрвати), што је противно духу канона и учењу Светих Отаца.

Сада је Бог допустио да та деца, која су по нашем допуштењу и пристанку (из ко зна каквих побуда и разлога), имала кумове католике, и сама ситом (под шрипском) постану римокатолици.

2. Побивали покољи у Босни у овом рату између све три зараћене стране, наступили су непосредно после „заједничких“ молитава све три вере у богомољама све три верске заједнице (православне, римокатоличке и муслиманске), са благословом и уз учешће највиших верских представника њихових.

Није ли то ипак праведна, иако за нас строга, опомена Божија да се „Бог не да ружити“?

* * *

Говорећи о штетности заједничарења Истине и лажи, Светлости и таме, Праве вере и лажне, свети Владика Николај у своме Охридском Прологу под 22. септембром у созерцању каже:

„Да созерцавам гнев Божији на цара Јосафата (II Днев. 18—20), и то:

1. Како се Јосафат здружи са богоодступним царем Ахазом, и за мало не погибе;

2. Како се опет здружи са царем Охозием који чинише безакоња, и како имаде велику штету;

3. Како Бог не жели, да се верни везују с цеврницима.

Гнев Божији некад се пројављује одмах, а некад и после неколико година, као што је био случај са Јосафатом.

У нашем, пак, примеру: у питању хрватског случаја, Бог је био дугогтрпљив, а у босанском — одмах је одмаздио.

Како некад, тако и сада: лажни пророци лажно саветују, и оправдавају такве односе које „Бог не жели“. Такви мрзе на праве слуге Божије (као што беше пророк Микеј), који сеprotивне њиховим поступцима.

Јуј син Анашијев, видјелац, рече Јосафату: Безбожнику ли помажеш, и оне који мрзе на Господа љубиш? Зато се подиже на те гнев Господњи (II Дн. 19, 2).

+ Еп. Артемиде

УРЕДНИШТВУ ЧАСОПИСА „СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР“

Поводом примедби, на речи које сам употребио, да смо „сви деца Божија“, изнетих у Вашем часопису (бр. 4/1993), да би се оне саопстале јасније, молим Уредништво да у идућем броју свог часописа изнесе следеће.

Већ у Старом Завету, на првим страницама књиге Постања, види се да се људи називају синовима Божијим (1 Мојс. 6, 2). На другом месту Господ назива синовима Својим цео народ Израњљски (2 Мојс. 4, 22). Пророк Давид у Псалтиру износи реч Божију: „богови сте и синови Вишњег сви“ (Пс. 81). Али неки међу њима нису се показали достојним те части, „не познаше пути разумете, ходе у тами“, те их Господ прекореваше и опомиње: „Докле ћете судити неправо и гледати на лица грешника?... Избављајте убога и ништега, из руке грешника отимајте га“ (Ст. 5, 2, 4).

Још тежи прекор недостојним синовства Божијег упућује пророк Исаија: „Чуј небо и слушај земљу, јер Господ казаше: Синове родих и поцидох, а они ме одбацише“ (Иса. 1, 2). Због тога, казује даље пророк, снаћи ће их несрећа и ропство, али и спасење у доба доласка Спаситеља и Његовог дела спасења људи.

Апостол Павле говори о два синовства упоређујући их са два сина патријарха Аврама, Исмаила од робинје Агаре и Исака од слободне, Саре, који по Божијој одлуци нису истог достојанства, син робинје неће имати наследства са сином слободне (Гал. 4, 22, 30). Апостол објашњава да је ту реч о два Завета, један од горе Синаја, а то је Агара, који раба за робовање; а други је Горњи Јерусалим, слободан и мати је овима нама (Ст. 24—26), те поручује хришћанима: „Тако, браћо, нисмо деца робинје, него слободне“ (Гал. 4, 22, 30—31). Онда опомиње ове нас да будемо по благодати искреши синови Божији, јер је Бог зато и послао Јединородног, по природи Сина Свога „да примимо усновљење“, па наставља: „Тако ниси више роб него син, ако ли си син и наследник си Божији кроз Исуса Христа“ (Гал. 4—7).

Свакако, дакле, да роб греху не може имати исту част са слободним од греха, те је јасно да би изједначавање наведена два синовства било криво схватање и тумачење Еванђеља, и да, после васкрсења и вазнесења Господњег, „сваки који одриче Сина, ни Оца нема, а који признаје Сина, има и Оца“ (1 Јов. 2, 23).

У овој ствари, треба имати у виду да васкрсли Господ назива Својом браћом не само Апостоле, него и све паћенике и страдалнике у овом свету (Мт. 28, 10; 25, 40). Још и ово. Да

наше обраћање људима као браћи ко Богу увек је у потенцијалном смислу, да између могућности да то буду, али да ли ће ту могућност и остварити? Па и хришћанима, да ли ће као искрени синови и кћери Божије, и они и ми, одржати се до смрти? Јер само ко издржи до краја тај ће се спасти (Мт. 10, 22).

Сипледајући страдање народа у грађанском рату у Босни и Херцеговини, све уморене и понижене и пред Богом и пред људима, особито оне најнемоћније и најневештије, не само међу Србима, него и Хрватима и Муслиманима, и говорећи о томе са жаљењем, да ли сам то чинио из лозе и жолје да себе, српски народ и Православну веру прикажем пред светом бољим него што јесмо, као што ми поједини Хрвати и Муслимани приписују; или то чиним из жеље да испадном широкогруд, да се ником не заморим, прецуптам субену свих људи добре воље, а коначно суду свезнајућег и Сведицећег Бога. Знам само да ће нас Господ, на суду Његовом праведном, оцењивати према томе како смо саучествовати и поступали према Његовој „лајманској браћи“, па се трудим, ако писам узрастао до љубави, макар да чиним по дужности колико могу, да се не бих напиао на страхи оних којима ће Праведни Судија рећи: Идите од мене проклети... Трудим се да то свахте и сви верни и да у томе правцу упуте свој живот и поступање.

Да ли су пак моје речи далеко пре политичке изјаве него исповедање вере, остављам да то процене они који имају више политичког смисла него што га имам ја. И онима који не сматрају да је „политика све“, што год човек каже или учини, него за које важи принцип Св. апостола Павла: Ако једете, ако пијете, ако шта друго чините, све на славу Божију чините (1 Кор. 10, 31) и који и у политици тако поступају.

Патријарх Павле

+ *Kalme*

РИМСКИ ЕКУМЕНИЗАМ

Суштина његова: Мајка, Римска Црква раширених руку чека да јој се врате у наручје заблудели синови — одољна браћа.

То основно учење и веровање Рима забележио је и овесковачио фото апарат на ова три снимка — три сусрета, где папске руке *обавезно* долазе споља које примају и грле Васељенског Патријарха.

Да ли им они свесно иду у наручје?

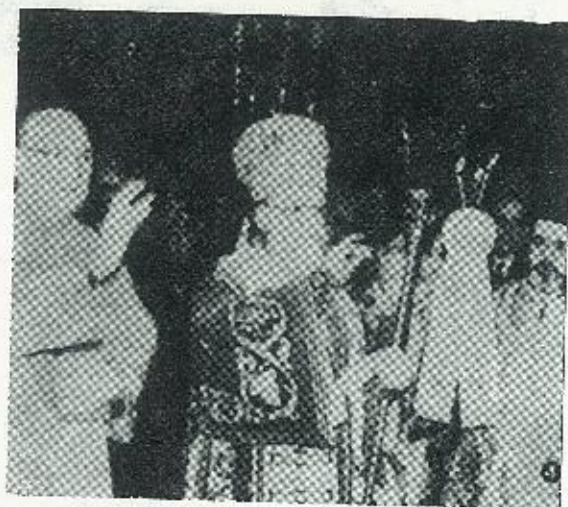
После свега овога, куда даље?
(+Еп. Артемије)

Цариград 30. XI 1992. г. Патријарх Вартоломеј и кардинал Касини.

Патријарх Димитрије и папа Јован-Павле II.

*Недопустив чин заједничка молитва
и благосиљање православне пастве.*

*Јерусалим, 5. I 1964. г. Сустрет Патријарха Атинагоре
и римског јересијарха папе Павла VI.*

ИСТОРИЈА

ЛИЧНА БИБЛИОТЕКА
Дрх. Науи

МАНАСТИР СВ. ТРОЈИЦЕ — РУСЕНИЦА

Наднео се манастир над Метохијском области, као соколово гнездо и помно прати вокове и догађаје који остају записани или доживљени и никад више поменути. Све се то некако тајанствено и мистично повезало и не дозвољава да наша рационалност продре дубље у прошлост — у истину настанка ове Свете обитељи и оних који су овде провели своје животе у подвигу, молитви, посту и сталном бдењу стражњи над собом и над животима оних који су им били поверени. Натасни снаге у Господу и Господом вођени, поживеле овде и већто све трагове уклонише да поколења која долазе само наслеђују како је било и ко је све овде могао провести свој живот. Нит је прекрштута огњиште је разорено, светиња остаде без својих оданих служитеља а непријатељ покушава да савки траг избрише. Уз помоћ Господњу полако се скида veo заборави и открива се истина.

Манастир се налази на обронцима Шар-планине, тачније на планини Русеници или Русиници,¹ или на висоравни у подножју планине Доње Ликопољане. Источно од Призрена око 3—4 сата хода,² а око два километра јужно од села Мушутинца.³ Јужно од манастира повише у брду је и једна испосница која је сада у народу позната под називом Русеница, а источније од манастира се налази колонија Матоских испосница које су временски повезане по настанку, са самим манастиром.

Података о тачном времену градње, ктитору или градитељу нема. У време велике сеобе Срба под Арсенијем III Чарнојевићем, братство је напустило манастир илазећи се одмазде од Турака, оставивши једно двојицу монаха да брину о манастиру.

Предпоставља се да је манастир настао у XII или XIV веку. Показатељи су архитектура, материјали којим је грађен

¹ Др Рсла В. Катић, „Објашњење назива „Русеница“ манастира Св. Тројице код Призрена“, „Гласник-службени лист С П Ц“, Београд, март 1984., стр. 68.

² А. Ф. Гилфердинг, „Путовање по Херцеговини Босни и Старој Србији“, Сарајево, 1972, стр. 197.

³ П. Костић, „Црквени живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку“, Београд, 1928, стр. 144.

и начин грађења. А постоји могућност да је из ранијег времена. Да је припадао кололији испосничких келија анархоретског начина живота Подговорске области Коришке испосничке кололије.⁴ Видна улога манастира је била и његов значај у тим вјековима због преписивачке школе која је радила, а докази су по многим књигама.⁵ У троблику стоји текст: паписих прочитих сију книту а зъ Їеромонах Харитон мца маја 1603 г. Из записе у Прологу се види да је манастир био активан до 1681. год. и предпоставља се да је напуштен око 1690. год. Братство се бавило и иконографијом.⁶ Јер пратова још увек постоји, само треба све пронаћи и објавити.

У манастирском каталику (поменнику) је уписана година 1465, и имела приложника са разних страна, али недостаје десетак првих страна у којима су уписана имена владара, епископа, и ктитора који су помагали и подизали манастир.⁷ За време Бугарске окупације, из касе цркве Св. Борба у Призрену, поменик је узео митрополитски намесник Стефан Караџанов из Белгса и однео.

Призренски митрополит Исаија Туцак је посетио Мушутинце 1731. год. и није био дочекал од народа, што говори да је време било веома тешко. Митрополит је посетио и манастир али га је нашао у рушевинама и запустелог, манастир је тада предат игуману ман. Св. Марка да буде управитељ и наставник у њему а овај им постаје скитом и метохом. Из тога времена нема података ко је све био у манастиру. Игуман Аксентије Андријевић (†1825) је по казивању његовог брата Симе Игуманова, оставио 200 дуката калуђеру Дионисију (Гудиди из Призрена) за обнову манастира. У тим временима је било тешко добити одобрење за поправку и обнову манастира. Игуман Дионисије је успео то 1829. год. да оствари код Махмуд паше Ротула и Синан паше. Игуман Дионисије почиње са опоравком манастира 17. августа (Св. Митрон) 1836. год. Те године се и прилике у Призрену мењају јер је за управитеља дошао Махмуд паша Тракалија. Месец маја 1837. год. митрополит Анастасије је осветио обновљени храм, који је био скромних димензија: дужине 5 метара ширине 3 метра и висине 4 метара. При изградњи је помогло Српско Правитељство.

Игуман Дионисије прелази у ман. Св. Тројицу ради бољег вођења послова и радова приликом обнављања цркве, и уз саму цркву подиже једну просторију 2 x 2,5 метара у којој је живео, а порушена је 1903. год. Братству су се причислили јеромонаси Се-

⁴ М. Ивковић, „Неколико средњовековних споменика Коришке Горс код Призрена“, „Старине Косова и Метохије“, књига IV—V, Приштина, 1968—1971. стр. 322.

⁵ „Задужбине Косова споменици и знамења српског народа“, Призрен-Београд, 1987. стр. 302.

⁶ Исто, стр. 489.

⁷ П. Костић, „Црквени живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку“, Београд, 1928, стр. 156.

рафим (Милошеввић) и Акакије, и почиње активан манастирски и духовни живот. Заступа игумана Дионисија је била и у селу при изградњи школе и довођења учитеља, кога је манастир плаћао 400 гроша годишње. Земљу и игуму који су припадали манастиру игуман је морао да одкупи од владарика који су је присвојили око 300 хектара. Браћа Десићи из Мушутинца су поклањали манастиру посебну ниву звану Јаловац и било је тада преко десет хектара обрадиве земље.

16. августа 1846. године се упокојио архимандрит Дионисије, пожртвовани старешина, заштитник и обновитељ манастира и живота у њему. Митрополит Игњатије је за постављање новог старешине тада од манастира наплатио 2000 гропа и довео за старешину Хади Макарија који није остао дужи у манастиру као старешина. 1849. год. је коначно постављен Серафим, чијим трудом је манастирска црква продужена и добила данашње димензије. Саграђена је зграда на источној страни цркве и збојник. Јеромонах Јеротеј (Чекрић) је ишао у Србију и сакупио прилог од 100 гропа, коме су додали још новца и купили једну кућу у Призрену и претворили је у метох. Игуман Серафим је имао значајног удела при обнављању цркве Прсовете Богородице Одигитрије у Мушутинцу 1856. год. Братство су тада још сачињавали Самуило, Никодим, Петроније и Теофило. Крајем 1857. игуман Серафим је оклеветан код митрополита Мелетија, и овај је удаљио из манастира и одузео старешинство Серафиму. На молбу Руског конзула Сученка, Серафим је враћен у манастир, све то га је потресло и он се упокојио 30. јуна 1860. године.

Митрополит Мелетије није хтео да одмах постави за старешину јеромонаха Теофила него поставио за татора Младена Чемеркића. 1861. год. је постављен Теофило за старешину, и скономски је тада ојачао манастир, на јужној страни је подигнута зграда у дужини од 40 метара, а ширине 8 — 9 метара. У доњем делу су биле стаје за стоку а горе је било 24 просторије које су Призренци користили и долазили по месец дана живећи ту као у санаторијуму. Због интрига Призренских чорбаџија митрополит 1872. г. премешта Теофила за пона у Призрен Цинцарима. Удовог свештеника родом из Дворана Јована Поповића поставља за старешину, који поживе до 1876. године.

Манастир Св. Тројице се тада поново предаје у руке игуману Св. Марка Петронију, који покушава да обнови школу у манастиру. Св. Тројице. Због мало полазника трајала је само једну годину. У манастиру је био један искушеник који је замонашен под именом Кирил, као јеромонах је послужуио три године и отишао је у манастир Високи Дечани. Од 1883. до 1900. г. је долазио јеромонах Никодим. Године 1896. се манастиру старешина ман. Српског подворја у Москви архимандрит Хади Јанаџије Митровић.

У богослужбеном јеванђељу, које је дар Руског конзула, 1903. г. је потписао и примио јеромонах Доситеј Ристић.

Године 1909. причистио се манастиру Хиландарски јеромонах Хади Севастијан Лукић-Сарић, тих, смирен који пострада мученички. У Топличком крају је бучнују устанак 1917. г. у време Бугарске окупације, под Димитријем Димитријевић (свештеник), који бежећи навраћу у манастир дан два да одмори на путу за фронт. Бугари су похватили све учеснике и нашли у њиховим бележкама куда су проишли и где су одмарали или ноћили. Због тога је био одведен и Хади Севастијан и стрељан, мада није био присутан када су устаници били у манастиру.

У „Шематијуму источног православне Српске патријаршије“ по подацима из 1924. год. (Сремски Карловци 1925. год.) се види да манастир нема старешину а вероватно ни братства. У том периоду је по традицији манастир имао своје тудоре који су водили бригу о манастиру и имовини. У протоколу Епархијског црквеног суда Рашко-призренске епархије 15. децембра 1930. год. се помиње као приаремски старешина јеромонах Митрофан Гачић, кога у истој књизи раније налазимо као сабрата манастира Довича.

У почетку II светског рата манастир је био опљачкан од стране шпигтара, сва стока је ноћу отерана а чувар је убијен. После тога је дошла монахиња Матрона,⁸ и манастир је од тада па све до 1992. год. био женски, уз мењање неколико игуманија. Матрона је била до 1953. г. затим Евпраксија до 1957. г., па се враћа Матрона и бива до 1963. г. када је преузела старешинство монахиња Иларија и била са својим сестрама у манастиру до 11. августа 1992. г., када је предата манастир јеромонаху Рафанту. Од тада се обнови манастир са мушким монаштвом, и Господ благослови труд и молитву грешних, и умножи и ову свету обитељ.

Јеромонах Рафанто

РАНОХРИШЋАНСКИ ПИСАЦ СВ. ИГЊАТИЈЕ БОГОНОСАЦ у старој српској књижевности*

После еванђелисте Јована Богослова, св. Игњатије Богоносац, познат и као Антиохијски (умро око 110 г.) свакако је један од најстаријих писаца хришћанске свеготоачке пјомениости, заступљене у преводима старе српске средњовековне књижевности. Из скале писана „апостолских отаца“ св. Игњатије је други по реду, и ако би требало трагати за старијим писцем онда би се ваљало позабавити присуством дела и култа св. Климента Римског (епископ између 92—101). Питање проучавања српске преводне средњовековне књижевности мора постати императивно начело наше медијалистике уопште, јер је то једини пут и начин да се брижљиво утврди што већа група извора који сведоче о стварним узорима старих српских књижевника, уметника и уопште духовног фонда из којег је стварана стара српска духовна култура.

За проучавање историје српске средњовековне књижевности било би од велике користи имати прецизан увид у рукописне фондове, као и стару штампану књигу светогорских манастирских збирки. Зашто баш светогорских? Ако се зна да је најважнији и највећи српски преписивачки и преводилачки центар био у светогорском манастиру Хиландару, и да је највећи број грчких протографа и каснијих преписа светогорске монашке провенијенције, управо ту преводен на српкословенски, онда је јасно зашто је потребно истраживачу пажњу концентрисати на ове збирке. Такође, данас је сасвим евидентно да је светогорски духовни и културни утицај на Србију био основни и пресудан за обликовање основних смерова и афинитета српских оригиналних стваралаца и преводилаца. На основу увида у Ламвросов грчки каталошки опис светогорских рукописа, види се да је без потпунијег или потпуног описка појединих манастирских збирки рукописа немогуће поуздано констатовати присуство дела писца св. Игњатија Богоносца у светогорској рукописној и монашкој духовној традицији. У будућим истраживањима ових збирки од посебне важности би било истраживање хагиографских рукописа или хагиографске књижевне жанрове, јер су ту посебно важни: жанрови пролошки житија, мученија, панегирици и др.

⁸ „Задужбине Косова споменници и знаменја српског народа“, Призрен-Београд 1987, стр. 786.

* Саопштење са научног скупа „Наша књига и књига у нас“ — спомен Стојану Нолаковићу, одржаног у Шапцу 1990. г.

У овој фази истраживања, увид у дело св. Игњатија Богоносца у старој српској књижевности вршио сам на основу рукописне збирке Народне библиотеке Србије. При томе сам имао у виду стање других српских рукописних збирки, као и збирки бугарских и руских рукописа. На овом послу коришћена су углавном сва позната издања сводних каталога и описа словенских рукописних збирки.

Прве податке, али кратке, о св. Игњатију Богоносцу даје писац Поликарп Смирски у своме делу „ПОСЛАНИЦЕ ФИЛИПЉАНИМА“. Међутим, највише их примамо из дела Евсевија Кесаријског (4. век) у делу „Црквена историја“. Он вели да је Игњатије био други по реду антиохијски епископ и да је за време императора Трајана (98—117) из Сирије депортован у Рим где је и мученички скончао око 110 године. О Игњатијевом пострадању писали су и Ориген (185—253) и блажени Јероним. Овај последњи пише да су његове мошти пренете из Рима у Антиохију. Такође, о мотиву и начину његове смрти постоји и пет извештаја насталих у каснијој традицији (IV или V век). Православна црквена традиција узима 20. децембар (по старом календару) као датум Игњатијеве смрти.

На основу патролошког текстолошког увида у списе св. Игњатија Богоносца, утврђено је да познате посланице овог аутора припадају трима редакцијама. Седам посланица које наводи и Евсевије Кесаријски Ефесцима, Магнезијцима, Тралијанцима, Римљанима, Филаделфијцима, Смирњанима и смирнском епископу Поликарпу (умро 156 г.), данас су сигурно дела неоспорног Игњатијевог ауторства.

Агиолошки мотиви житија и Богословски списи св. Игњатија Богоносца ушли су у српску књижевност преко прозе хатнографске и песничке литургијско-химографске жанрове: мученија, анагирике, пролошког житија, службу итд. Дакле, пред нама је писац чији су живот и дело димензионално присутни у старој српској књижевности: у оквиру агиолошког литургијско-химографског и хатнографског култа и као преводно дело аутентичног Игњатијевог ауторства које припада фонду празних богословских састава који су битно определили свето-предањски етос ромејског и касније православно-словенског учења цркве.

Најстарији рукописни текст фонда НБС у којем налазимо агиолошки мотив житија св. Игњатије Богоносца припада књижевном жанру службе светоме, које се налази у Братковом минеју, и то оном делу рукописа који потиче из 1234—1243. године (РС—647)). Елементи службе светоме у овом минеју комбиновани су са главним Господњим празником „Предпразднство рождества Христовог“ који се слави такође 20. децембра. Служба је компонована са Предпразднством, које је од 11. века, према Евергетидском типiku, трајала 5 дана. После 3 стихире на „Господи возвах“ посвећене Предпразднству следи стихира светом Игњатију 4. гласа „Богоносец нарицајом...“ У овој стихири свети се слави као богоносни философ, тј. богослов који је

својим животом и учењем просветио душе верних, тј. свих чланова Цркве. Ову стихиру саставио је песник Анатолије Солунски из 9. века. На л. 229' налазе се 3 стиховне стихире посвећене светом. Посебно је значајно тумачење и садржај прве стихире (глас 8) „Богоносче Игњатије...“ Заправо, ова стихира представља надахнуту парафразу 4. главе „Посланице Римљанима“ св. Игњатија Богоносца. Основна Богословска и поетичка вредност ове главе садржана је у речима: „Ја сам пшеница Божја: нека ме самелу зуби зверова, да бих постао чист хлеб Христов (превод — М. Л.). Реч је о алегорији библијског књижевног карактера где је основни богословски мотив свхаристијски хлеб, а свраристија (благодарње) се схватала као симбол Вскрсење, Царства небеског и Преображења, тј. космолошког пресмишљавања и пресаздавања старог човека у нову Богоподобну твар. Ово је тип скраћене службе Предпразднству комбиноване са елементима службе светом. На л. 229' почиње канон „Предпразднства“, али нема комбиновања са каноном светог.

Други примерак фонда НБС (И 8) где налазимо мотиве култа светог Игњатија, јесте штампани примерак Саборника (Празнични минеј) Божицара Вуковића из 1536—38. г. На л. 153' до 160, свештине К. (20) [2—8], затим Кâ, (21) [1л.], за 20. децембар налази се „Служба Предпразднства и спомен свештеномученика Игњатија Богоносца“. Ово је типичан пример складног компоновања и преплитања мотива службе Предпразднства и светом, са свим потребним химографским елементима и прописима развијеног богослужбеног типика. Коначно, у овом виду служба је ушла у каснију традицију фиксирану после Никонове ревизије богослужбених књига 1666/67. године. Штета што овом приликом нисам у временској могућности да изнесем резултате потпуније књижевне анализе свих елемената службе светоме, јер сам многе химографске мотиве прецизно идентификовао и утврдио изворну провенијенцију њихових мотива насталих на основу списа св. Игњатија. То су посебно односи на парафразе и дословне цитате који су у највећем броју инспирисани 4. и 7. главом „Посланице Римљанима“, Овакав приступ представља саставни део модерног методолошког поступка књижевноисторијским истраживањима овог жанра старе књижевности. Посебно ако знамо да се овим истраживачким поступком није до сада позабавила ни савремена православна неопатристичка наука. У сваком случају тиме би се проширио и круг патристичких писаца и дела светоотачког предања познатих у науци, јер је реч о ништа мање догматским и богословским списима писаним практичним и пригодним литургијско-химографским књижевним жанром.

Трећи рукопис НБС (РС—639) српске језичке редакције, под насловом Коришки пролог из 1573. године представља најстарији рукопис ове збирке у којем се налази житије св. Игњатија Богоносца. Предпоставља се да је рукопис писан за духовне потребе цркве св. Георгија, зване Руновића, у којој се налазило

седиште призренске митрополије. На л. 248' налази се цео садржај житија свештеномученика Игњатија. То је пример кратког пролошког житија са најосновнијим подацима из живота светог.

Панатирик грешног Дмитра из 1614—1625. г. (Рс 59) следећи рукопис у хронолошком следу ове збирке у којем се налази житије св. Игњатија Богоносца. Поред основних података из живота светог, као један од агиолошких културних и књижевних мотива наглашава се Игњатијево испосништво и молитвеност. То су основне претпоставке касније монашко исихастичке традиције житија, истовремено и потврда каснијег књижевног порекла овог житија. Да л. 490' у овом панатирiku наводи се „ПОСЛАНИЦА РИМЉАНИМА“ св. Игњатија Богоносца. Овај текст поредио сам са текстом из Хилаандара бр. 644 (Чти-Минеј) насталог око 1320—30. г. (фотографије из збирке НБС). У тексту рукописа РС-59 недостаје глава 10 „Посланица Римљанима“, док Хил. бр. 644 има пун текст од укупно 10 глава. Можемо сасвим поуздано рећи да се ради о две редакције превода, али се не може утврдити да нису у међусобној зависности. Наиме, млађа варијанта из РС-59 је у много чему слична старијој, с тим што су партиципске конструкције грчког оригинала много боље решене у старијој редакцији из Хил. бр. 644.

Најмлађи рукопис из збирке НБС у којем се по наслову препознаје спис св. Игњатија Богоносца је Зборник из 1779. године, писан језиком прелазног типа између славеносрпског и народног. Рукопис је настао као што видимо у XVIII веку, а према запису на Л. 1 налазио се у библиотеци Јосифа Јовановића Шакабнте. Иначе зборник је хетерогеног богословског и књижевног садржаја. Овај тематски зборник чини збирку покајничких богословских састана са делима Теофана Прокоповича (1681—1736) и Јована Рајића (1726—1801), као и практични свештенички приручник за вршење Свete тајне исповести. На крају рукописа налази се житије и уводни текст „Посланица Римљанима“ писца Игњатија Богоносца. Прва три састана представљају дела типична за богословску књижевност XVIII века, док је дело св. Игњатија Богоносца ушло у састав овог зборника са потребом да се књизи да ауторитет древности светопредавског изворног покајништва. Од Л. 109 под насловом Игњатије Богоносац налази се кратка посланица поучне садржине, која по своме духу и књижевном стилу врло потсећа на стил посланица св. Игњатија Богоносца. Међутим, на основу поређења које сам вршио са руског превода Игњатијевих Посланица утврђено је да ова посланица није Игњатијевог ауторства.

После тогоста ове посланице следи на истом Л. 109 „Житије свјатаго свјештеномученика Игнатиа Богоносца“. У овом житију има кратких референци из Игњатијевих списа: нпр. главе 4 „Пшеница Божија јесам...“, глава 5 „От Сирије даже до Рима, рече со звјерми борјусја на земли...“. На крају тог кратког житија даје се податак о мученичком скончању светог.

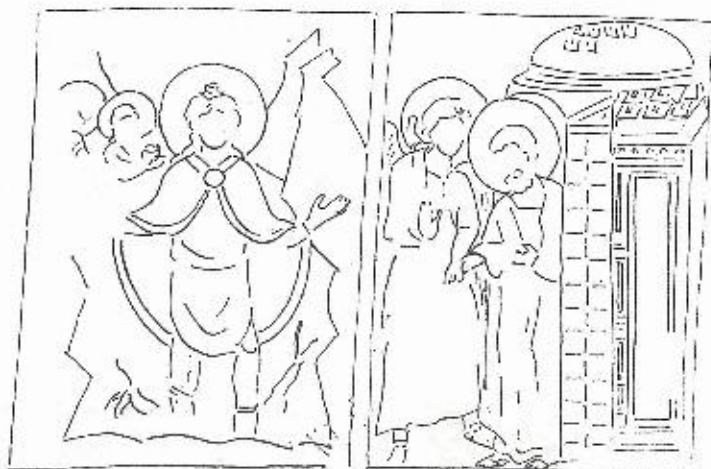
Сам чин и опис пострадања представља оно традиционално хагиографско место које је дало трајни агиолошки печат култу св. Игњатија Богоносца. Заправо, његово првобитно житије из „acta martyrum“, као и каснија хагиографска традиција представљају јединствен круг књижевног култа св. Игњатија Богоносца.

На Л. 109' почиње текст под насловом „К Римљаном послание седмое...“ Текст не припада глави 7 Посланице Римљанима, као што стоји у наслову текста, него је реч о уводном тексту којим почиње „Посланица Римљанима“.

У српску средњовековну књижевност дело св. Игњатија Богоносца ушло је као део обавезног програма једне типично културне, тј. литургијске књижевности, која је чинила овај нормални литургијски ниво културе српског народа.

Бакон Милорад М. Лазин

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ (19. 12. 1993. — 15. 02. 1994.)

1) Постало је већ традиционално да епископ Артемије своју крсну славу (светог Николу, 19. 12.) прославља у домаћој атмосфери са многобројним званицама. Ове године, та радост је била увећана посетом коју су учинили браћа Грци, дошавши са далеког Крита и доневши велику хуманитарну помоћ. Иницијатор и духовни носилац читаве ове акције био је митрополит Иринеј из места Хања са Крита. Велика љубав према српском народу покренула је Њега и његове пратиоце (међу којима је било више свештеника, председник општине, лекар, новинар, итд.) у Србију. И овде, у Призрену, Грци су доживели оно што су заиста прижељкивали. Благовремено већ обавештен народ, сакупио се ујутру 20. 12. 1994. године испред зграде Богословије св. Кирила и Методија и чекао да започне расподела помоћи. Митрополит и његови пратиоци лично су делили донету помоћ (већ онаковну у прикладне пакете) окупљеним грађанима. Један део намирница одвојен је за Богословију, за свештенство и монаштво у Епархији. Одлазећи, гости су обећали свој поновни долазак и нову помоћ за српски народ на Косову.

2) Само неколико дана након ове племените акције, у штампи и на радију отпочео је напад на Владика. У новинама неко је очигледно по диктату владајућих структура, написао како је Владика омогућио само члановима опозиције примање хуманитарне помоћи. Ово је неистина, очигледна свима који су присуствовали расподели помоћи.

Онемогућен да гласа на изборима (а што је све снимљено видео-камером), Владика је јавно протествовао, објавивши и снимак на телевизији. Разоткривена у својим манипулацијама, власт изјављује како је све ово унапред режирано, и да они, ето, не знају где њихов Епископ станује. Будући просто затриан лавином оваквих неистина и инклинација, владика Артемије је био принуђен да демантује ове изјаве као нетачне, у интервјуима Политици и Борби, који су и објављени у своје време.

3) Дане уочи Божића и сам велики празник Рождества Христовог, епископ Артемије провео је у Призрену учествујући у богослужењима и припремајући се за празник.

На други дан Божића у манастиру „Високи Дечани“ обавио је чин освећења ангимикса (укупно 20), у намери да у парохијским црквама и манастирима изврши замсну већ старих и дотрајалих.

4) Позив да учествује у дочеку православне Нове Године (у ноћи између 13. и 14. 01.), еп. Артемије није одбио; Али је поставио један услов: Да се у нову 1994. годину уђе са молитвом. Тако је и било.

У хотелу „Гранд“ у Приштини осим еп. Артемија присутни су били еп. Тимочки Јустин, Њ. К. Величанство принц Томислав Караборђевић, више свештеника и многи виђени људи Приштине. Десетак минута пре поноћи све се смирило и почела је молитва. Оба епископа читала су наизменично акастих Превостој Богородици. У беседи након молитве еп. Артемије истакао је као већина он нас у Н. Години очекује од Бога материјална, земаљска добра, а врло је мали број оних који се запитају: Шта Бог очекује од мене у Новој години? А Бог очекује да будемо бољи хришћани. Очекује да у нашем животу буде мање греха. Очекује да у нашем животу буде више добрих дела. Након поздравне речи еп. Артемије напустио је прославу.

5) После дочека Н. Године, принц Томислав Караборђевић остао је на Косову још 2 дана, обилазећи светиње и сусрећући се са народом. У току боравка на Косову, са својим домаћином, еп. Артемијем, посетио је најпре Богословију св. Кирила и Методија, затим Велику Хочу и Ораховац, манастир Високи Дечани, Пећку Патријаршију и Грачаницу.

6) Првих дана фебруара 1994. год. изашао је из штампе „Велики Требник“ на српском језику, књига на којој је еп. Артемије са сарадницима интензивно радио протеклих година дана. Књига је одштампана у Грчкој, уз велику помоћ грчког народа.

7) У ове дане почела се привођити остварењу и идеја која већ дуго времена постоји у кругу пријатеља и сарадника еп. Артемија. То је замисао да се у Београду отвори књижара и духовни центар манастира Хиландара, којег заступа и руководи посланима око књижаре еп. Артемије. Ова књижара, чији би задатак био да понуди Београду нове духовне садржаје, требала би да, ако Бог да, почне са радом већ у пролеће 1994. год. Локација ове књижаре јесту самом центру Београда, у Нушићевој улици бр. 5.

8) Много је већ писано и познато је свима колико је на Косову светиња и задужбина наших славних предака. Али можда није познато да се о њима често не води рачуна колико би требало, и да оне пропадају.

Приликом недавне посете цркви у Самодрежи (где је свети Кнез Лазар причестио војску пре одлучног Косовског боја), уверили смо се у каквом стању се налази. Црква је обновила после Првог светског рата и налази се у селу које је сада чисто шиптарско. И заиста Шиптари разваљују бетонску опраду постављену око цркве, кроз прозоре цркве габали су пушком и оштетили фреске. Фреска која се налази на спољашњем зиду изнад улазних врата, такође је оштећена хиџма из ватреног оружја.

Недалеко од Приштине, налази се гроб Милоша Обилића. До пре 2—3 месеца он је био сасвим запуштен, зарастао у коров, заборављен изгледа од свих. Тек од скора Завод за заштиту споменика је расчистио тај простор и почео да га уређује.

Ускоро, биће 2 године како је из манастира „Високи Дечани“ однешена ризница. Чак су и са иконостаса скинуте иконе, јер наводно нису сигурне ту где већ 700 година стоје. (Од тада кандила на иконостасу су угашена). Према сазнањима која имамо, од дана одношења читава ризница стоји скоро херметички запакована, без присуства ваздуха. Нико од највећих државних и црквених институција (осим игумана манастира „Високи Дечани“), није се од тада заинтересовао у каквом стању су те драгоцености, да ли су још увек на броју.

Јеромонах Симеон Вилловски

ЖИВОТ МАНАСТИРА рашко-призренске епархије

КОД СВЕТОГ ЈОАНИКИЈА ДЕВИЧКОГ

Крајем децембра прошле године догодила ми се велика радост, јер сам, по благослову епископа рашко-призренског Г. Артемија, отишао у манастир Девич да у овој светињи бого-служим за Божићне празнике.

Било је прошло много времена од мога заједног доласка у Девич и многе су се ствари у манастиру од тада измениле. Неке промене биле су скроз непријатне: умрла је игуманија мати-Параскева, а ускоро после ње и сестра Ефросинија, о чему је писао у претходном броју овог часописа. За новог старешину манастира изабрана је мати Анастасија, средовечна монахиња, родом из околине Ваљева, близу прослављених духовних центара манастира Ђелија и Љелића. Она је и од раније водила главне послове у манастиру, јер је блаженоупокојена мати Параскева дуго била болесна и немоћна. Док је мати Параскева била изразито екстравертована личност, о којој се често писало у новинама, као напр. чланак „Косовска битка игуманије Параскеве“ и сл., код мати Анастасије више је наглашена склоност према манастирској тишини, молитви и молчанију, стручна је за све манастирске послове и изванредно добро познаје црквено појање.

Код живота Светог Јоаникија је као и раније, ту нема промена. Њему непрестано прилазе побожне душе да се моле, болесни се лече и они који су оптерећени грехом и било каквим тегобама у души траже од Светитеља олакшање и одмора својој савести. Ево само једног примера. Појавише се једнога дана на манастирској кapiји тројица Шиптара римокатолика и рекоше да у колима имају умоболног младића, кога су довели код Светог Јоаникија да га он излечи. „Поведите га!“ — велим им ја. „Али он је много опасан“, рећи ће један од њих, „ми смо га везали. Да ли да га понесемо свезана или да га одрешимо?“ Казао сам да га одвезу и поведу. И показало се да су се ови људи с разлогом плашили да га одреше, јер се младић ујорно отимао из њихових руку, и, када је ступио у цркву, замахи-вао је ногама не би ли штогод претурнио. Али приближавајући се кивоту Светог Јоаникија, постајаше све мирнији. Севши поред Светитеља, заплака као дете, и после извесног времена савим се умири. Тај младић, за кога рекоше да се зове Иљез, понашао се сада пред нама потпуно нормално и када су одла-

зили, нису га више водили. То сам ја видео, а како је младићу било касије то не знам.

Манастир Девич пружа све потребне услове за духовни живот душама жељним монашког живота и спасења. Ту имају сигурну заштиту Светог Јоаникија, који је то место осветио својим подвизима, и не престаје и даље да се моли за свој манастир и за све оне који у њега долазе. Манастир Девич је одвојен од света, слободан од туриста, у њему царује мир. Срећна је околност за манастир и што има такву игуманију, посвећену духовном животу и вођењу својих сестара путем веч-ног спасења.

протосинђел Атанасије Ракита

МЕЂУЦРКВЕНА ХРОНИКА

НАПРЕДАК ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У АЛБАНИЈИ

И поред бројних тешкоћа и сметњи, првенствено од атеиста и муслимана, Албанска православна црква успела је да постигне великим трудом успостављање нормалног живота како у епархијама тако и у парохијама. Поглавар Цркве архиепископ Анастасије од свог избора 24. јуна 1992. рукоположио је око 40 свештеника. Црква снабдева своје вернике храном, одећом, лековима. Некадашњи православни храмови су обновљени а гради се и неколико нових. Архиепископ редовно посећује градове и села, Богословија у Тирани успешно припрема будуће свештенике.

Међутим, напади на архиепископа нису престали. Они су прошле године достигли врхунац — власти су јавно изнеле да га не признају за црквеног поглавара пошто није рођен у Албанији. На чело покрета за збацавање поглавара били су неправославци! Преко 20.000 православних верника. А то је за Албанију велики број, потписало је петицију у којој узимају у заштиту свог архипастира и одбијају све неосноване оптужбе против њега. Председник државе Сали Бериша је још 1992. године у два маха примио архиепископа у том својству, не као „страног црквеног великодостојника“ већ као албанског архиепископа. Задњих месеци, поготово после пријема Албанске православне цркве у Светски савет цркава, напади су постали много ређи.

У Тирани истичу да је архиепископ Анастасије добио честитке и подршку од цариградске, александријске, антиохијске, руске, српске, бугарске и грузијске патријаршије и помесних православних цркава Грчке, Кипра, Пољске, Чешко-словачке и Финске.

Поред Тиранско-драчко албанске митрополије, којом руководи Архиепископ, стаје у осталим трима епархијама такође је добро. Епископ Игнатије (Триантис) је архипастир за Берат, Авлон и Канину; епископ Александар (Калпакидис) за Аргирокастрон а епископ Христулос (Мустакас) за Корицу. Највећи број православних верника живи на југу земље. Црква сматра да има око 300.000 верника, док албанске власти, намерно умањујући број православаца, тврде да их нема ни 50.000.

ОДНОСИ ИЗМЕЂУ НОВОКАЛЕНДАРАЦА И СТАРОКАЛЕНДАРЦА У РУМУНИЈИ

Током ове године наставиће се разговори између двеју православних јерархија у Румунији које се служе различитим календаром. Последњи преговори између молдавског митрополита Данила и старокалендарског епископа Генadiја у манастиру Њамц нису дали резултате. Румунска патријаршија понудила је старокалендарцима да задрже календар али да прихвате јединство јерархије с тим да поглавар свукупног румунског православља буде букурештански патријарх.

Старокалендарци ову понуду засад не прихватају. Износе да је календарском реформом двадесетих година повређен седми канон првог никејског екуменског сабора (325. г.) као и први канон Антиохијског сабора. Дешавало се да се Васкрс славии и пре јеврејског празника пасхе па је, како истичу, васкрсење слављено пре Христове смрти.

Преговори двеју јерархија воде се већ више десетлећа. Њих је водио и патријарх Теоктист са старокалендарским митрополитима Силвестром и Демостеном. Како резултата у приближавању није било, Букурештанска патријаршија почела је да не признаје свете тајне старокалендарца а свештенике који су јој прилазили поново је рукополагала. Није се признавала ни хиротонија старокалендарских епископа. Патријаршија међутим старокалендарцима никада није пребацивала одступање догматског, канонског или литургијског карактера. Румунски старокалендарци су имали односе са Јерусалимском патријаршијом од које су 1989. године при једној посети примили патријаршки благослов и саслуживали.

Обема странама је стало да се нађе прихватљиво решење за овај проблем који је веома болан за верујући православни народ. Пошто Букурештанска патријаршија остаје верна новом календару, сматра се да ће се наћи решење у облику аутономије. Свеправославни сабор свих помесних цркава која је у припреми, а по речима цариградског патријарха Вартоломеја могао би се одржати пре краја овог века, мораће наћи решење „календарског питања“.

НОВИ ПОДАЦИ О РУСКОМ ПРВОЈЕРАХУ МИТРОПОЛИТУ ПЕТРУ 1925 — 1937

После бројних година прогонства и затвора, 10. октобра 1937. године у Њељабинској области стрељан је од комунистичких безбожних совјетских власти митрополит крутички Петар Пољански, новомученик руске земље. Тринаест година управљао је руском Црквом после смрти патријарха Тихона 1927. године. О његовом животу и раду у том периоду недовољно се знало. Сада је архив тајне полиције доступан јавности а нађено је преко 50 важних докумената.

Митрополит Петар рођен је у вороњешкој губернији као син сеоског свештеника. Богословију је похађао у Вороњезку а духовну академију у Москви. После вишегодишњег рада у црквеном школству, у мученичким временима за Цркву, патријарх Тихон га 1920. године хиротонисао за епископа. Тада први пут бива протериван од безбожних власти из Москве. Патријарх Тихон га 1923. именује за архиепископа а следеће године за митрополита. Кратко пре смрти, патријарх именује тројицу архијереја да управљају Црквом у случају његове смрти или затварања; митрополита казанског Кирија, митрополита јарославског Агапела и митрополита крутицког Петра. Прву двојицу власти протерују из Москве тако да је митрополит Петар преузео послове првојерарха. Он је такође именовао тројицу архијереја за своје заменике у случају смрти.

Комунистичке власти покушале су митрополита да приволе на сарадњу, на рад на самоуништење Цркве. Када им то није успело покушавале су да га присиле на оставку, али ни то није успело. Крајем 1925. митрополит Петар бива осуђен на три године прогонства (Гобулск, Перм). Године 1928. за време прогонства у поларном кругу власти прогонство продужују за још три године. Године 1930. бива ухапшен и осуђен због „дефетистичке пропаганде на пет година концентрационог логора. Тамо је био затвореник под бројем 114, није било допуштено ни име да му се помисли.

Митрополит је све време прогонства и затвора остао веран својој вери и Цркви, несаломљив и непоколебљив, спреман да неокалано положи свој земаљски живот. Стрелашом 10. октобра 1937. године улази у ред светих новомученика. Руска православна црква се припрема да одреди један дан за молитвену успомену увршћујући га у свете новомученике православне.

ПОМАЦИ СЕ ВРАЋАЈУ У ПРАВОСЛАВНУ ВЕРУ

Бугари који су у време османлијског ropства прешли у ислам све масовније траже да се крсте у православној цркви. Њих у Бугарској зову помацима, јер су словенског порекла, за разлику од мухамеданаца који су турског порекла и током векова долазећи из Мале Азије населили бугарске крајеве.

Према најновијим подацима, најмање 50.000 помака прикључило је православлу. Многи истичу да желе да се врате вери праотаца. Такође наглашавају да су од стране бугарских турка дискриминисани, иако су исте вере, само зато што многи носе и словенска имена.

Досад је помацима у прелажењу у православље највише помагао „Покрет Светог Јована Крститеља“ са свештеником Бојаном Саријевим у граду Кржалу у Родопима. Све је за Пловдивску православну митрополију било у реду док се ватикански проунијци у Софији Марио Рици није умешао понудивши још крајем 1992. године према бугарским званичним изворима своту

од пола милиона долара да би „потпомогао“ християнизацију помака. То је изазвало оштар протест пловдивског митрополита који је упозорио свештеника Саријева да не прихвати било какву понуду од Ватикана. Рици је лично отишао у Кржалу да би изнео своју понуду.

И муслиманске земље су одмах предузеле кораке да спрече враћање помака у православље. Саудијска Арабија је послала три хиљаде примерака Куран на бугарском језику, пошто помаци турски не разумеју. Муслиманска светска лига је одмах послала новац да се граде џамије у помачким крајевима. Турски посланици у софиском парламенту оштро су напали християнизацију.

Разне секте са Запада, основане у Бугарској задњих година, такође су послале своје „мисионаре. Држава је отпустила неке сеоске кметове због „пробугарске агитације“.

Помаци међутим настављају да приступају православлу. Наводе да ће бар две трећине њих то учинити без обзира на све тешкоће и покушаје придобијања.

Живица Туцић

ПРИКАЗИ

ОСВРТ НА ПРОМОЦИЈУ ВЕЛИКОГ ТРЕБНИКА

Када сам први пут имао у рукама **ВЕЛИКИ ТРЕБНИК** — у преводу светог Аве Јустина Ћелиског, а у издању Епархије рашко-призренске, морам признати, сасвим искрено, да сам, и поред знатижеље, ову књигу брже склопио него је отворио. Знао сам да је незаборавни свети Ава за потребе Србске православне Цркве са грчког и црквенословенског језика превео молитве којима се свештенослужитељи обраћају Живоме Богу, да Он исцели све немоћи и болести па људима, али и за сав видљив свет у који је православни хришћанин утиснут да би му свет, посредством молитве Цркве, освећен и посвећен, служио и послужио као нашим прародитељима у Рају. Пратило ме је и живо осећање световњака, који се, у свом овакодневном оделу, обрео непозван у Олтару — у часу када свети Ава Јустин са својом сабраћом — приноси молитве суза и уздаха. Недостојност је била јача од радозналости! Који би болесник имао смелости да учествује равноправно у раду конзилијума својих лекара? Из Олтара сам морао изаћи, а **ВЕЛИКИ ТРЕБНИК** се показао намах као веома целебан за мој грех читалачке страсти.

Долазећи на промоцију ове, од светог Преводиоца — свете Књиге, још увек нисам био ослобођен нелагодности од првог сусрета с њом. Нисам могао предпоставити, како и на који начин се може јавности презентовати овакво дело.

Амфитеатар Народне Библиотеке Србије био је заиста премален да нас све прими. Показало се да је промоција **ВЕЛИКОГ ТРЕБНИКА** од прворазредног православно-културног, историјског и језичког значаја за сав наш народ. Ово је био и победоносни повратак светог Аве Јустина у Београд — из кога су га комунистичке власти протерале средином четрдесетих година — одузевши му право на професорску катедру — исцупавши га из средине којој је и припадао, из ретова православне србске интелигенције. Док је он био заточеник у Ђелијама — власти су постигале циљ: интелигенција о којој је реч „тињала“ је, али изгубила моћ да греје, „светисла“ је, али је престала да обасјава.

Свети Ава Јустин је сам и у самоћи преузео њено бреме, збриљући у своја дела и осветљење и грејање нових нараштаја — знајући да ће та дела надживети његов земаљски век, спремајући их за дан и час, за месец и годину када дође „днућа времена“. И она је дошла! Седмог марта 1994. у 13 сати свети Старац Ђелијски ушао је у Народну Библиотеку, праћен србским Патријархом

Г. Павлом, својим ученицима и духовном децом — Епископом рашко-призренским Г. Др Артемијем, Епископом захумско-хорцеговачким Г. Др Атанасијем, сестринством манастира Белије и Игуманијом мати Гликеријом. Стигли су и нараштаји, духовно стасали већ, за које је свети Ана у тиници манастира деценијама стрпљиво радио.

Промоциј **ВЕЛИКОГ ТРЕБНИКА** била је, у ствари, раскрипавање овог великог Молитвослова. Прво нас је Владика Косовски — Г. Др Артемије увео у онтолошко и гносеолошко поље значења и разумевања ове Књиге: шта је Велики Требник, зашто је нужна и преко потребна молитва на народу разумљивом језику као и то на које се све начине кроз ове молитве долази у пуно познавање Истине Христолог Јовановела — самога Господа Исуса Христа. Показао се да кроз богонадахнута излагања Епископа Артемија и Епископа Атанасија просијава, у приказивању ове богослужбене књиге, читав један свет светојустиновске догматике, читав један комос светојустиновске теологије. На свој, ретко виђеној у нас трибини, студенти светог Аве полагали су испит и положили га. Положили смо тај испит и ми у публици, који смо скоро без даха утијали оваку реч, потпуно свесни чему присуствујемо: молитвословљу незаписаном у Великом Требнику, него у срцу светог Аве — да му Ученици тако бране и одбране дело, дело кроз које од корице до корице корача Господ Христос.

Епископ Атанасије је, крунећи бисер, изложио **ВЕЛИКИ ТРЕБНИК** као срце космоса које, молитвом пулсирајући, доказује да је у Икономији — Икологији, у Домостроју — Домослову, да се само молитвом прочишћен и освећен овај, за нас макро-космос, за Бога микро-космос, може наћи у плану Божијег спасења и нас и космоса, у Његовом Домостроју и Домослову.

У овој речи Патријарх српски Г. Павле подвукао је да може изразити задовољство свих који су имали ту част и привилегију да им отац Јустин буде професор, и захвално му на свему што је за нашу Цркву и наш народ учинио.

Беседнике је „прекидао“ Г. Павле Аксентијевић који нас је својим појањем делова Великог Требника враћао у векове када је ова света Књига настајала. Он је гласом ту књигу озвучио, и пружио нам прилику да чујемо песме пустињака, подвижника, молитве мученика. То је молитва и свештеника над народом у збегу, јадиковање крај спаљене цркве, бол векова српског пострадања са лавинским сетним питањем: Докле, Госноце?

Било је задовољство чути и Г. Гојка Шантића, драмског уметника, који је бравурозно произнео Молитву за сваку Литију. Она је, по себи, до те мере потреба и исповедна и покајна, да су је сестре манастира Белије спонтано и тихо пратиле дивном песмом Пресветој Богородици. На једној страни амфитеатра дубок мушки глас помиње безакоња наша од којих се човеку коса диже, као Јаков се рве са Богом да би народ који је сагрешно био помилован — а монахиње, на другој страни, нашле „пречицу“ — појуриле сестре својим гласовима попут језерских птица Пресветој Богоматрици

да је умилостиве, Њу Милостиву, да ражале Њу Жалостиву — па слушаца добија утисак да сама Пригодјева моли Свог Сипа да ублажи суд и да јој Он то жели испунити! И сестре Белијске са својим дискретним појањем Г. Гојко Шантић — чули су се јасно овако за себе — али срце није знало шта пре да слуша.

Појањем Тропара из Чина примања **МАЛЕ СХИМЕ** и две песме **ОПЕЛА** — сестре из Белија са мати Игуманијом — доказале су, по ко зна који пут, да су у појању у сфери уметничке перфекције која не служи ни себи ни чулном изразу у музици, него Богу и богослужбени, па та дефиниција искреност појања очарава управо тиме што не хаје где пева, него Кога пева! Истовремено су нам откриле да се Живој Богу може појати, и то прекрасно, и на нашем живом српском језику.

Патријарх српски Павле, епископ Атанасије (Јевтић)
и професор Богословског факултета Др Прибислав (Симић)

Сат — два или три? — колико је трајања ова духовна гозба протекла је неосетно. Као да нико није осећао време. Слободан сам да признам, а верујем да су моја осећања у хармонији са осећањима свих који су овом чину присуствовали — да годинама нисмо имали трибину која нас је тако обогатила као ова. Управо је она показала како се озбиљне књиге озбиљно представљају јавности: без афектације, без осредњости, без исхитреног свечарења.

После промоције **ВЕЛИКОГ ТРЕБНИКА**, мораће се у нашој културној средини мало више водити рачуна о нивоу презентације, јер ова је оставила, у нашим тешким временима, онај горњи праг

укуса, мере али и врхунског зналаштва који ће се морати домашити зарад потврде културног чина и валидности у њему ако претпоставља да је има.

Неизмерну захвалност дугујемо издавачу ВЕЛИКОГ ТРЕБНИКА, Преосвештеном Епископу Артемију и православној Грчкој сабраћи која су материјалном потпором омогућила да књига угледа светло дана.

Слава и хвала у Богу светом Ави Јустину Ђелијском што је омогућно србској Цркви и култури да му о стогодишњици рођења буде предат овакав дар, дар од кога ћемо ипак, ми православни хришћани, имати највише користи. Дар и уздарје! Дар са земље и уздарје са неба! Ето, тако се воли у Христовој Цркви, „том вечном животу на земљи“ — како је говорио свети Ава!

9. март 1994.

Душан Васиљевић
Ваљево

НОВЕ КЊИГЕ

1. ВЕЛИКИ ТРЕБНИК

са грчког и црквенословенског језика превео отац Јустин Поповић

Издаје: Епархија рашкопризренска. Књига је штампана у две боје на финој 100 гр. хартији.

Повез: цело црно платно са златописком.

Обим књиге: 578 страна Б4 формата.

Продајна цена: 50 динара.

Поручује се код издавача: Епархија Рашкопризренска, 38400 Призрен, тел.: 029/25-426 или Богословски факултет, Краља Петра 2, Београд.

1а. МАЛИ ТРЕБНИК

Обим књиге: 350 страна формата 11,5 x 16,5.

Продајна цена: 20 динара.

2. Архимандрит Јован Радосављевић, ЖИВОТ И СТРАДАЊЕ ЖИЧЕ И СТУДЕНИЦЕ ПОД ОКУПАТОРОМ 1938—1945

Издаје: Манастир Хиландар.

Повез: броширан.

Обим књиге: 252 стране А5 формата.

Књига се може набавити само у манастиру Хиландару. (Собзиром да манастир Хиландар ускоро отвара књижару у Београду, иста књига моћи ће да се набави у истој — Нушићева 5).

3. Велики С. Радновић, НОВОГРЧКИ БЕЗ МУКЕ

Издаје: Аутор.

Повез: броширан.

Обим књиге: 196 страна А5 формата.

Продајна цена: 13 динара.

Књига се може набавити у књижари Богословског факултета Краља Петра 2, Београд.

4. Владета Јеротић, ПСИХОЛОШКО И РЕЛИГИОЗНО БИБЕ ЧОВЕКА

Издаје: БЕСЕДА, издавачка кућа православне Епархије бачке.

Повез: броширан.

Обим књиге: 206 страна формата 13,5 x 19.

Продајна цена: 20 динара.

Књига се може набавити код издавача и у књижари Богословског факултета, Краља Петра 2, Београд.

5. Свети Игњатије Брјанчанинов, СЛОВО О СМРТИ,
Издаје: Православни Богословски факултет (Хиландарски фонд).
Повез: броширан.
Обим књиге: 132 стране формата 13,5 x 20.
Продајна цена: 5 динара.

6. Епископ Атанасије Јевтић, ЗНАК ПРЕПОРЕЧНИ,
Издају: Студенти Богословског факултета у Београду.
Обим књиге: 212 страна формата Б5.
Продајна цена: _____
Књига се може набавити у књижари Богословског факултета
Краља Петра 2.

ПРЕТПЛАТА

На часопис „СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР“ који излази тромесечно, на око 130 страница и служи за духовни препород српског народа. До сада је изашло пет бројева.

Годишња претплата за земљу износи 20 ДМ (динара), а за иностранство 40 ДМ (динара).

Уплате достављати на наш жиро рачун код ИНВЕСТБАНКЕ БЕОГРАД: 40811-620-8-63-8070-0118-55-00079-4 са назнаком: „За часопис СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР“.

ОБАВЕШТЕЊЕ

Моле се досадашњи примаоци часописа који до сада нису извршили своје обавезе (нису платили примљене бројеве) да то учине у што скоријем року преко жиро рачуна и по овим ценама. У противном престаћемо са достављањем наредних бројева нашег часописа.

Уредништво

Захваљујемо се радницима „НОВИХ ДАНА“ на сарадњи

Уредништво часописа

ИЗЛАЗАК ОВОГ БРОЈА ЧАСОПИСА ОМОГУЋИЛИ СУ:

„ЈУГОТЕРМ“ — Ђилане	
П.П. „МИТЕКС“ — Вучитрн	
„МЕТОХИЈА“ — Митровица	
Д.П. „ЛАМКОС“ — Вучитрн	
П.П. „САВА“ — Љубижда	
П.П. „ПИОНИР“ — Приштина	
П.П. „СЕЛК“ — Призрен	
П.П. „АТЛАС“ — Призрен	
П.П. 28. МАРТ — Љубижда	
„БЕЦКО“ — Приштина	
„ЛОКИНГ“ — Приштина	
„БЕОФИНЕКС“ — Земун	
(Раде Буровић — Рако)	

САДРЖАЈ

Еп. Артемије, Из до сала испознате ризнице ов. Владике Николаја	5
--	---

ДОГМАТИКА

Еп. Артемије, На бранику православља	11
Еп. Артемије, Писмо Владики Вартоломеју	13
Еп. Атанасије, Епископско исповедање православне вере	27
Архимандрит Јустин, Саборност цркве у савременом свету	37
Бакон Радомир В. Поповић, Окружна посланица Марка Митрополита офоске митрополије	49
Монахиња Макарија Соколичка, Православна икона Пре- свете Богородице	59

ДУХОВНИ ЖИВОТ

Јеромонах Игњатије Мидић, Православна духовност данас	75
Архимандрит Јован Радосављевић, Житки монах отац Ја- ков Арсовић	85
Протоанђел Атанасије Ракита, О духовним исходитиима задужбине Цара Душана	97

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

Еп. Артемије, Горки плодови	105
Патријарх Павле, Уредништву часописа „Свети кнез Лазар“	107
Еп. Артемије, Римски екүменизам	109

ИСТОРИЈА

Јеромонах Рафаило, Манастир Св. Тројице — Русеница .	113
Бакон Милорад М. Лазић, Ранохришћански писац Св. Иг- њатије Богоносац	117

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

Јеромонах Симеон Вилевски, Хроника епархије рашко- призренске	123
Протосинђел Атанасије Ракита, Живот рашко-призренске епархије	126
Живица Туцић, Међуцрквена хроника	128

ПРИКАЗИ

Душан Васиљевић, Осврт на промоцију Великог Требника	135
--	-----

лична библиотека
Арх. Наум